

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI**

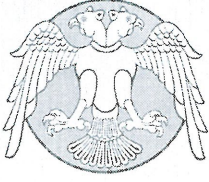
AKŞEHİR ve DOĞANHİSAR MİHRAPLARI

Mevlüt Anıl FİDAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Ali BAŞ**

KONYA -2018

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

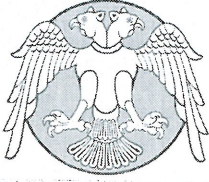
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin

Adı Soyadı	Mevlüt Anıl FİDAN
Numarası	164204001002
Ana Bilim / Bilim Dalı	Sanat Tarihi/ Sanat Tarihi
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ali BAŞ
Tezin Adı	Akşehir ve Doğanhisar Mihrapları

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından "Akşehir Mihrapları" başlıklı bu çalışma 20/12/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. Ali BAŞ	Danışman	
Prof. Dr. Remzi DURAN	Üye	
Dr. Öğr. Üyesi Murat ORAL	Üye	

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı Mevlüt Anıl FİDAN

Numarası 164204001002

Ana Bilim / Bilim Dalı Sanat Tarihi/ Sanat Tarihi

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tezin Adı Akşehir ve Doğanhisar Mihrapları

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Mevlüt Anıl FİDAN
(İmza)

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tez Konusu / Başlığı Değişikliği Dilekçesi

Öğrencinin
Adı Soyadı : Mevlüt Anıl FİDAN
Numarası : 164204001002
Ana Bilim / Bilim Dalı : Sanat Tarihi/ Sanat Tarihi
Programı : Yüksek Lisans

Değiştirilecek Bölüm : Sadece Tezin Başlığı Değişecek
Tezin Başlığı İle Beraber İçeriğinde Değişecek

Not: Tez Konusu İçeriği ile beraber değiştirelecekse Yeni Tez Öneri formu eklenmesi gerekmektedir.

Eski Tez Konusunun
Adı : Akşehir Mihrapları

Yeni Tez Konusunun Adı
(Türkçe ve İngilizce) : Akşehir ve Doğanhisar Mihrapları / Akşehir and Doğanhisar Mihraps

Değişiklik
Mazereti : Danışmanın Önerisi Savunma Jürisinin Önerisi
Varsa Açıklamanız :

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ali BAŞ

Enstitüye Teslim Tarihi :

**Tez Önerisinin Uygunluğuna İlişkin
Enstitü Anabilim Dalı Kurul Kararı**

Tarihi : 21.12.2018

Sayısı: 280/049

Uygunluk
Ana Bilim Dalı Başkanı
Prof. Dr. Osman KUNDURACI

ÖNSÖZ

İnsan her dakika gelişen bir varlıktır. Çağlar boyu süregelen topluluklar kendi kültür ve medeniyetini oluşturmuştur. Her toplum kendine özgü ırk, dil, dinle beraber farklı kültürlere sahip olduğundan, bu farklılıklar insanın duygusal yapısını dışarıya aktaran sanat adlı ortak payda da birleşmektedir. Sanatçı akla gelebilecek her türlü malzemeye bilgi birikim ve hislerini bu malzemeler üzerinden somutlaştırarak dışarıya aktarmıştır. Sanat eserini ortaya koyan sanatçı bulunduğu dönem ve coğrafyadan edindiği tecrübeler neticesinde sanatını özgün olarak ortaya koymaktadır. Tıpkı bu bahiste olduğu gibi Anadolu mihrapları da Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemleriyle siyasal ve sanatsal etkileşimlerle beraber değişimler göstermiştir.

Çalışma konumuz olan Akşehir ve Doğanhisar Mihrapları Anadolu Selçuklu, Beylikler dönemi ve Osmanlı dönemlerini kapsamaktadır. Erken ve klasik Osmanlı dönemlerinde yapılan mihraplar incelense de geç Osmanlı döneminden kalan camilerdeki mihraplarda göz ardı kalmışlık söz konusudur. Biz de sadece bir dönemi değil Akşehir ve Doğanhisar'da cumhuriyet dönemine kadar inşa edilmiş tüm dönemlerin mihraplarını incelemeye tanıtmaya çalıştık.

Sonucuna varmış olduğumuz bu çalışmanın amacına ulaşmasını dileyerek, çalışmalarım boyunca konu belirleme, sınırlandırma ve sonuçlandırılmasına kadar benden yardımlarını, fikirlerini ve sabrını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Ali BAŞ'a, hayatımın ve eğitimimin ne zamanında olursa olsun hep besleyici fikirler aktaran hocam Dr. Şükrü DURSUN'a, çalışmalarımın son noktasına kadar hiçbir ricamı aksatmayan ve reddetmeyen varlıklarını bir yazıyla sığdıramayacağım sevgili annem, babam ve kardeşimden oluşan FİDAN ailesi ile tezin her aşamasında desteğini gördüğüm Ezgi TEMEKOĞLU'na, yine saha ve yazı çalışmalarında beni yalnız bırakmayan kader arkadaşlarım ve dostlarım Selman ŞAHİN, Yunus ASLAN ve Serkan PEKGÖZ'e sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca, Akşehir ve Doğanhisar'daki tescilli yapılara çalışma müsaadesi gösteren Konya İl Müftülüğü'ne, çalışmalar boyunca arşiv verilerini açıkça sunan Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ve Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne teşekkürü borç bilirim.

Mevlüt Anıl FİDAN

Aralık – 2018

ÖZET

Akşehir ve Doğanhisar mihraplarını konu alan bu çalışma; giriş, katalog, değerlendirme ve sonuç başlıklarıyla dört ana bölümden meydana gelmektedir.

Birinci bölümde, “Giriş” Ana başlığı altında “konunun tanımı, önemi ve sınırları”, “ilgili kaynaklar”, “metod”, “mihrap elemanları” ve “İslam mimarisinde mihrap ve Anadolu’daki mihrapların tarihçesi” üzerine genel bilgiler verilmiştir. Burada İslam mimarisinde mihrabın kelime kökeni ve simgesel anlamı kaynaklar yardımıyla açıklanmaya çalışılmış ve devamında Anadolu mihraplarının malzeme ve tasarım özellikleri üzerine durulmuştur. Giriş bölümünün sonunda katalog düzenini gösteren şematik bir çizim yer alır.

İkinci bölüm, tezin “Katalog” örneklerinin açıklandığı kısımdır. Burada incelenen 17 adet mihraptan dört tanesi Anadolu Selçuklu dönemine, iki tanesi Beylikler dönemine, 11 tanesi de Osmanlı dönemine tarihlenmektedir. Katalogta 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar uzanan mihrapların konumları göz önüne alındığında harime girişi sağlayan ana kapının aksında bulunma kaygısı olmadığı görülmektedir. Katalog içinde açıklanan mihraplar ait oldukları “yapının inşa tarihi”, “yaptıranı”, “yapanı” ve “mimari özellikleri” hakkında genel bilgiler verildikten sonra “yapıdaki yeri”, “malzeme özellikleri”, “teknik özellikleri” ve elemanların süsleme özelliklerine göre ayrıntılı olarak tasvir edilmektedir.

Üçüncü bölümde, Akşehir ve Doğanhisar mihraplarının malzeme ve süsleme özelliklerine göre kendi aralarında değerlendirilmesi yapılmıştır. Burada mihrap elemanları biçimlendiriliş ve süsleme kompozisyonları bakımından ele alınarak tipolojik şekilde gruplara ayrılmıştır. Bu kısımda Akşehir ve Doğanhisar mihraplarının tüm dönemler içerisinde gösterdiği biçimsel gelişimi taç, tepelik, çerçeve, alınlık köşelik, kavsara, niş, sütunçe ve oturtmalık bölümlerine ayrılarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca bitkisel, geometrik, yazı, nesnel ve mukarnastan oluşan süsleme kompozisyonları belirli gruplar altında açıklanmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde, Akşehir ve Doğanhisar Mihraplarının tasarım ve süsleme özellikleri üzerine tespit edilen bulgular yer almaktadır.

ABSTRACT

This study is about Akşehir and Doğanhisar mihrabs. It consists of four main sections with introduction, catalog, evaluation and conclusion.

In the first chapter, under the title “Introduction”, “general information on in definition, importance and boundaries of the subject aris”, “related sources”, “method“, ”mihrab elements” and under mihrab in Islamic architecture and history of mihrabs in Anatolia “is given. here, in the Islamic architecture, the word origin and symbolic meaning of the mihrab were tried to be explained with the help of resources and then the material and design features of the Anatolian mihrabs were emphasized. At the end of the introductory section is a schematic drawing showing the catalog layout.

The second chapter is the section where the “Catalog” samples of the part are explained. Four of the 17 mihrabs examined here are dated to the Anatolian Seljuk period, two to the principalities period, 11 to Ottoman period. Considering the positions of the mihrab from the 13th to the 20th century, there is no concern in the catalog of the main gate that provides the entrance. The mihrabs described in the catalog are described in detail according to the “technical characteristics” of the “material properties” and “the decoration features” of the “location” after giving general information about the “construction date”, “construction”, “construction” and “architectural features” of the building they belong to.

In the third chapter, the Akşehir and Doğanhisar mihrabs were evaluated among themselves according to their material and decoration characteristics Here, the mihrab elements are formed and grouped into typological forms by taking into consideration the decoration compositions. In this section, the formal development of Akşehir and Doğanhisar mihrabs, which are divided into crowns, hills, frame, pediment, corners, soffit, niches, columns and settlement sections, have been presented in the all periods. In addition, ornamental compositions consisting of herbal, geometric, lettering, objective and stalactites were tried to be explained under specific groups according to their stylistic features

In the fourth chapter, some findings about the design and decoration features of Akşehir and Doğanhisar Mihrabs are mention.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÇİZİM LİSTESİ	viii
FOTOĞRAF LİSTESİ	ix
1.GİRİŞ	1
1.1.Konunun Tanımı, Sınırları ve Önemi.....	1
1.2.Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar	2
1.3.Yöntem.....	2
1.4.Mihrabın Tarihçesi	3
1.5.Mihrap Elemanları	5
2.AKŞEHİR VE DOĞANHISAR MİHRAPLARI	8
2.1.Akşehir Mihrapları	8
2.1.1.Akşehir Ulu Cami Mihrapları.....	8
2.1.2. Güdük Minare Mescit Mihrabı	15
2.1.3. Taş Medrese Mescidi Mihrabı.....	18
2.1.4. İplikçi (Ambardar Kerim Ağa)Camisi Mihrabı.....	22
2.1.5.Hasan Paşa (İmaret) Camisi Mihrabı	25
2.1.6.Doğrugöz Camisi Mihrabı	28
2.1.7.Ortaköy (Hafız Ahmet) Camisi Mihrabı	31
2.2.Doğanhisar Mihrapları	34
2.2.1. Koçaş Camisi (Yunus Emre) Mihrabı	34
2.2.2. Doğanhisar Ulu Cami Mihrabı	37
2.2.3.Deştiğin Cami Mihrabı	41
2.2.4.Ayaslar Camisi Mihrabı	44
2.2.5.Orta Cami Mihrabı	46
2.2.6.Başköy Camisi Mihrabı	48

2.2.7.Karaağa Camisi Mihrabı.....	52
2.2.8.Uncular Camisi Mihrabı	54
2.2.9.Yenice Camisi Mihrabı.....	57
3.DEĞERLENDİRME	61
3.1.Mihrapların Yapı İçindeki Yerleri	62
3.2. Malzeme	63
3.2.1.Taş – Mermer	63
3.2.2.Çini	64
3.2.3.Tuğla.....	65
3.2.4.Ahşap.....	65
3.3.Mihrap Elemanları	66
3.3.1.Taç	66
3.3.2.Tepelik.....	67
3.3.3.Çerçeve.....	67
3.3.4.Alınlık.....	68
3.3.5.Köşelik.....	68
3.3.6.Kavsara	69
3.3.7.Niş.....	70
3.3.8.Sütunçe	70
3.3.9.Oturtmalık.....	71
3.4.Süsleme	71
3.4.1.Bitkisel Süsleme	72
3.4.2.Geometrik Süsleme	77
3.4.3.Yazılı Süsleme.....	79
3.4.4.Nesnel Süsleme	79
3.4.5.Mukarnas	80
4. SONUÇ	82

KAYNAKÇA

TABLolar

ÇİZİMLER

FOTOĞRAFLAR

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: Akşehir Ulu Cami Harim Mihrabı

Çizim 2: Akşehir Ulu Cami Dış Mihrap

Çizim 3: Akşehir Güdük Minare Mescidi Mihrabı

Çizim 4: Akşehir Taş Medrese Mescidi Mihrabı

Çizim 5: Akşehir İplikçi Cami Mihrabı

Çizim 6: Akşehir Hasan Paşa İmaret Cami Mihrabı

Çizim 7: Akşehir Doğrugöz Cami Mihrabı

Çizim 8: Akşehir Ortaköy Cami Mihrabı

Çizim 9: Doğanhisar Koçaş Cami Mihrabı

Çizim 10: Doğanhisar Ulu Cami Mihrabı

Çizim 11: Doğanhisar Deştiğin Cami Mihrabı

Çizim 12: Doğanhisar Ayaslar Cami Mihrabı

Çizim 13: Doğanhisar Orta Cami Mihrabı

Çizim 14: Doğanhisar Başköy Cami Mihrabı

Çizim 15: Doğanhisar Karaağa Cami Mihrabı

Çizim 16: Doğanhisar Uncular Cami Mihrabı

Çizim 17: Doğanhisar Yenice Cami Mihrabı

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1 Akşehir Ulu Cami

Fotoğraf 2: Akşehir Ulu Cami Harim ve Mihrabın Konumu

Fotoğraf 3: Akşehir Ulu Cami Harim Mihrabı(VGM Arşivi)

Fotoğraf 4: Akşehir Ulu Cami Harim Mihrap Köşelik ve Kavsarası(VGM Arşivi)

Fotoğraf 5: Akşehir Ulu Cami Harim Mihrap Çerçevesi (VGM Arşivi)

Fotoğraf 6: Akşehir Ulu Cami Harim Mihrap Alınlığı(VGM Arşivi)

Fotoğraf 7: Akşehir Ulu Cami Harim Mihrap Nişi (VGM Arşivi)

Fotoğraf 8: Akşehir Ulu cami Avlu Mihrabı (www.pusulahaber.com.tr)

Fotoğraf 9: Akşehir Ulu Cami Avlu Mihrabı (VGM Arşivi)

Fotoğraf 10: Akşehir Ulu Cami Avlu Mihrabı Köşelik ve Kavsara

Fotoğraf 11: Akşehir Ulu Cami Avlu Mihrabı Niş ve Sütunçeler

Fotoğraf 12: Akşehir Ulu Cami Avlu Mihrabı Niş Yüzeyi Detayı

Fotoğraf 13: Akşehir Güdük Minare Mescidi

Fotoğraf 14:Akşehir Güdük Minare Mescidi Lambri Mihrap

Fotoğraf 15: Akşehir Güdük Minare Mescidi Tuğla Mihrap

Fotoğraf 16: Akşehir Taş Medrese ve Mescit(www.tripadvisor.co.za)

Fotoğraf 17: Akşehir Taş Medrese Mescit Mihrabı Konumu

Fotoğraf 18: Akşehir Taş Medrese Mescit Mihrabı

Fotoğraf 19: Akşehir Taş Medrese Mescit Mihrabı Çerçeve Detayı

Fotoğraf 20: Akşehir Taş Medrese Mescit Mihrabı Köşelik ve Kavsara

Fotoğraf 21: Akşehir Taş Medrese Mescit Mihrabı Niş ve Sütunçe

Fotoğraf 22: Akşehir İplikçi Cami

Fotoğraf 23: Akşehir İplikçi Cami Mihrabın Harimdeki Yeri

Fotoğraf 24: Akşehir İplikçi Cami Mihrabı

Fotoğraf 25: Akşehir İplikçi Cami Mihrap Tepeliği ve Köşelikleri

Fotoğraf 26: Akşehir İplikçi Cami Mihrap Kavsarası

Fotoğraf 27: Akşehir İplikçi Cami Mihrap Niş ve Sütunçeleri

Fotoğraf 28: Akşehir İplikçi Cami Mihrap Oturtmalıkları

Fotoğraf 29: Akşehir Hasan Paşa İmaret Cami

Fotoğraf 30: Akşehir Hasan Paşa İmaret Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 31: Akşehir Hasan Paşa İmaret Cami Mihrabı

Fotoğraf 32: Akşehir Hasan Paşa İmaret Cami Kavsara-Köşelik ve Taç

Fotoğraf 33: Akşehir Hasan Paşa İmaret Cami Mihrap Sütunçesi

Fotoğraf 34: Akşehir Doğrugöz Cami

Fotoğraf 35: Akşehir Doğrugöz Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 36: Akşehir Doğrugöz Cami Mihrabı

Fotoğraf 37: Doğrugöz Cami Mihrabı Taç, Köşelik ve Kavsara

Fotoğraf 38: Doğrugöz Cami Mihrabı Niş, Sütunçe ve Oturtmalıklar

Fotoğraf 39: Akşehir Ortaköy Cami (VGM Arşivi)

Fotoğraf 40: Akşehir Ortaköy Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 41: Akşehir Ortaköy Cami Mihrabı

Fotoğraf 42: Akşehir Ortaköy Cami Mihrabı Taç - Tepelik ve Alınlık

Fotoğraf 43: Akşehir Ortaköy Cami Mihrap Kavsarası

Fotoğraf 44: Akşehir Ortaköy Cami Mihrap Nişi ve Sütunçeler

Fotoğraf 45: Akşehir Ortaköy Cami Mihrap Oturtmalıkları

Fotoğraf 46: Doğanhisar Koçaş Cami

Fotoğraf 47: Doğanhisar Koçaş Cami Mihrabın Konumu

Fotoğraf 48: Koçaş Cami Mihrabı

Fotoğraf 49: Koçaş Cami Mihrap Kavsarası

Fotoğraf 50: Koçaş Cami Mihrap Nişi

Fotoğraf 51: Doğanhisar Ulu Cami

Fotoğraf 52: Doğanhisar Ulu Cami Mihrabı Harimdeki Konumu

Fotoğraf 53: Doğanhisar Ulu Cami Mihrabı

Fotoğraf 54: Doğanhisar Ulu Cami Kavsara – Köşelik

Fotoğraf 55: Doğanhisar Ulu Cami Mihrap Çerçevesi

Fotoğraf 56: Doğanhisar Deştiğin Cami

Fotoğraf 57: Doğanhisar Deştiğin Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 58: Doğanhisar Deştiğin Cami Mihrabı

Fotoğraf 59: Doğanhisar Deştiğin Cami Mihrabı Taç ve Alınlık

Fotoğraf 60: Doğanhisar Deştiğin Cami Mihrap Çerçevesi

Fotoğraf 61: Doğanhisar Deştiğin Cami Mihrap Kavsara ve Köşeliği

Fotoğraf 62: Doğanhisar Ayaslar Cami

Fotoğraf 63: Doğanhisar Ayaslar Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 64: Doğanhisar Ayaslar Cami Mihrabı

Fotoğraf 65: Doğanhisar Ayaslar Cami Mihrap Tepeliği ve Kavsarası

Fotoğraf 66: Doğanhisar Ayaslar Cami Mihrap Çerçevesi ve Sütunçe

Fotoğraf 67: Doğanhisar Orta Cami

Fotoğraf 68: Doğanhisar Orta Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 69: Doğanhisar Orta Cami Mihrabı

Fotoğraf 70: Doğanhisar Orta Cami Mihrabı Alınlık – Kavsara –Köşelik

Fotoğraf 71: Doğanhisar Başköy Cami

Fotoğraf 72: Doğanhisar Başköy Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 73: Doğanhisar Başköy Cami Mihrabı

Fotoğraf 74: Doğanhisar Başköy Mihrap Taç ve Alınlık

Fotoğraf 75: Doğanhisar Başköy Cami Mihrap Kavsarası ve Niş

Fotoğraf 76: Doğanhisar Başköy Cami Mihrap Çerçevesi

Fotoğraf 77: Doğanhisar Karaağa Cami

Fotoğraf 78: Doğanhisar Karaağa Cami Mihrabı Harimdeki Konumu

Fotoğraf 79: Doğanhisar Karaağa Cami Mihrabı

Fotoğraf 80: Doğanhisar Karaağa Cami Mihrap Tepeliği – Köşeliği ve Kavsarası

Fotoğraf 81: Doğanhisar Karaağa Cami Mihrap Nişi, Sütunçe ve Oturtmalıklar

Fotoğraf 82: Doğanhisar Uncular Cami

Fotoğraf 83: Doğanhisar Uncular Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 84: Doğanhisar Uncular Cami Mihrabı

Fotoğraf 85: Doğanhisar Uncular Cami Mihrap Tacı

Fotoğraf 86: Doğanhisar Uncular Cami Mihrap Nişi ve Çerçevesi

Fotoğraf 87: Doğanhisar Uncular Cami Mihrap Alınlığı, Kavsarası ve Köşelikler

Fotoğraf 88: Doğanhisar Yenice Cami

Fotoğraf 89: Doğanhisar Yenice Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 90: Doğanhisar Yenice Cami Mihrabı

Fotoğraf 91: Doğanhisar Yenice Cami Mihrap Tacı

Fotoğraf 92: Doğanhisar Yenice Cami Mihrap ereveleri

Fotoğraf 93: Doğanhisar Yenice Cami Mihrap Alınlık-Kavsara ve Kşeliğ

1.GİRİŞ

1.1.Konunun Tanımı, Sınırları ve Önemi

Mihrap, kible olarak tanımlanan Mekke'de Kâbe'yi, dolayısıyla da namaz sırasında dönülecek yönü işaret eden ve ibadet mekânını yönlendiren yapı elemanı olarak önem taşır (BAKIRER, 2000: 1; BOZKURT, 2007: 1).

Mihrap; cami, mescit, medrese ve türbe gibi yapılar içerisinde kendisine has tasarım ve üslûp farklılıkları bulunan yapısal elemandır. Mihraplar Anadolu'nun çevresinde farklılıklar gösterdiği gibi, Anadolu içerisinde de bölgesel farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar mihrap elemanlarının biçimlendirilmesi, malzeme, teknik ve süsleme özellikleri üzerinden oluşmaktadır.

Çalışma konusunun sınırları Konya ilinin Akşehir ve Doğanhisar ilçelerinde bulunan mihraplardır. İki ilçenin de aynı anda çalışılma nedenleri aynı coğrafi yöre içinde olmalarıyla beraber Doğanhisar'ın tüm zamanlar içerisinde siyasi mecburiyetler haricinde Akşehir'e bağlı durum göstermesidir. Anadolu Selçuklu devletinin çöküşüyle birlikte Doğanhisar bölgesi Eşrefoğlu Beyliği içinde, Beyşehir'e bağlanmıştır. Bahsi geçen coğrafi yöre 1327 senesinde Hamitoğulları tarafından ele geçirilince, Doğanhisar'daki hâkimiyette el değiştirmiştir. Hamitoğulları 1381 yılında Akşehir, Beyşehir ve Seydişehir'le beraber Doğanhisar'ı da Osmanoğulları'na satmıştır. Osmanoğulları'nın eline geçen bu coğrafi yöre içinde Doğanhisar 1476 yılında Fatih Sultan Mehmet'in emlak tahririyle Akşehir'e bağlanmıştır (KONYALI, 1945: 586). Türkiye Cumhuriyeti döneminde Doğanhisar 1957 yılında Akşehir'den ayrılarak Konya'nın ilçesi durumuna gelmiştir. Böyle etkileşimli ve birbirine bağlı tarihsel süreç sonunda aynı coğrafya içinde yer alan Akşehir ve Doğanhisar ilçelerinin merkeziyle köylerinde yer alan Anadolu Selçuklu Dönemi, Beylikler Dönemi ve Osmanlı Dönemi yapılarındaki mihraplar katalog kısmında kronolojik olarak tanımlanacaktır.

Bu çalışmanın amacı; tasarım ve süsleme özellikleriyle, Akşehir ve Doğanhisar'da bulunan tarihi değere sahip yapılardaki mihrapların dönemleri içerisinde gösterdikleri gelişim ve üslûp özelliklerinin belirlenmesidir. Bu sayede

Akşehir ve Doğanhisar mimarisinde hakim olan mihrap anlayışının çözümlenmesine katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

1.2.Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Akşehir ve Doğanhisar mihrapları üzerine doğrudan bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmada ana kaynaklar ile beraber doktora ve yüksek lisans tezlerinden olabildiğince faydalanıp, gerekli bilgiler alınmıştır. “Akşehir Tarihi ve Turistik Klavuz” (KONYALI, 1945), “Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları” (DEMİRALP, 1990), “Akşehir’deki Türk Mimari Eserleri”(SAMUR, 1990) ve “Türk Kültür Varlıkları Envanteri Konya-42” (KARPUZ, 2009), kaynaklarından, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ve Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü arşivlerinden eserlerin isimleri çıkarılıp katalog ön hazırlığı yapılmış, belli başlı örnekler listelenmiştir. Çalışmada, tanımlamaların ve terimlerin açıklanmasında “On üç ve On Dördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları” (BAKIRER, 2000) ile doktora tezi olan “Osmanlı Dönemi Selâtin Cami Mihrapları”(BOZKURT, 2007) adlı yayınlar kullanılmıştır. Çalışmada yapım teknikleri ve süslemeler hakkında tanımlamalarda bulunurken “Ankara Mihrapları” (ESKİCİ, 2001) adlı yayın ve doktora tezi “Anadolu Selçuklu Kervansaraylarında Süsleme” (DURSUN,2016) adlı çalışmalardan faydalanılmıştır.

Çalışmaya katkı sağlayacak diğer yayınlar ise ““Kayseri Mihrapları” (YURDAKUL, 2007), “Nevşehir Mihrapları” (PINAR, 2011) ve “Antalya Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar” (PARLAK, 2011) adlı yüksek lisans tezleridir.

1.3.Yöntem

Çalışma çeşitli aşamalardan oluşmaktadır. Öncelikle var olan yayınlardan Akşehir ve Doğanhisar ilçelerindeki özgün mihrapların bulunduğu yapıların isimleri belirlenmiştir. Bu aşamada üst kısımda konu ile ilgili yapılan araştırmalar içerisinde bahsettiğimiz kaynaklar ve arşivler büyük kolaylıklar sağlamıştır. Aynı zamanda literatüre girmemiş olabilecek yapıların tespiti için saha çalışmaları da yapılmıştır. Cami yapıları dışında yapılarda mihraba rastlanılmamış olup, cami mihrapları

malzeme özelliklerine göre kategorilere ayrılmış ve özgün değerleri bulunmayan mihraplar belirlenerek kapsam dışı tutulmuştur.

Yapılan listeleme doğrultusunda, camilere gidilerek mihraplar ele alınmış, fotoğraflar çekilmiş, gereken ölçüler alınıp gerekli detaylarıyla çizimler oluşturulmuş, yazım işlemine geçilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünü oluşturan “Giriş” bölümünde Konunun Tanımı, Önemi ve Sınırları, “Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar”, “Yöntem”, “Mihrabın Tarihçesi” ve “Mihrap Elemanları” üzerine durulmuştur.

Mevcut örneklerin tanımlanabilmesi için “Katalog” bölümü oluşturulmuştur. Katalogda Akşehir ve Doğanhisar ilçelerindeki yapılar kronolojik olarak sıralanmıştır. Mihrabın daha detaylı ve karışıklıktan uzak tanımlanabilmesi için konu içinde mihrap elemanları kendi başlıkları altında ele alınmıştır.

Üçüncü bölüm, katalog kısmında tanımlanmış olan mihrapların değerlendirmesi ve karşılaştırılmasından oluşmaktadır. Mihrapların; “yapı içindeki yerleri”, “malzeme”, “elemanlarının biçimlendirilişi” ve “süsleme” özelliklerine göre dönemsel ortaklık ve farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın “sonuç” bölümünde, çalışmanın genel niteliği ve sorunları açıklanmıştır.

1.4.Mihrabın Tarihçesi

Mihrap sözcüğünün asıl kökeni hakkında kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, Arapça “çatışmak-savaşmak” anlamlarındaki “harb” kökünden türetilerek, tekil “mihrab” ya da çoğul “meharib” olarak farklı manalarda kullanıldığı bilinmektedir (Alıntılayan BOZKURT, 2007: 8). Mihrabın Arapçada “saray, sarayın harem kısmı veya hükümdarın tahtının bulunduğu bölüm, Hristiyan azizlerin heykel hücresi, çardak oda, köşk, meclisin baş tarafı, en şerefli kısmı” gibi karşılıkları vardır (ERZİNCAN, 2005: 30-37; ÇAYCI, 2017: 144). Konu ile ilgili çalışmalarda, terimin genel olarak yapıda bir kaide üzerinde yerden yüksek şekilde yapıldığına dair yorumlarıyla beraber, İslamiyet’in ilk yıllarında mihrabın harimde yükseltilmiş bir

alandaki “maksure”de olması göz önüne alınırsa, bu düşünce akla yatkındır(Alıntılaman BOZKURT, 2007: 9-10).

Hicretten bir süre sonra “*Ey Muhammed! Biz senin yüzünün göğre doğru çevrilmekte olduğunu görüyoruz. İşte şimdi, senin memnun olacağına bir kible döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. Ey Müslümanlar! Siz de nerede olursanız olun, yüzlerinizi o tarafa çevirin*” (KURAN, 2/144.) ayeti ile kible yönü Mekke’deki Kâbe’ye çevrilmiş ve Hz. Muhammed (S.A.V.), Medine’de Mescid-i Nebevi’de kibleyi işaret eden bir ağaç veya kaya parçasına yakın konumda namaz kıldırmaya başlamıştır(Alıntılaman BOZKURT, 2007: 11). Bir başka yön belirlemede ise Hz. Peygamberin asası olan “anaze” kullanılmıştır(ÇAYCI, 2017: 144). Anaze, Hz. Peygamberin namaz kılma yerini belirlemek için sütrel¹ şeklinde kullanılır ve namaz esnasında Müslümanların rahatsız edilmemelerine yönelik dikkat toplama alanını teşkil ederdi (Alıntılaman BOZKURT, 2007: 12).

İslamiyet’in ilk yıllarında kible yönü basit bir çizgi veya alçı bir levha ile işaret edilirken, 8. yüzyıldan itibaren Emevi yapılarında bunun yerini duvar içine yerleştirilen niş almıştır (BAKIRER, 2000: 1). Anadolu’da 12-14. yüzyıllar arasında yapılan mihraplar; alınlık, köşelik, kavsara, niş ve sütunçelerin, iki ya da daha çok kenar silmesiyle çerçevelenmesinden meydana gelip dikdörtgen görünüme sahiptir (BOZKURT, 2007: 14). Çoğunluğu kesme taş ve mozaik çini, çok azı alçı malzemeyle yapılmış olan Anadolu Selçuklu mihraplarının boyutları genellikle içinde buldukları yapı ile orantılıdır (ERZİNCAN, 2005: 33). Anadolu’da 12. ve 14. yüzyıllar içerisinde en çok kullanılan mihrap malzemesi taş olmuştur. Mengücek Beyliği’nin eseri olan Divriği Ulu Cami ile Selçuklu eseri olan Niğde Alâeddin Cami’deki kesme taş olarak yapılmış mihraplar dönemin en eski örnekleri arasında yer alır (BEKTAŞOĞLU, 2009: 206). On üçüncü yüzyıl başlarından itibaren Konya Alâeddin Cami, Akşehir Ulu Cami, Sırçalı Mescit, Beyhekim Mescidi, Tahir ile Zühre Mescidi gibi yapılarla mozaik çinili mihraplarda artış görülmektedir. Erken dönem Osmanlı mihrapları, Selçuklu etkisinin yanı sıra yeni arayışlarla beraber 15. yüzyıldan itibaren klasiğe yakın ilk örneklerin verildiği hazırlık dönemidir(BOZKURT, 2007: 17). Klasik dönemde başarılı ve ustalıkla işlenen

Sütrel: 1. Perde, örtü. 2. Evde veya açık alanda namaz kılarak öne konulan nesne (TDK, 14.12.2017).

mukarnaslar taş malzemenin kullanıldığı mihraplarda sadece bir gönümün arz eder. Buna karşılık süsleme yönünden oldukça zengin ve yapı ile orantılı tezyin edilen mihraplar dönemin sanatını incelikleri ile ortaya koymaktadır (ERZİNCAN, 2005: 35). 19. Yüzyılda Osmanlı sanatına girmeye başlayan batı sanatı üslupları ile mihraplar tezyin edilirken, sürekli altlı ve üstlü geçişler yapan “S-C” formlu ince kıvrım dallar, altın yıldızlar ve abartıyı ön plana çıkaran uygulamalara yer verilmiştir.

Başlangıçta basit planlı bir niş şeklinde ortaya çıkan mihraplar, zamanla değişerek dini mimarinin en önemli elemanı haline gelmiştir. Ayrıca ait buldukları devrin üslûplarından etkilendikleri için her devrin sanat anlayışını en iyi aktaran mimari eleman olarak dikkat çekmektedirler(ERZİNCAN, 2005: 36). Kâbe'nin kuzeyinde kalan bölgeler ve Anadolu'daki ibadet mekânlarının güneyinde bulunan mihraplar, yapının sınırlarından içe ve dışarıya doğru taşabilme yapacak kadar özel durumdadır. Bu durum mihrapların harim içinde en şerefli kısım olması ve harimde bir sahnin daha oluşturabilmesiyle hem fonksiyonel hem de teknik bir özelliğidir.

Malzeme bakımından mihraplar; taş, mermer, alçı, çini, ahşap gibi malzemelerden yapılmışlardır. İbadet mekânlarının harim kısımlarında yer alan en süslü fonksiyonel öğelerinden biri olan mihrapların süslemelerinde; geometrik, bitkisel, yazılı ve nesnel kompozisyonları kullanılmıştır.

1.5.Mihrap Elemanları

Mihrap elemanlarının isimlendirilmesi yapılırken, “On üç ve On dördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları” (BAKIRER, 2000) ile “Osmanlı Selatin Cami Mihrapları” (BOZKURT, 2007) adlı çalışmalar tarafından geliştirilen şema göz önüne alınıp ortak bir tanım kullanılmıştır. Akşehir ve Doğanhisar mihraplarında elemanlar sırasıyla şu şekilde ayrıştırılmıştır;

Taç: Mihrabın üzerinde yer alan, tepelik ya da çerçeve elemanlarına oturan bölümdür.

Tepelik: Mihrabı kuşatan en dış çerçeve ve taç arasında yer alan kısımdır. Oluşum itibarıyla mihrap çerçevesinin dışına doğru hafif taşma yapabilir.

Çerçeve: Mihrap merkezinde yer alan niş, kavsara ve alınlık gibi elemanları genellikle ters “U” formunda kuşatan dar veya geniş ölçekli silmelerdir. Yüzeylerinde geometrik, bitkisel ve yazılı süslemeler bulundurabilir.

Alınlık: Çerçeve, kavsara ve köşelik elemanları arasında yer alan, genellikle yatay dikdörtgen formdaki, içinde yazı olan elemandır. Alınlık her mihrapta yer almayabilir.

Köşelik: Kavsara kemerini tek ya da iki parça halinde kuşatan ve genellikle iki adet üçgen parçadan meydana gelen elemandır.

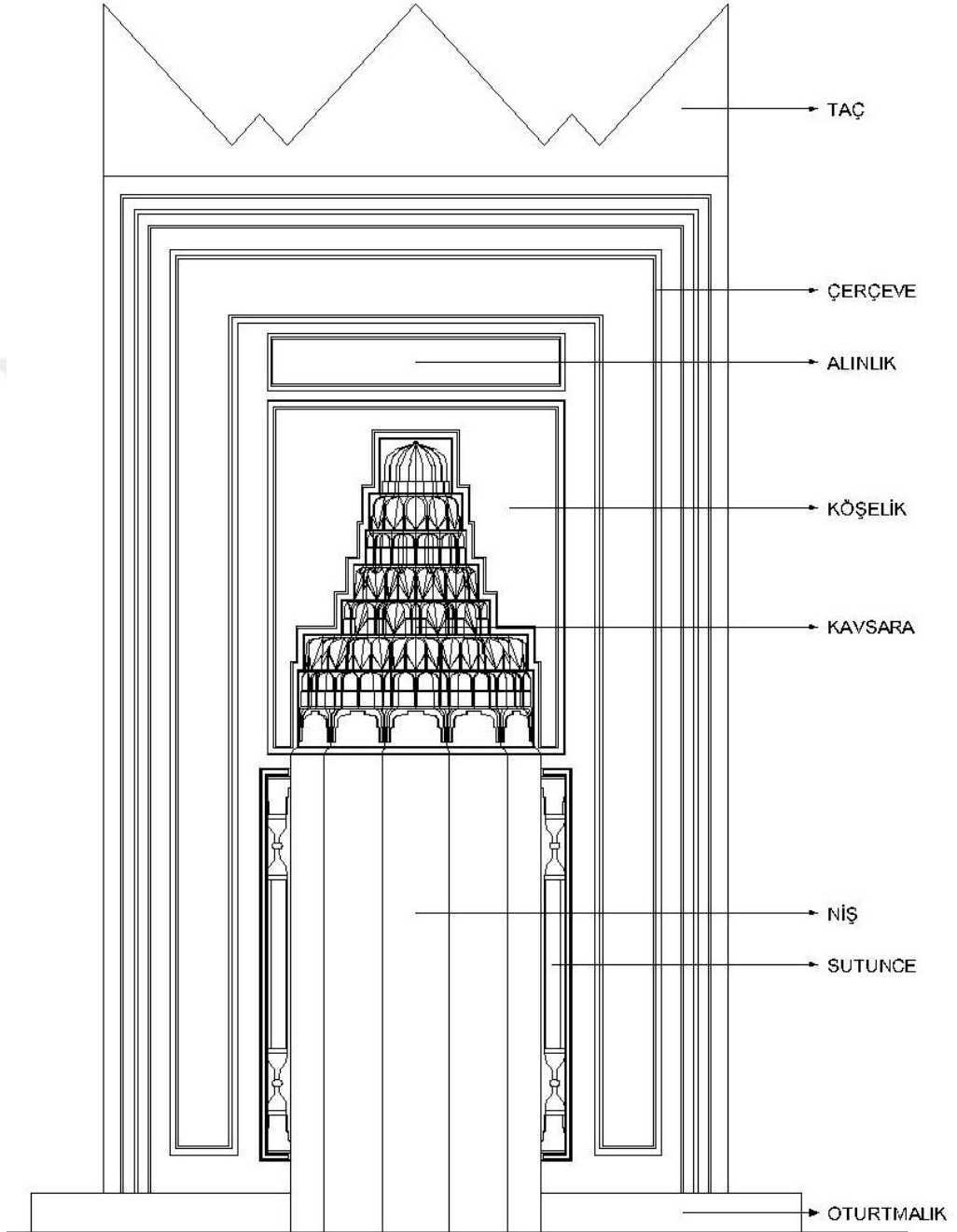
Kavsara: Mihrap nişinin üzerinde yer alan elemandır. Mukarnaslı veya yarım kubbe şeklinde olabilir.

Niş: Mihrabın girintili olarak yapılmış kısmıdır. Dikdörtgen, çokgen, yarım daire planlı olabilmektedir.

Sütunçe: Mihrap nişinin kenarlarında veya çerçeve kanatlarında bulunabilmektedir. Sütunçeler taşıyıcı rolden ziyade süsleme ve mihraptaki durağanlığı giderme amaçla yapılmaktadır.

Oturtmalık: Mihrabın üzerinde yükseltildiği elemandır. Oturtmalık mihraplarda sık sık görülen eleman değildir. Bazen üzerinde çerçevelerin kanatları yer alırken, bazen sütunçeler bulunmaktadır.

KATALOG ŞEMASI:

(BOZKURT, 2007: 19)

2.AKŞEHİR VE DOĞANHİSAR MİHRAPLARI

2.1.Akşehir Mihrapları

2.1.1.Akşehir Ulu Cami Mihrapları

Fotoğraf Numarası: 1-12

Çizim Numarası: 1-2

İnceleme Tarihi: 13.03.2018

Bina Yapım Tarihi: H. 610 / M. 1213

Yaptıranı: Bilinmiyor

Mimari Özellikler:

Cami, kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen plana sahiptir. Kuzeyde, kuzey duvar boyunca uzanan ve son cemaat yeri şeklinde yükseltilmiş üzeri açık bölüm ile şadırvanlı avlusu bulunmaktadır. Avlunun kuzeydoğu köşesinde caminin minaresi yer alır. Caminin inşa tarihi hakkındaki bilgi minarenin kürsüsünde yer alan kitabesinden anlaşılır (KARPUZ, 2009; 1247).

Harime kuzey ve doğudaki iki kapıdan giriş yapılabilmektedir. Kuzey cephenin batı köşesinde basit bir giriş daha bulunmaktadır. Kuzey ve doğu cephelerdeki kapılar taş ve tuğla malzemedan yapılmıştır. Tuğla örgülerle sivri kemerli kavsara oluşturulmuş, geçit kısımları taş malzemedan basık kemerli olarak yapılmıştır. Harim mihraba dik olarak uzanan yedi sahından oluşmaktadır. Mihrap önü kubbesi mihraba paralel olarak uzanan iki sahnın genişliğinde olup dört adet “L” şeklindeki ayaklara oturmaktadır. Harimin batı duvarı kuzeyden güneye doğru daralarak devam etmektedir. Harimde sivri kemerlerle birbirine bağlı olan ayaklar dikdörtgen, altıgen ve silindirik formda olup, günümüzde dışarıdan kiremitli kırma çatılı olarak görünen yapının kirişli düz damını taşımaktadır (Fotoğraf 1).

Harim Mihrabı

Kitabesi / Ustası: Bilinmiyor.

Malzemesi: Alçı ve çini.

Süsleme Tekniği: Çini mozaik.

Yüksekliği: 5.46 m

Genişliği: 4.10 m

Yapıdaki Yeri: Harim güney duvarı ortasındadır. Mihrap dışarıya taşıntı, harime ise çıkıntı yapmaktadır (Fotoğraf 2).

Mihrap Elemanları:5.46x4.10 m lulerinde mihrap; ereve, alınlık, köşelik, kavsara ve niş birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 3).

Tepelik: Yoktur.

Ta: Yoktur.

ereve: Mihrap nişi ve kavsarasını ters “U” formunda  yönden saran iki adet ereve bulunur (Fotoğraf 3-5).

Dıştaki ereve itekine göre biraz daha dar yapılmıştır. Dış ereve süslemesi kfi yazıyı hatırlatır tarzda yapılmış ve birbirine geçmeli olarak düzenlenen geometrik süslemelerden oluşur.

İte yer alan çerçevenin geometrik kurgularının merkezinde patlıcan moru renkte içi boş altı kollu yıldızlar ve içi dolu olarak yapılmış dokuz kollu yıldızlar vardır. Bu yıldızların etrafında turkuaz renkli tek şerit olarak yapılmış on iki kollu yıldızlar ve bu yıldızların etrafını dolaşan patlıcan moru renkli onikigenler bulunur. Turkuaz renkli on iki kollu yıldızların her kolunda kesinti yapmadan devam eden hatları bulunur. Bu hatlar ereve sınırı boyunca devam etmekte ve farklı geometrik Őekiller oluşurmaktadır.

Alınlık: Dikdörtgen formda yapılmış olan mihrap alınlığında kfi karakterlerle “*El Mzil – El Mülki/Melik – El Hkm – El Halim*” Şeklinde “*Dilediğini zillete düşüren, mülkün sahibi/buyrukları tutulan, hüküm sahibi, yumuşaklık sahibi*” sıfatlarındaki Allah’ın isimleri yazılıdır. Harflerin aralarında boyutları değişkenlik gösteren patlıcan moru renkte altı kollu yıldızlar vardır (Fotoğraf 6).

Köşelik: Köşelikler kavsara etrafını çevrelemiş ve kavsaranın alt kenarına uyarak Őekillenmiřlerdir. Köşelik yüzeylerinde “ALİ” isminin Arap alfabesiyle, beyaz zemin üzerine turkuaz renkte çinilerle, çarkıfelek motifi Şeklinde uygulandığı görülmektedir (KARAMAĞARALI, 2006; 301) (Fotoğraf 4).

Kavsara: Kavsara beş sıra mukarnalı olarak yapılmıştır. Mukarnas sıraları ve formları yukarıdan aşağıya doğru şu Şekildedir (Fotoğraf 4);

En üst sıradaki mukarnas tek dilimden oluşup, iz düşümü olarak yarım ongen planlıdır. Her dilim yüzeyinde yaprak şeklindeki küçük turkuaz parçalar ile yıldız ve çiçek görünümlü mozaik çinili süslemeler bulunur.

İkinci sırada 6 adet badem formlu mukarnas dilimleri vardır. Badem mukarnasların 2 tanesinde ilk sırada gördüğümüz yıldız ve çiçek görünümlü mozaik çiniler bulunurken, iki tanesi turkuaz renkte mozaik çinilerle damalı desende süslenmiştir. Daha dar tutulan kenardaki dilimlerde buna bağlı olarak farklı görünüm ortaya çıkmıştır.

Üçüncü sırada 5 adet badem formlu mukarnas dilimleri vardır. Mukarnas dilimlerinin her biri ikişer adet badem formunda mukarnas diliminin yan yana getirilmesiyle oluşmaktadır. Mukarnaslardan soldan birinci, üçüncü ve beşinci sıradakilerde turkuaz renkte mozaik çinilerle damalı süslemeleri vardır. Soldan ikinci ve dördüncü sıradaki mukarnas dilimlerinde ise yıldız ve çiçek görünümlü mozaik çini süslemeleri bulunur.

Dördüncü sırada 6 adet badem formlu mukarnas dilimi bulunur. Mukarnas dilimlerinin her biri ikişer adet badem formunda mukarnasın yan yana getirilmesiyle oluşmaktadır. Mukarnaslardan kenardaki dilimlerde turkuaz renkte mozaik çinilerle yapılmış damalı süsleme vardır. İkinci ve beşinci sıradaki dilimlerde yıldız ve çiçek görünümlü süsleme yer alır. Üçüncü ve dördüncü sıradaki dilimlerde turkuaz ve patlıcan moru mozaik çinilerle altıgenler ve altı kollu yıldızlar yapılmıştır.

Beşinci sırada 6 adet iki badem formlu mukarnastan birleşen dilimler bulunur ve aralarında 5 adet tekli dar şekilde badem formlu mukarnas dilimleri yer almaktadır Her dilimde turkuaz renkli mozaik çinilerler damalı süsleme yapılmıştır.

Niş: Beş kenarlı nişin üst tarafında turkuaz renklerde mozaik çinilerden yapılmış kufi – sülüs yazı formatında “Allah – Allah-u Ekber” yazılı kuşak bulunur. Yazılı kuşaktaki harfler arasında patlıcan moru renkli çini parçalar vardır. Niş kenarlarında oluşturulan kartuşlar mihrap kavsarası ve nişine benzeyecek şekilde yapılmıştır (Fotoğraf 7).

Kenarların her biri bağımsız bir pano şeklinde düzenlenmiştir. Nişin kenarlarındaki panoların merkezinde içi dolu olarak yapılmış patlıcan moru altıgen yıldız ve bunun etrafını turkuaz renkte geçmeli bir şekilde saran altı kollu yıldız vardır. Altı kollu yıldızın etrafını da saran turkuaz renkte daha büyük bir yıldız

bulunurken bu yıldız kollarından devam eden hatlar pano içinde farklı geometrik formlar oluşturmaktadır.

Ortadaki panonun her iki yanında bulunan yüzeylerde yine yıldız uygulaması görülmektedir. Merkezde patlıcan moru renkte altı kollu yıldızın etrafında yine turkuaz renkte altı kollu yıldız görülmektedir. Turkuaz renkli yıldızın her kolundan devam eden hatta bir kol daha oluşmuş ve küçük yıldızlar tomurcuklu bir çiçeği anımsatır hale gelmiştir.

Nişin merkezinde bulunan panonun yüzeyindeki süsleme, beşgen motifinden türeyerek giriftleşmektedir. Oluşturulan beşgen motifin kenarlarından uzamaya devam eden şeritler kompozisyonda kırılmalar yaparak bir başka beşgenden uzanan şeritlerle altı üstlü geçişler yapıp örgülenmektedir.

Sütunçe: Yoktur.

Oturmalık: Yoktur.

Dış Mihrap**Kitabesi / Ustası:** Bilinmiyor²**Malzemesi:** Taş**Süsleme Tekniği:** Zemin ve motif oyma**Yüksekliği:** 3.13 m**Genişliği:**2.21 m

Yapıdaki Yeri: Harim kuzey giriş kapısının batısında yerden yükseltilmiş alanda yer alır (Fotoğraf 8).

Mihrap Elemanları; 3.13x2.21 m ölçülerinde mihrap; çerçeve, köşelik, kavsara, niş, sütunçe ve oturtmalık birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 9).

Taç: Yoktur.**Tepelik:** Yoktur.

Çerçeve: Dikdörtgen kesitli mihrabın nişini ve mukarnaslı kavsarasını ters “U” formunda üç yönden çevreleyen ve içe doğru kademelenen çerçevelerde herhangi bir süsleme bulunmamaktadır.

Ahlık: Yoktur.

Köşelik: Köşelikler kavsara etrafını çevreleyip, kavsaranın alt kenarına uyarak şekillenmiş ve niş kenarlarındaki sütunçelere oturmaktadır. Köşelikler hafif bir şekilde kavsaraya doğru kademelenmektedir. Köşeliklerin yüzeyinde zemin oyma tekniği ile taşıntılı hale getirilmiş gülbezekler bulunur. Bu gülbezekler büyük ve küçük olarak katmerli şekilde yapılmıştır. Gülbezeklerin oluklu olarak yapılan yaprakları içten dışa doğru genişleyerek, merkezdeki tomurcuktan ışınsal düzlemde sıralanıp sanki papatya görünümlü bir çiçeğın üstten görünümünü yansıtmaktadır. Sol köşelikte yer alan gülbezeğın alt kademesindeki yaprak sayısı 13 adet olup sağ köşelik yüzeyinde yer alan gülbezekte bozulmalar sebebiyle yaprak sayısı net olarak anlaşılamamaktadır (Fotoğraf 10).

² Akşehir Ulu cami 1213 yılında inşa edilmiş olsa da dış tarafta yer alan bu mihrap için Gönül Öney 15. Yüzyıl, Ömür Bakırer ise 13. ile 14. yüzyıllara tarihlendirme yapmaktadır (Alıntılayan, DEMİRALP,1990; 15). Mihrabın konumu ve tarihlenmesi göz önüne alındığında başka bir yapıdan getirilip şu anki yerine yerleştirilmiş olmalıdır

Kavsara: Kavsara harim içinde yer alan mukarnaslı kavsara gibi beş sıra mukarnaslı yapılmıştır. Mukarnas sıraları ve formları yukarıdan aşağıya doğru şu şekildedir (Fotoğraf 10).;

Birinci sırada kare çerçeve içinde bir adet badem formunda mukarnas dilimi yer alır. Mukarnas yüzeyinde zemin oyma tekniğinde yapılmış balıksırtı şeklinde süsleme vardır. Balıksırtı motifi iki yatay çizginin ters V şekilde yan yana yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur (Fotoğraf 10).

İkinci sırada 4 adet mukarnas dilimi bulunur. Dilimler 2 adet badem formunda dilimin birleşmesiyle oluşturulmuştur. Bademlerin yüzeyinde zemin oyma tekniğiyle ortaya çıkarılmış birbirine girişik şekilde yapılan basit kıvrım dallar, dilimli yapraklara sahip rumiler ve palmetler bulunmaktadır.

Üçüncü sırada 5 adet mukarnas dilimi bulunur. Dilimler 2 adet badem formunda mukarnas diliminin birleşmesiyle oluşturulmuştur. Mukarnasların birinci, ikinci, dördüncü ve beşinci sıralarında zemin oyma tekniğiyle ortaya çıkarılmış birbirine girişik şekilde yapılan basit kıvrım dallar, kanatlı yapraklara sahip rumiler ve palmetler yer alırken, merkezde yer alan üçüncü mukarnas diliminde iki yatay çizginin birbirine çatalayacak şekilde yan yana yerleştirilmesiyle oluşturulan balıksırtı şeklinde süsleme bulunur.

Dördüncü sırada 8 adet mukarnas dilimi bulunur. Dilimler 2 adet badem formu mukarnasın birleşmesiyle oluşturulmuştur. Badem mukarnasların tamamının yüzeyinde zemin oyma tekniğiyle ortaya çıkarılan kırık çizgiler çokgenlerden oluşan geometrik şemayı meydana getirmiştir. Çokgen çizgileri birbirinden altlı üstlü geçişler yaparak girift bir şekilde örgülenmektedir.

Beşinci sırada 11 adet bölme vardır. Bu kısım mukarnas dilimlerinden oluşmayıp üstteki mukarnas sırasına geçişi sağlayan elemanlardır. Kemerli olarak verilen ve ortadaki geniş olan elemana göre simetrik olarak yerleştirilen bölümlerde genelde bitkisel motifler tercih edilmiştir. Bölmelerin yüzeyinde zemin oyma tekniğinde “S” şeklindeki iki şeridin geçme yapmasıyla zencirekler oluşturulmuş, kompozisyonda oluşan dairelerin içerisine ise zemin oyma ile yapılmış, tomurcuğundan ışınal düzlemde oluklu yapraklar açan gülbezekler yerleştirilmiştir. Merkezdeki sivri kemerli çerçeve içerisinde daire şeklinde yapılmış çökertme

bulunur. Çökertme yüzeyinde zemin oyma tekniğinde oluşturulmuş geometrik süsleme mevcuttur.

Niş: Üst üste yerleştirilmiş iki blok taş ile yapılmış, dikdörtgen plandadır. Nişin merkezinde zemin oyma tekniğiyle ortaya çıkarılmış kanatlı rumi yapraklarıyla süslenen sivri kemerli mihrap motifi işlenmiştir. Dilimli kemer şeklinde verilen kavsaradan aşağıya doğru zemin oyma tekniği ile yapılmış kandil motifi sarkıtılmıştır.. Çerçevenin üst sınırından zincirle sarkmakta olan kandil motifi; geniş silindirik ağızlı, ince boyunlu, şişkin ve dairesel bir gövdeye sahip olup alt kısmında yine ince boyunlu, silindirik geniş püsküllü bir kaideye sahiptir. Kandil yüzeyinde herhangi bir süsleme bulunmamaktadır (Fotoğraf 11-12).

Sütunçe: Mihrap nişini her iki yandan sınırlandıran sütunçeler başlık, gövde ve kaidedan oluşur. Sütunçelerin başlıkları ve kaideleri zar formunda yapılmış ve ön yüzlerinde zemin oyma tekniğinde oluklu şeritlerle geometrik örgülü süslemeleri bulunur. Sütunçelerin gövdeleri ise silindirik zemin üzerinde yatay düzlemde zikzak şeklinde yivli olarak balıksırtı motifinde yapılmıştır (Fotoğraf 11).

Oturmalık: Taş malzemedan yapılmış dikdörtgen oturmalık vardır.

2.1.2. Güdük Minare Mescit Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 13 -15

Çizim Numarası: 3

İnceleme Tarihi: 03.06.2018

Bina Yapım Tarihi: H. 624/ M. 1226 (KARPUZ, 2009; 1215).

Yaptıranı: I. Alâeddin Keykubad döneminde Muhtezib oğlu Abdullahzade Eminüddin Hasan tarafından mimar Mesud zade Ahmet'e yaptırılmıştır (KARPUZ, 2009; 1214).

Mimari Özellikler: : Kare planlı, beden duvarları tarafından taşınan kubbe ile örtülü mescidin yapımında taş, tuğla ve devşirme malzeme kullanılmıştır (Fotoğraf 13).

Yapının duvarları belirli bir ykseklige kadar kesme taş, moloz taş ve devşirme malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Söz konusu malzemelerin kullanımında düzensiz bir uygulamaya gidilmiştir. Özellikle tuğla ve taşın i içe kullanılması, yapının zaman içerisinde büyük onarımlar geçirdiğini gösterir. Bu süreçte kuzeydeki giriş iptal edilerek doğuya alınmış olmalıdır. Kesme ve moloz taşın kullanıldığı kısımlarda ahşap hatıl görülür. Duvarların st bölümlerinde ise ağırlıklı olarak tuğla kullanılmıştır.

Beden duvarlarında tuğlanın kullanıldığı üst seviyelerde, tuğlalar dışa doğru taşırılmış şekilde yatay ve düşey yerleştirilerek, üçgen kemerli yüzeysel nişler oluşturulmuştur.

Kuzey cephede, daha önce üç bölümden oluşan revak olduğu düşünülmektedir (DEMİRALP, 1990: 36). Kuzey cephedeki taş malzeme seviyesinin bitiminde kullanılan ahşap hatıl üzerine yerleştirilen ve kemerlerin oturtulduğu konsol olarak kullanılan üç adet sütün başlığı ya da kaidesi olduğu düşünülen devşirme malzemeler bu görüşü doğrulamaktadır.

Doğu cephedeki giriş basık kemerli bir açıklık şeklinindedir. Kapı zerindeki sivri kemerli formda yapılmış pencerenin alınlık kısmında sırlı tuğla ve çinilerle yapılmış süslemeler vardır. Pencere üzerinde yedi satırlık mescit kitabesi yer alır.

Güneydoğu köşede yer alan minarenin dikdörtgen formlu kaide kısmında da tuğla, moloz taş ve devşirme malzeme kullanılmıştır. Kaideden gövdeye geçişte sekizgen pabuç görülür. Sekizgen pabuğun her bir yüzeyinde dikdörtgen nişler vardır. Bu nişlerin her birinde farklı kompozisyonlara sahip sırlı tuğla ve çinili süslemeler bulunmaktadır, fakat günümüzde bazı nişlerin süslemeleri dökülmüş olduğundan boş bir yüzey şeklindedir. Minare gövdesi silindirik olup şerefe altı dört sıra kademeli mukarnasa sahiptir. Yapı belli bir seviyeye kadar yıkılmış olan minaresinden dolayı Güdük Minare adını almıştır (KARPUZ, 2009; 1214). H.1307/M.1889 yılında minare yeniden inşa edilmiştir (DEMİRALP, 1990: 38).

Yapının harim duvarları kubbeye kadar sıvalıdır. Trompları ve kubbenin iç yüzeyi sıvanmadan bırakılmış olup inşa malzemesi tuğladır. Harimde mevcut durumdaki mihrap dikdörtgen bir niş şeklinde olup, günümüzde ahşap ile kaplanmış durumdadır (Fotoğraf 14). Biz mihrabın önceki formunu, daha önce yapılan lisans üstü tez ve yayınlar ile rölöve - restorasyon raporlarından öğrenmekteyiz. Söz konusu mihrabın da özgün olmadığı anlaşılmaktadır.

Mihrap Özellikleri;

Kitabesi / Ustası: Bilinmiyor

Malzemesi: Tuğla

Süsleme Tekniği: Yoktur

Yüksekliği: 2.50 m

Genişliği: 1.67 m

Yapıdaki Yeri: Güney duvar ortasında harime 22 cm çıkıntı, cephenin dışına da taşıntı yapmış durumdadır (Fotoğraf 15).

Mihrap Elemanları; 2.50x1.67 m ölçülerindeki mihrap; Tepelik, çerçeve, köşelik, kavsara, niş birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 15).

Taç: Yoktur.

Tepelik: Birbirine yatay doğrultuda çapraz olarak yerleştirilen tuğlalardan yapılmış tepelik bulunmaktadır

Çerçeve: Yoktur.

Alınlık: Yoktur.

Köşelik Kavsara etrafında şekillenen ve zemine kadar inen köşelik mevcuttur (BAKIRER, 2000: 56). Mihrapta herhangi bir çerçeve ve sütunçe olmaması köşeliğin geniş tutulmasına sebep olmuştur (Fotoğraf 15).

Kavsara: Düzgün formda olmayan kavsarada testere dişi şeklinde, mukarnası hatırlatan uygulamalar bulunmaktadır. Kavsarada yer alan bu uygulama 8 sıra olup, bir sıra testere dişi şeklinde bir sıra sade bırakılarak yapılmıştır. Kavsara tepelikteki gibi yatay sırada çapraz olarak yerleştirilen tuğlalardan yapılmış testere dişi şeklindeki basit mukarnaslara sahiptir (Fotoğraf 15).

Niş: Niş dikdörtgen formlu olup, köşeleri pahlı olarak verilmiştir (Fotoğraf 15).

Sütunçe: Yoktur.

Oturtmalık: Yoktur.

2.1.3. Taş Medrese Mescidi Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 16 -21

Çizim Numarası: 4

İnceleme Tarihi: 03.04.2018

Bina Yapım Tarihi: H. 648/ M.1250

Yapıtrarı: Fahrettin Ali bin el Hüseyin

Mimari Özellikler:

Medrese aslında külliyenin bir parçası durumundadır. Külliye'den günümüze mescit, türbe ve darülkurra gelebilmiştir (KARPUZ, 2009; 1254). Halk arasında "Halkalı Medrese" adıyla da bilinen yapı (DEMİRALP, 1990: 90) günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

Yapının inşasında düzgün yonu taş, tuğla ve devşirme malzeme kullanılmıştır. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planda inşa edilen medresede, giriş cephesinin köşelerindeki yapılarla plan ters "T" formunda bir plana dönüşmüştür. Medresenin ana giriş kapısı batı cephede yer alır. (Fotoğraf 16).

Medrese plan tipi olarak açık avlulu dört eyvanlı medreseler grubuna girmektedir. Günümüzde avlunun doğu, batı ve kuzey kanadında birer eyvan bulunur. Güney kanadındaki eyvan kapatılarak, sonradan öğrenci odasına dönüştürülmüştür. Ana eyvan ve giriş eyvanı karşılıklıdır. Medresenin ana eyvanının iki yanında, üzerleri kubbe ile örtülü kare planlı birer mekân yer alır. Avlunun güney tarafında tonozla örtülü beş adet öğrenci odası vardır. Avlunun kuzey kanadının ortasında eyvan ile eyvanın batısında kare planlı türbe, doğusunda ise biri dar olarak yapılmış iki mekân bulunur.

Medresenin batı cephesinin ortasında bulunan taç kapısı 1910 yılında Müftü Hacı Mustafa Efendi tarafında tamir ettirilmek için söktürülmüş fakat tamir ettirilmemiştir (DEMİRALP, 1990: 92). Eski fotoğraflardan taç kapının mukarnaslı kavsaraya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Taç kapının mevcut hali, kademeli düz silmelerle ters "U" formunda çerçevelemiş, bozulmuş mukarnaslı kavsarası olan giriş şeklindedir.

Mescit medresenin kuzeybatı tarafına yapıya bitişik olarak inşa edilmiştir. Yapı kare planlı olup kubbe ile örtülüdür. Harimin batısındaki revak iki bölümlü olarak

yapılmıştır. Yapının kuzeybatı köşesinde kürsüsü mescidin saçak hizasına kadar yükseltilmiş ve tuğla ile inşa edilmiş silindirik gövdeye sahip minaresi bulunmaktadır. İki şerefeye sahip olan minarede tuğla ve çinilerle yapılmış süslemeler görülmektedir. Kare planlı harim kısmına giriş batıdaki, düz atkı kemerli kapıdan sağlanır. Harimin duvarları kubbeye kadar beyaz sıvalıdır. Kubbeye üçgenlerle geçiş sağlanır. Kubbenin iç yüzeyinde sıva uygulaması bulunmadığından tuğla uygulama görülmektedir.

Mihrap Özellikleri;

Kitabesi / Ustası: Bilinmiyor

Malzemesi: Alçı ve çini

Süsleme Tekniği: Çini Mozaik.

Yüksekliği: 3.41 m

Genişliği: 1.97 m

Yapıdaki Yeri: Güney duvarının ortasında, harime doğru çıkıntı yapmaktadır (Fotoğraf 17). Çini mihrap özgün özelliklerini büyük ölçüde kaybetmiş, son senelerde mevcut çini kalıntılarında yola çıkılarak boya ile tamamlama yoluna gidilmiştir

Mihrap Elemanları; 3.41x1.97 m ölçülerinde mihrap; çerçeve, kavsara, köşelik, mukarnas, niş ve sütunçe birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 18).

Taç: Yoktur.

Tepelik: Yoktur.

Çerçeve: Mihrap nişi ve kavsarasını ters “U” formunda çevreleyen bitkisel ve geometrik süslemeye sahip iki adet çerçeve bulunmaktadır. Dıştan içe doğru çerçeveler şu şekildedir (Fotoğraf 19)

Dış kısımda yer alan çerçeve iki adet turkuaz renkli silme ile sınırlandırılmıştır. Silmeler arasında beyaz zemin üzerine patlıcan moru renkle yapılmış rumi yapraklı

bitkisel süsleme bulunur. Bu süsleme çerçevenin üst kısmında, merkezde yer alan motiften dağılmaktadır. Motif, tek gövdenin iki yanına açılan kıvrım dalların ucunda bulunan kanatlı rumi yapraklardan oluşur. Bu motif daha sonra çerçeve boyunca “S” kıvrımı yapan dalın iki ucunda kanatlı formda açmış rumi yaprakları şekilde devam etmiştir. Çerçevenin dönüş yaptığı köşelerde “S” formundaki kıvrım dallar “C” şekline dönüşmüş ve uç kısımlarında yine kanatlı rumi yaprakları yer almıştır.

İç kısımda yer alan ikinci çerçeve dış kısımdaki çerçeveye göre daha geniştir. Çerçeve, dış kısımdaki çerçevede olduğu gibi iki adet turkuaz renkli silme ile sınırlandırılmıştır. İki silme arasında beyaz renk zemin üzerine hem yatay hem de diyagonal görüntü oluşturacak şekilde turkuaz renkte altıgen formlu çiniler yerleştirilmiş, böylece altıgen çiniler arasında altı kollu yıldızlar meydana gelmiştir. Yıldızın her bir koluna yine turkuaz renkte, daire formlu çini uygulanmıştır.

Alınlık: Yoktur.

Köşelik: Köşelikler kavsara etrafını çevreleyip, kavsaranın alt kenarına göre şekillenmiş ve mihrap nişin kenarlarında bulunan sütunçelerin başlıklarına oturmaktadır. Köşeliklerin yüzeyindeki süsleme, iç kısımda yer alan çerçevenin süslemesi ile benzer özelliktedir. Beyaz renk zemin üzerine hem yatay hem de diyagonal görüntü oluşturacak şekilde turkuaz renkte altıgen formlu çiniler yerleştirilmiş, böylece altıgen çiniler arasında altı kollu yıldızlar meydana gelmiştir. Yıldızların kollarında patlıcan moru renkte çini kullanılmıştır (Fotoğraf 20).

Kavsara: Restorasyon sırasında alçı ile tamamlanan kavsara yedi adet mukarnas sırasına sahiptir³. Mukarnas sıralarından birinci, üçüncü ve beşinci sırasındakiler geniş badem dilimleriyle yapılmış mukarnaslardan oluşurken, ikinci, dördüncü, altıncı ve yedinci sırasındakiler daha dar badem dilimleriyle yapılmışlardır. Birinci, üçüncü ve altıncı sırada özgün çini süslemeye ait parçalar bulunur (Fotoğraf 20).

³ Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğünden alınan restorasyon projelerinde mihrabın mukarnaslı kavsarasının mukarnas sayısı 8 adet olarak hatalı şekilde çizilmiştir. Mukarnasın özgün durumunda 7 adet sıra görülürken, restorasyon sırasında yine 7 adet mukarnas sayısı yapılmıştır.

Mukarnaslı kavsarnın yukarıdan aşağıya doğru birinci sırasında; beyaz renk zemin üzerine hem yatay hem de diyagonal görüntü oluşturacak şekilde turkuaz renkte altıgen formlu çiniler yerleştirilmiş, böylece altıgen çiniler arasında altı kollu yıldızlar meydana gelmiştir. Yıldızın her bir koluna yine turkuaz renkte, daire formlu çini uygulanmıştır.

Üçüncü sırasının en soldaki diliminde turkuaz ve patlıcan moru renkteki dikdörtgen çinilerin yatay ve dikey olarak uygulanmasıyla geometrik kompozisyon oluşturulmuştur.

Altıncı mukarnas sırasının en sağdaki diliminde birinci sıra mukarnastaki gibi beyaz renk zemin üzerine hem yatay hem de diyagonal görüntü oluşturacak şekilde turkuaz renkte altıgen formlu çiniler yerleştirilmiş, böylece altıgen çiniler arasında altı kollu yıldızlar meydana gelmiştir. Yıldızın her bir koluna yine turkuaz renkte, daire formlu çini uygulanmıştır.

Niş: Dikdörtgen planlı niş köşelerde çokgen formlu sütunçelerle sınırlandırılmıştır. Nişin yüzeyindeki süsleme, turkuaz ve patlıcan moru renkteki şeritlerle altı üstlü geçişler yapılan geometrik örgü şeklindedir (Fotoğraf 21).

Geometrik süslemede ana motif, niş yüzeyi boyunca kırılmalar yaparak devam eden iki şeritten oluşmaktadır. Şeritler diyagonal şekilde birbirlerini keserek altı ve üstlü geçişler yapıp yüzeyde örgülenmiş bir görüntü sergilemektedir. Örgü halini alan geometrik kompozisyonda, aralarda patlıcan moru renkte altıgen ve altı kollu yıldız motifleri meydana gelmiştir.

Sütunçe: Mihrap nişini iki yandan sınırlandıran sütunçeler zar başlıklı ve zar şeklinde kaide arasında çokgen gövdeye sahiptir. Sütunçenin zar şeklindeki başlık ve kaidelerinde herhangi bir süsleme bulunmamaktadır. Sütunçe gövdelerinde beyaz renk zemin üzerine turkuaz renkteki palmetler yerleştirilmiştir. Palmetler çerçeveye bir sapla bağlıdır. Sapın sağ ve sol tarafında yer alan çanak yapraklarının uçları aşağıya doğru sarkar şeklindedir (Fotoğraf 21).

Oturmalık: Yoktur.

2.1.4. İplikçi (Ambardar Kerim Ağa) Camisi Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 22 - 28

Çizim Numarası:5

İnceleme Tarihi: 13.03.2018

Bina Yapım Tarihi: H. 738 / M. 1337

Yaptıranı: Hamitoğlu dönemi Ambardar Kerim Ağa

Mimari Özellikler:

Ambardar Kerim Ağa ismiyle de anılan cami günümüze büyük ölçülerde onarımlar geçirerek ulaşabilmiştir. Yapının ilk onarımı H. 974/M. 1540 tarihinde, ikinci onarım ise H. 1312/M. 1894 tarihinde yapılmıştır (DEMİRALP, 1990: 71). Yapının özgün planı derinlemesine yönelmiş olduğu düşünülmekle beraber, sadece kubbeli kısımlar aslına uygun durumdadır (KARPUZ, 2009; 1227) (Fotoğraf 22).

Eski kaynaklardan edinilen bilgilere göre yapının inşa malzemeleri taş ile tuğladır. Her iki malzeme almaşık düzende uygulanmıştır (DEMİRALP, 1990: 71). Harime giriş doğu, batı ve kuzey cephelerdeki kapılardan sağlanmaktadır. Kuzey ve doğu cephelerde bulunan taç kapılar dışarıya doğru taşıntı yapmaktadır. Batı cephede yer alan giriş ise zemin farkından dolayı basamaklı olarak yapılmıştır.

Yapının duvarları içte sıvalıdır. “U” formunda üst kat mahfili bulunmaktadır. Harimin güney tarafında bulunan üç adet kubbeden mihrap önü kubbesi daire formulu olup, doğu ve batı kubbeler elips şeklindedir.

Yapının batı cephesinde yer alan minare kübik kürsü üzerinde yükselmektedir. Konik bir pabuç ile gövdeye geçilmektedir. Gövdenin alt ve üst kısımlarında birer bilezik vardır. Şerefe kısmına beş sıra testere dişi ile geçilmektedir. Minarenin petek kısmı bitiminde sivri kemerli yüzeysel nişlerden oluşan kuşak vardır.

Mihrap Özellikleri:

Kitabesi / Ustası: Bilinmiyor.

Malzemesi: Mermer ve alçı sıva.

Süsleme Tekniği: Mihrap elemanları üzeri alçı sıva.

Yükseklik: 4.92 m

Genişliği: 3.15 m

Yapıdaki Yeri: Güney harim duvarı ortasındaki mihrap dışarıya doğru 74 cm kadar çıkıntı yapmakta, oturtmalık bölümünde ise harime doğru 70 cm çıkıntı oluşturmaktadır (Fotoğraf 23).

Mihrap Elemanları: 4.92x3.15 m ölçülerinde mihrap; Tepelik, köşelik, kavsara, niş, sütunçe ve oturtmalık birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 24).

Taç: Yoktur.

Tepelik: Kademeli şekilde yapılmış tepelik kısmı bulunmaktadır. Kademelendirme ince silmelerle yapılmış kavsaranın üst seviyesinde sonlanmıştır.

Tepeliğin merkezine denk gelen kısmına alçı malzemeden yapılmış gırlant motifi yerleştirilmiştir. Gırlantta yapraklar belirginleştirilmiş ve altın yaldız renginde boyanmıştır (Fotoğraf 25).

Çerçeve: Yoktur.

Alınlık: Köşelik yüzeyinden çökertilmiş şekilde oluşturulan alınlık üç dilimli formda olup sütunçelerin üzerinde sonlanmaktadır. Kavsara yüzeyinde alçı ile yapılmış silindirik satırlı “S” ve “C” kıvrımları yapan altın yaldız renginde akantus yaprakları bulunmaktadır. Yapraklar tek bir gövdeye bağlı olarak açılmaktadır. Gövde kısmının dış bükey eğri yapmasıyla yay formun açılan yaprakların aşağıya doğru kıvrım yapanlarının uçlarında tomurcukları bulunmaktadır (Fotoğraf 26).

Köşelik: Kavsaranın sağ ve sol yanlarında yer alan köşelikler sütunçe ile tepelik arasında kalıp, iç kenarda kavsaraya göre şekillenmiştir (Fotoğraf 25).

Köşelikleri altın yaldız renginde boyanan kabartma şeklinde alçı şerit çevrelemektedir. Bu köşeliklerin üst köşelerinde içe doğru yönelen, alçıdan applike olarak yapılan ve taç yaprakları altında sap kısmına bağlı olarak açılmış dilimli yapraklara sahip birer palmet motifini bulunur. Sütunçelerin üst kısmına denk gelen bölümlerde dilimli kartuş uygulaması yapılmış, bu uygulamanın uç kısımlarına alçı ile yapılan palmet motifini applike edilmiştir. Palmet yapraklarının iç kısımları oyularak oluklar oluşturulmuştur. Palmetin altında karşılıklı iki adet oluklu gövdeye sahip akantus yaprağının yay formunda sarktığı görülmektedir.

Kavsara: Ufak bir badem şeklindeki niş ile dilimli hale getirilen kavsara yüzeyi sade tutulmuştur.

Niş: Yarım daire plana sahip nişin yüzeyi sade tutulmuştur. (Fotoğraf 27).

Sütunçe: Mihrap nişinin sağ ve solundaki oturtmalıklar üzerinde, benzer kaide ve başlığa sahip ikişer sütunçe bulunmaktadır. Sütunçelerin kaideleri ikişer bilezikle yapılmışken, başlık kısımlarında bir adet bilezik vardır. Sütunçe gövdelerinde herhangi bir süsleme bulunmayıp parlak beyaz renkte boyanmıştır. Sütunçelerin arasında kalan mihrap yüzeylerde alçı ile oluşturulmuş silindirik satırlı silmelerle üst kısmı yarım daire formu, alt kısmı oturtmalıkla sonlanan çerçeve bulunmaktadır (Fotoğraf 27).

Oturtmalık: Mihrap nişinin sağ ve sol yanlarında sütunçelerin alt kısmında oturtmalıklar bulunur. Taş malzemedен yapılmış oturtmalıkların dikdörtgen şemadadır. Oturtmalıkların ön yüzeyleri çizgisel olarak oyularak, köşeleri pahlanmış kare formunda kartuşlar oluşturulmuştur (Fotoğraf 28).

2.1.5.Hasan Paşa (İmaret) Camisi Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 29 – 33

Çizim Numarası: 6

İncele Tarihi: 30.05.2018

Bina Yapım Tarihi: H.916/ M. 1510

Yaptıranı: Hasan Paşa.

Mimari Özellikleri: Geniş bir avlu içerisinde inşa edilmiş olan caminin yapı malzemesi kesme taştır. Cami kubbe ile örtülü bir mekân, kuzeydeki üç bölmeli son cemaat yeriyle birlikte kuzeydoğudaki minareden oluşmaktadır (Fotoğraf 29).

Üç bölmeli olarak inşa edilen son cemaat yerinin orta kısmı çapraz tonozlu olup yanlar kubbeye örtülüdür. Kubbeler sivri kemerle birlikte 4 adet sütuna oturmaktadır. Harime giriş son cemaat yerinin orta kubbesi altındaki dışa doğru taşıntılı kapıdan sağlanmaktadır. Kapı kaval ve düz silmelerle hareketlendirilmiş olup sivri kemerli kavsaraya sahiptir. Kavsaranın alt kısmında basık kemerli geçidi bulunmaktadır. Kavsara boşluğu ile basık kemerli geçit arasında beşer satırlı iki parçaya ayrılmış yapı kitabesi yer alır.

Yapının bilinen restorasyonları 1833 ve 1895 yıllarında yapılmıştır (DEMİRALP, 1996; 54).

Harim duvarları sıvalıdır. Kubbe içinde ve beden duvarlarında bulunan süslemeler 1949 yılında Müslim Gökçek tarafından yapılmıştır (KARPUZ, 2009; 1221). Kare plandaki harimin üzeri kubbe ile örtülmüştür. Harim beden duvarlarından kubbeye geçişi istiridye formunda yapılmış tromplar sağlamaktadır. Harimin kuzeyine sonradan ahşap malzemelerle üst kat mahfili yerleştirilmiştir (DEMİRALP, 1996; 51).

Kuzeydoğu köşede yer alan minare düzgün kesme taştan inşa edilmiştir. Minare kare kesitli kürsü üzerinden yükselmektedir.

Mihrap Özellikleri:

Kitabesi/Ustası: Bilinmiyor.

Malzemesi: Mermer

Süsleme Tekniği: Silmeler ve oymalarla yapılmış süsleme bulunur

Yüksekliği: 4.30 m

Genişliği: 3.0 m

Yapıdaki Yeri: Güney harim duvarı ortasında, kuzeydeki girişin aksında bulunur (Fotoğraf 30).

Mihrap Elemanları: 4.30x3.0 m ölçülerindeki mihrap; taç, çerçeve, köşelik, kavsara, niş ve sütunçelerden oluşmaktadır (Fotoğraf 31).

Taç: Ortada tam, kenarlarda ise yarım olarak yapılmış dilimli palmet motifleri şeklinde taç bulunmaktadır. Büyük palmet dizilerinin arasında dalgalı şekilde yapılmış, uçlarında ufak palmetler bulunan üçgen dilimler bulunur. Büyük palmet motiflerinin yüzeyinde zemin oyma tekniğinde ortaya çıkarılmış düz satırlı altın sarısı ile renklendirilen palmet ve rumi motiflerle dolguludur. Rumi motifler bir kanadı uzun diğer kanadı kısa olarak yapılmış çift kanatlı formdadır. Palmetler ise klasik formdadır. Rumi ile palmet motifleri arasındaki bağlantıyı ince kıvrım dallar sağlamaktadır (Fotoğraf 32).

Tepelik: Yoktur.

Çerçeve: Mihrap nişi ve kavsarasını ters “U” formunda çevreleyen çerçeve altın sarısı renkte bir adet kaval silme ile ikiye bölünmüştür. Çerçevelerden dışta olanı iç bükey olup, içte olan çerçeve dıştakine göre daha girintili ve düz yüzeye sahiptir.

Alınlık: Yoktur.

Köşelik: Köşelikler kavsara kenarına göre şekillenmiş ve mihrap nişinin kenarlarında bulunan sütunçelere yerleşerek sonlanmıştır. Köşelik yüzeyleri sade tutulmuş ve her iki köşeliğe sonradan kabara yerleştirilmiştir. Kabaralar yarım küre şeklinde olup köşelik yüzeyinden taşıntılı olarak yapılmıştır. Kabaranın ortasında daire şeklinde uygulama bulunur. Dairenin etrafı zemin oyma ile ortaya çıkarılmış düz satırlı palmet ve çift kanatlı rumilerle dolgulandırmıştır. Kompozisyonda rumi yaprakların sap kısmından uzanan ince kıvrım dallar palmet motiflerinin çanak yapraklarına bağlanmaktadır (Fotoğraf 32).

Kavsara: Kavsara yedi sıra mukarnalıdır. Kavsaranın birinci mukarnas sırası dilimli olarak, yedinci mukarnas sırası ise badem formunda yapılmıştır. Arada kalan mukarnas sıraları ise yelpaze formundadır. En alt mukarnas sırasından dikey olarak inen ortası boğumlu şeritlerle kartuş tarzında motifler meydana gelmiştir. Bu kartuşlarla kavsara ile nişi ayıran perde kısmı oluşturulmuştur (Fotoğraf 32).

Niş: Beşgen formda yapılmış yüzeyi sade tutulmuştur.

Sütunçe: Mihrap nişini iki yandan sınırlandıran sütunçelerin başlık ve kaideleri kum saati formunda olup gövde kısmı çokgendir. Sütunçeler buldukları yüzeye yaslı durumdadır.

Kum saati formunda yapılan başlığın gövde boğumunun üst kısmı, kaideninse gövde boğumunun alt kısmı mihraba bağlantı yaparken badem formlu mukarnaslar kullanılmıştır. Kum saatlerinin alt ve üst kısımlar çokgen olup gövde kısmına soğani formda eğimle geçer. Kum saatlerinin gövde kısmı boğumludur (Fotoğraf 33).

Oturmalık: Yoktur.

2.1.6.Doğrugöz Camisi Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 34 – 38

Çizim Numarası:7

İnceleme Tarihi: 03.05.2018

Bina Yapım Tarihi: 19. yy

Yaptıranı: Bilinmiyor

Mimari Özellikleri: Günümüze onarımlarla gelmiş olan Doğrugöz Camisi kuzeyinde modern olarak inşa edilen yeni caminin kullanılma başlanılmasıyla terk edilmiştir. Yapının doğu, batı ve kuzey taraflarını saran demir örgülü avlu bulunmaktadır. Güney cephe ise doğrudan köy meydanına bakmaktadır (Fotoğraf 34).

Yapının beden duvarlarının dış ve iç yüzeyleri sıvalı olduğundan inşa malzemesi hakkında bilgi almak zordur. Fakat restorasyon sırasında çekilen fotoğraflarda kesme ve moloz taş ile yer yer devşirme malzeme kullanıldığı görülmektedir. Yapının güney cephesinde mermer üzerine yazılmış üç satırlık kitabe bulunmaktadır. Yapının kuzey tarafında kapalı olarak yapılmış son cemaat yeri vardır. Harime ve son cemaat yerine giriş doğu cephede bulunan kapılardan yapılmaktadır.

Üst örtüsü ahşap direklerle taşınan harim, mihraba dik üç sahnalıdır. Önceden düz dam olan fakat şuan kırma çatılı üst örtüyü taşıyan ahşap ayaklar çokgen formdadır. Ayaklar üst örtü kirişlerine yastıklarla bağlanmaktadır. Günümüzde harim duvarları yüzeyinde sıva üzerine yapılan bitkisel süslemeler görülür. Fakat son restorasyondan önce duvarlarda “Müslim Gökçek” elinden çıkmış süsleme bulunmaktaydı. Güney duvarda mihrabın sol üst köşesine denk gelen noktada özgün süslemenin bir kısmı açık bırakılmıştır.

Yapının kuzeydoğusunda yer alan minarenin gövdesi kare bir kürsü üzerinde piramidal pabuçtan itibaren yükselmektedir. Geçişte spiral formda yapılmış bilezik yer alır. Minarenin gövdesi düzgün yonu taştan silindirik formda yapılmıştır.

Mihrap Özellikleri:

Kitabesi/Ustası: Bilinmiyor

Malzemesi: Mermer ve alçı sıva

Süsleme Tekniği: Mihrap elemanları üzerine alçı sıva.

Yüksekliği: 3.73 m

Genişliği: 3.25 m

Yapıdaki Yeri: Güney duvar ortasında harime doğru çıkıntı yapmaktadır (Fotoğraf 35).

Mihrap Elemanları: 3.73x3.25 m ölçülerinde mihrap; taç, tepelik, köşelik, niş, sütunçe ve oturtmalık birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 36).

Taç: Mihrap tepeliği üstünde “S-C” formlu silindirik satırlı kıvrım dallarla yapılmış taç bulunmaktadır. İki adet yarım daire formunda yapılmış kıvrım dalların üzerinde taç yaprağı şeklinde iki adet “C” formunda kıvrım dal bulunur. Taç yaprağı olarak yapılan kısımda, iki dalın çatallandığı noktaya palmet yerleştirilmiştir. Her kıvrım dalın ucunda kanatlarının uçları volütlü olarak açılan lotus çiçekleri tarzında yapılmış motifler bulunur. Lotus çiçeğinin yan kanatlarının çatallandığı noktada badem formlu orta kısımdan iki yana hafif eğimli olarak yapılan taç yaprağı vardır. Kıvrım dallarından açan orta kısımdan iki yana hafif eğimli olarak yapılan sivri uçlu basit yapraklar yer alır (Fotoğraf 37).

Tepelik: Düz iki kademeli olarak yapılmış tepelik kısmı bulunmaktadır.

Çerçeve: Yoktur.

Alınlık: Yarım daire formda köşelik yüzeyinden çökertilmiş olarak yapılmıştır. Alınlık kemerinin üst noktasına badem şeklinde bir yiv açılarak dilimli hale getirilmiştir. Alınlığın girintili yüzeyi düz ve sade olarak yapılmıştır (Fotoğraf 37).

Köşelik: Kavsaranın sağ ve sol yanlarında yer alan köşelikler sütunçe ile tepelik arasında, iç kenarda kavsaraya göre yarım daire formda şekillenmiştir. Köşelikler kavsaranın tepe noktasında birleşmektedir (Fotoğraf 37).

Köşelik yüzey kenarlarını alçı aplike şeklinde yapılan silindirik satırlı altın yaldız renginde bir şerit dolaşıp çerçevelemektedir

Kavsara: Ufak bir badem şeklindeki niş ile dilimli hale getirilen kavsara yüzeyinde perde motifi uygulanmıştır. Perde altın sarısı renginde dalgalı olarak yapılmış ve uç kısımlarından püsküller sarkmaktadır. Perdelerin ortasından nişin merkezine doğru kandil sarkmaktadır.

Niş: Yarım daire plana sahip nişin üst seviyesine badem şeklinde niş açılarak dilimli hale getirilmiştir. Günümüzde niş yüzeyi mavi renktedir. Perdelerin

ortasından nişin merkezine doğru üç zincir ile kandil sarkıtılmıştır. Kandil silindirik ağızdan konik bir boyunla dilimli gövdeye bağlanır. Gövdenin altında püskül şeklinde yapılmış palmet motifini andıran uç kısımları sivri üç yapraklı bitkisel motif yer alır (Fotoğraf 38).

Sütunçe: Mihrap nişinin sağ ve sol yan kısımlarında mihraba yaslı olmadan oturtmalıklar üzerinde ikişer sütunçe bulunur. Sütunçeler silindirik gövdeli olarak yapılmış kademeli kaide ve başlıklara sahip olup altın sarısı renkte boyalıdır (Fotoğraf 38).

Oturtmalık: Mihrap nişinin sağ ve sol yanlarında sütunçelerin alt kısmında oturtmalıklar yer alır. Mermer malzemeden yapılmış oturtmalıkların gövdeleri yatay dikdörtgen formdadır. Gövde yüzeylerinden taşıntılı olarak iç içe yapılmış altın sarısı renkte madalyonlar vardır (Fotoğraf 38).

2.1.7.Ortaköy (Hafız Ahmet) Camisi Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 39 - 45

Çizim Numarası: 8

İnceleme Tarihi: 03.04.2018

Bina Yapım Tarihi: 19. yüzyıl

Yaptıranı: Bilinmiyor

Mimari Özellikler: Son restorasyonu 2013 yılında gerçekleştirilen yapının doğu, batı ve güney cephelerine taş duvarlar örülüp avlu oluşturulmuştur. Avlu duvarları yapının kuzey cephesi köşelerinde sonlanmaktadır. Kuzey cephe duvarı doğrudan sokağa bakmaktadır (Fotoğraf 39).

Günümüzde duvarların sıvalı olmasından dolayı yapının inşa malzemesi tam olarak görülememektedir. Restorasyon sırasında çekilmiş fotoğraflardan yapının inşasında su basman seviyesine kadar kesme taşlar kullanılmış, üzerine de düzgün yonu taşlar dizilmiştir. Harim kısmında da beyaz renkte badana uygulanmasından dolayı özgünlük görülmemektedir. Yine restorasyon sırasında çekilmiş fotoğraflarda, harim duvarlarının “Müslim Gökçek” imzalı süslemeye sahip olduğu görülmektedir.

Harimine giriş kuzey ve doğu cephelerde bulunan kapılardan sağlanır. Harim mihraba dik olarak düzenlenen üç sahından ibarettir. Harim üst örtüsünü taşıyan ayaklar ahşap olup düzgün olmayan çokgen formdadır. Ayakların kaideleri devşirme taşlardan olup, üst örtü kirişlerine yastıklarla bağlanmaktadır.

Yapının minaresi kuzeybatı tarafta yer almaktadır. Sonradan taş malzemeyle yapılmış olan minare kare bir kürsü üzerindeki dilimli konik bir pabuçtan itibaren çokgen gövde şeklinde yükselmektedir.

Mihrap Özellikleri:

Kitabesi/Ustası: Bilinmiyor

Malzemesi: Ahşap

Süsleme Tekniği: Zemin oyma ve çatma

Yüksekliği: 3.80 m

Genişliği: 2.98 m

Yapıdaki Yeri: Harim güney duvarı ortasında harime doğru çıkıntı yapmaktadır (Fotoğraf 40).

Mihrap Elamanları: 3.80x2.98 m ölçülerinde mihrap; taç, tepelik, alınlık, kavsara, köşelik, niş, sütunçe ve oturtmalık birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 41).

Taç: Mihrap nişi ve kavsarası ile aynı hizaya denk gelen taç, barok karakterlere sahiptir. Bitkisel süslemeye sahip taç “S – C” formundaki düz satırlı kıvrımlarla oluşturulmuştur. Kıvrım dallar daha çok “C” formunda olup akantus yapraklarına benzemektedir. Yaprakların gövdeleri dilimlendirilmiş ve uç kısımları volüt yaparak tomurcuklu şekilde yapılmıştır. Tacın merkezinde karşılıklı olarak konumlanan “C” formundaki iki kıvrım dalın ortasında gövdesi bombeli olarak yükselen alem tarzında uygulama mevcuttur (Fotoğraf 42).

Tepelik: Taç ve alınlık arasında yer alan tepelik ince kademeli silmelerle yapılmıştır (Fotoğraf 42).

Çerçeve: Mihrapta fiilen bir çerçeve uygulaması yoktur fakat niş ile kavsarayı ters “U” formunda çevreleyip oturtmalıklarda sonlanan düz yüzey bulunmaktadır. Nişin yan kanatlarında sütunçelerin arka tarafına denk gelen noktada oturtmalıktan başlayıp kavsara seviyesine kadar yükselen sivri uçlu kartuş bulunur.

Alınlık: Tepelik kısmının hemen altında yer alan alınlık, dikdörtgen şemaya sahip olup mihrap eni boyunca yer almaktadır (Fotoğraf 42).

Köşelik: Kavsara önüne levha şeklinde yapılan kemer uygulaması, üç dilimli köşelik oluşturmuştur. Köşelik yüzeyi sade tutulmuştur.

Kavsara: Kademli olarak yapılan kavsara yarım daire şemada yan yana dizilerek yapılmış testere dişleri şeklindeki dilimlerden oluşturulmuştur. Tam bir mukarnas olmasa da mukarnas formuna yakın görünüm sergileyen dilimlerin sivri uçları aşağıya doğru bakmaktadır (Fotoğraf 43).

Niş: Testere dişli kavsara altında yarım daire planlı niş ince çıtalarla dilimlendirilmiştir. Nişin gövdesinde uç kısımları sivirileştirilmiş gövdeleri şişkin elips şeklinde motifler yer alır. Motifler ince çıtalarla çakılarak yapılmıştır (Fotoğraf 44).

Sütunçe: Mihrap nişinin sağ ve solundaki oturtmalıklar üzerinde ikişer sütunçe bulunmaktadır. Sütunçeler, alt kısımda kare kaideli, üstte ise birer bilezik ile başlayan bombeli başlığa sahiptir.(Fotoğraf 44).

Oturmalık: Dikdörtgen şemada yapılmış olan oturtmalıkları ince çitalarla dilimlendirilmiştir. Oturtmalıkta dilimlerin içinde nişte olduğu gibi uç kısımları sivirileştirilmiş, gövdeleri şişkin elips şeklinde motifler yer alır. Motifler ince çitalarla çakılarak yapılmıştır (Fotoğraf 45).

2.2.Doğanhisar Mihrapları

2.2.1. Koçaş Camisi (Yunus Emre) Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 46 -50

Çizim Numarası: 9

İnceleme Tarihi: 30.05.2018

Bina Yapım Tarihi: 15.Yüzyıl

Yaptıranı:

Mimari Özellikleri: Yapı eski mezarların bulunduğu mezarlık içinde yer alır. Yapının inşasında kesme taş, düzgün yonu taş, moloz taş ve devşirme malzemeler kullanılmıştır. Malzemelerin çoğunluğu devşirmedir. Yapının kare plandaki harim kısmı kubbeye, son cemaat yeri de çapraz ve beşik tonozla örtülmüştür (Fotoğraf 46).

Son cemaat yeri harim önündeki bir mekân gibi olup kapalı olarak inşa edilmiştir. Son cemaat yerine giriş kuzey cephenin ortasından yarım daire kemerli açıklığa sahip kapıdan sağlanır. Kemer, tuğlaların dar yüzeylerinin dikine konumlandırılmasıyla oluşturulmuştur. Kemer köşelikleri yine tuğladan olup bu kez dar yüzeylerin yatay şekilde üst üste bindirilmesiyle yapılmış ve sade tutulmuştur. Köşelikler kapı açıklığının sağında ve solunda bulunan sütunçelerin korint düzendeki akantus yapraklı başlığına oturmaktadır. Son cemaat yerinin sağ ve sol bölümleri beşik tonozla örtülüken, ortadaki kısım çapraz tonozla örtülmüştür.

Harim girişi son cemaat yeri girişi ile aynı aksta yapılmıştır. Giriş dikdörtgen düzende antik malzemelerle kuşatılmış düz atkı kemerli kapıdan sağlanır. Kapının üstünde sivri kemerli pencere açıklığı bulunur. Pencerenin etrafı tuğla malzeme ile kuşatılmıştır. Pencere ile kapı arasında yatay olarak konumlandırılmış sarımtırak renkte antik mermer silme vardır. Silme yüzeyinde karşılıklı olarak örgülenmiş “S” kıvrımı ve aralarında ince akantus yaprakları açılmaktadır. Harim kare planda olup tuğla malzeme ile yapılan kubbeye örtülüdür. Kubbeye geçişte tromplar kullanılmıştır. Harimin aydınlatılması doğu, batı ve güney cephede açılan küçük mazgal pencerelerle sağlanmaktadır. Harimdeki cephelerin yüzeylerinde özgün süslemeler görülmemektedir.

Yapının sonradan taş malzemeyle yapılan minaresi kuzeybatı tarafta, yapıdan bağımsız olarak inşa edilmiştir.

Koçaş (Yunus Emre) Camisi kapısındaki kitabesinde Halil zade Yeğen Tura adı geçer. Yapı 15. Yüzyıl Karamanoğlu Beyliği dönemine tarihlendirilmektedir (KARPUZ, 2009; 1738).

Mihrap Özellikleri:

Kitabesi/Ustası: Bilinmiyor.

Malzemesi: Taş

Süsleme Tekniği: Yoktur.

Yüksekliği: 2.37 m

Genişliği: 1.0 m

Yapıdaki Yeri: Harim güney duvarı ortasında yer almaktadır. Harime ve cephe dışına taşıntı yapmamaktadır (Fotoğraf 47).

Mihrap Elemanları: 2.37 x1.0 m ölçülerindeki mihrap; kavsara ve niş birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 48).

Taç: Yoktur.

Tepelik: Yoktur.

Çerçeve: Yoktur.

Alınlık: Yoktur.

Köşelik: Yoktur.

Kavsara: Mukarnas düzenlemeli kavsara 1.25 m yüksekliktedir. Üç sıra mukarnaslı kavsaranın en tepesinde bir adet sivri çıkıntılı yarım daire içinde yer alan badem formlu mukarnas dilimi vardır. Bundan sonra dış bükey şekilde kademeli olarak genişleyen kavsaranın ikinci sırasında üç adet dar dilimli olarak yapılmış badem formlu mukarnas sırası bulunur.

Üçüncü sırada daha geniş dilimli üç adet badem formlu mukarnas sırası mevcuttur. Üçüncü sıradaki mukarnas sırasının ortasında yer alan mukarnas diliminin hemen altında dördüncü sıra diyebileceğimiz bir yerde ufak badem formlu tek mukarnas yer almaktadır (Fotoğraf 49).

Niş: Kare planlı niş 1.12 m yükseklikte 1.0 m genişliktedir. Sade özelliklere sahip nişin yüzeyinde sıva üzerine yapılan gri renkte boyama vardır (Fotoğraf 50).

Sütunçe: Yoktur.

Oturmalık: Yoktur.

2.2.2. Doğanhisar Ulu Cami Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 51 - 55

Çizim Numarası: 10

İnceleme Tarihi: 27.05.2018

Bina Yapım Tarihi: H. 955 / M. 1548

Yaptıranı: Sahip Abdullah Efendi

Mimari Özellikleri: Geniş bir avlu içinde yer alan yapı dikdörtgen şemadaki planıyla kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır. Yapıda inşa malzemesi olarak taş ve tuğla kullanılmıştır. Caminin sokağa bakan doğu ve güney cepheleriyle minaresinde almaşık örgü sistemi uygulanmıştır. Güney cephenin saçak seviyesinde moloz taş kullanımı varken doğu cephenin saçak seviyesinde ahşap hatılların kullanıldığı görölmektedir (Fotoğraf 51).

Caminin kuzey ve batı cephelerinin inşasında düzgün yonu ve moloz taş kullanılmıştır. Batı cephenin saçak seviyesinde yine ahşap hatıllar dikkat çeker. Doğu ve batı cephelerin saçak seviyesindeki ahşap hatılların arasında görölen yuvarlak ahşaplar, beden duvarına oturan üst örtü kirişleridir.

Caminin son cemaat yeri doğu cephededir. Üzeri ahşap sundurma şeklinde örtölen son cemaat yerinde sekiz adet ahşap ayak vardır. Ayaklar birbirlerine kaş ve Bursa kemeriyle bağlanmıştır.

Harime biri doğudaki son cemaat yerinde diğeri de kuzeyde olan iki adet kapıdan girilir. Doğu cephede yer alan giriş dışa taşırılmıştır. Giriş cephe kompozisyonuyla benzer şekilde almaşık düzende yapılmıştır. Girişin hemen üzerinde tuğla malzemededen yapılmış sivri kemerli kavsara yer alır. Kavsaranın içinde ise zemin oyma olarak yapılan iki satırlı kitabe bulunmaktadır. Kitabede “*Adil Sultan Selim Oğlu Süleyman zamanında Abdullah Zade tarafından yaptırıldı H.955*” bilgileri yer almaktadır (ERDEMİR, 2002; 383 – KARPUZ, 2009; 1717). Giriş basık kemerlidir. Kemerini oluşturan taşlar birbirine zıvana geçmeli olarak yapılmışlardır. Kuzey cephede yer alan giriş dikdörtgen formlu olup daha sade tutulmuştur.

Harim düzeni mihraba dik olarak sıralanan sütunlarla üç sahtandan oluşmaktadır. Orta sahtın yan sahtınlara göre daha geniştir. Harim duvarları içte sıvalıdır. Üst örtüyü taşıyan ahşap sütunlar çokgen, silindirik ve kare formdadır.

Sütunların üzerinde renkli boyalarla geometrik ve bitkisel nakışlamalar vardır. Mihrap önü tavanı kırmızı renkte olup çıtalarla bölünmüştür. Kırmızı tavanın etrafını üç adet bitkisel çerçeve dolaşmaktadır. “U” formulu kadınlar mahfili vardır.

Minare yapının kuzeybatısında yer alıp girişi üst kat mahfilinden sağlanır. İnşa malzemesi yapının inşa malzemesi ile aynı olup taş ve tuğla almaşık olarak kullanılmıştır. Kare planlı kaidenin üzerindeki çokgen pabuçtan silindirik gövdeyle yükselen minarenin bir adet şerefesi bulunur.

Mihrap Özellikleri:

Kitabesi/ Ustası: Bilinmiyor.

Malzemesi: Ahşap

Süsleme Tekniği: Delik işi, Ahşap altı kadife çatma ve boyama.

Yüksekliği: 5.35 m

Genişliği: 5.00 m

Yapıdaki Yeri: Harim güney duvarı ortasında harime doğru 18 cm çıkıntı yapar (Fotoğraf 52).

Mihrap Elemanları: 5.35x5.0 m ölçülerindeki mihrap; çerçeve, alınlık, köşelik, kavsara, niş birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 53).

Taç: Yoktur.

Tepelik: Yoktur.

Çerçeve: Mihrabı ters “T” ve ters “U” formunda iki adet çerçeve kuşatmaktadır (Fotoğraf 55).

İç kısımda ters “T” formunda çerçeve yer alır. Çerçeveyi 15 cm genişliğinde bir silme kuşatmaktadır. Silmenin zemin rengi yeşil olup üzerinde penç ve goncagül motifli hatayı grubundan süslemeler yer alır. Bitkisel motifler, silme üzerinde sağ ve sola hafif bakışık olarak bir sıra penç bir sıra goncagül şeklinde düzenlenmiştir. Penç ve goncagül motifleri arasında ince kıvrım dallar çiçeklerin birbirleri ile arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır. Bu kıvrım dalların gövdesinden ise ince sivri uçlu yapraklar açılmaktadır. Ters “T” formundaki çerçeve 58 cm genişlikte olup mihrap kavsarasını kuşatmaktadır. Bu çerçeve mihrabın alt seviyesinde sağa ve sola doğru uzantı yaparak “T” formunun kollarını oluşturmaktadır. Çerçevenin yüzeyinde oval madalyonlarla birbirine bağlanan ve kabartma olarak çatılan kartuşlar yer almaktadır. Madalyon ve kartuşların üzerinde penç ve Goncagül motifleri yer alır. Penç ve

goncagül motifleri arasında ince kıvrım dallar, çiçeklerin birbirleriyle bağlantısını sağlamaktadır. Bu kıvrım dalların gövdesinden ise sivri uçlu ve dilimli akantus yaprakları yüzeyde serbest bir şekilde açılmaktadır Mihrabın alt seviyesinde uzantı yapan “T” kolları bugün ahşap bir panel ile kapatılmıştır. Kapatılmış kısmın kenarlarından sarkan bazı kadife parçalar mihrabın çita altı kadife çatma tekniğinde yapılmış olabileceğine işaret etmektedir.

Dış kısımda ters “U” formundaki çerçeve yer almaktadır. Çerçeve mihrap nişi ve kavsarasını nispeten kuşatmakta olup ters “T” formundaki çerçeveye girintili durumdadır. Ters “U” formundaki bu çerçeveyi 12 cm’lik silme kuşatmaktadır. Silmenin zemin rengi yeşil olup üzerinde penç ve goncagül motifli hatayi grubundan süslemeler yer alır. Motifler, silme üzerinde sağ ve sola hafif yatık olarak bir sıra penç bir sıra goncagül şeklinde uygulanmıştır. Penç ve goncagül motifleri arasında ince kıvrım dallar çiçeklerin birbirleri bağlantısını sağlamaktadır. Bu kıvrım dalların gövdesinden ise ince sivri uçlu yapraklar açılmaktadır. Ters “U” formu çerçevenin yüzeyi 85 cm genişliktedir. Yüzeyde birbirine çapraz ve yatay olarak çakılmış ince çitalarla altı kollu yıldızlar ve altıgen düzenler oluşturulmuştur. Çerçevenin üst kısmında mihrap niş ve kavsarasının bulunduğu aksta altıgen pano yer alır. Pano yüzeyinin kenarlarında hatayi grubundan bitkisel motifler ve aralarında rumi yapraklar yer alırken, merkezinde ise penç motifi görülür.

Alınlık: Mihrap kavsarası ile ters “T” formundaki çerçevenin silmeleri arasında kalan alınlık yatay dikdörtgen formdadır. Yüzeyinde herhangi bir yazılı uygulama bulunmayıp silinmiş durumdaki penç ve goncagüllerin izleri görülmektedir (Fotoğraf 54).

Köşelik: Kavsaranın sağında ve solunda iki üçgen parçadan meydana gelen köşelik ters “T” çerçevesinin silmesiyle sınırlanmaktadır. Köşelik yüzeyinde penç ve goncagül motifli hatayi grubundan süslemeler yer alır. Penç ve goncagül motifleri arasında ince kıvrım dallar çiçeklerin birbirleri ile bağlantısını sağlamaktadır. Bu kıvrım dalların gövdesinden ise ince sivri uçlu ve dilimli akantus yaprakları yüzeyde serbest bir şekilde açılmaktadır (Fotoğraf 54).

Kavsara: : Üç sıra mukarnas sıralı kavsaranın en üst kısmında dilimli bir kavsara tepeliği yer almaktadır. Tepelik sivri bir dilime sahip olup yüzeyinde baklava dilimi uygulamalar bulunur.

Mukarnas sıraları badem formuna yakın dilimli görünümündedir. Kavсарanın hemen altında zikzak şeklinde yapılmış perde yer almaktadır (ERDEMİR, 2002; 386). Her zikzak eğrisinde penç motifi yer alır. Pençler aynı tipte olup daire şeklinde sınırlandırılmıştır. Pençler merkezdeki bir tomurcuktan fırfırlı şekilde açılan yapraklara sahip çiçekleri oluşturmaktadır. (Fotoğraf 54).

Niş: Yedi adet çokgen dilime ayrılan nişin çokgen yüzeyleri sade tutulmuştur.

Sütunçe: Yoktur.

Oturmalık: Yoktur.

2.2.3.Deştiğin Cami Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 56 – 61

Çizim Numarası: 11

İnceleme Tarihi: 27.05.2018

Bina Yapım Tarihi: 1871

Yaptıranı: Bilinmiyor

Mimari Özellikleri: 19. yüzyılda yapılan caminin inşasında düzgün yonu taş, moloz taş ve ahşap hatıllar kullanılmıştır. Caminin kuzey, güney ve batı cephelerinde moloz taş ve ahşap hatıllı örgü kullanılmış, doğu cephe sıvalı olduğu için malzemesini belirlemek zordur. Caminin üst örtüsü ahşap kirişlemeli düz dam olup sonradan kırma çatıyla kapatılmıştır (Fotoğraf 56).

Yapıdaki son cemaat yeri doğu cephe boyunca yer almaktadır. Dokuz adet ahşap ayaklarla oluşturulan son cemaat yeri ahşap kirişlemeli örtüye sahiptir. Ayaklar üst örtü yastıklarla bağlanırken, bu yastıkların konumlandırılmasıyla ayaklar arasında Bursa kemeri formu oluşmaktadır.

Harime giriş doğuda, son cemaat yerindeki sivri kemerli kavsaraya sahip dilimi Bursa kemerli kapıdan sağlanmaktadır. Dikdörtgen şemadaki harimin planı mihraba dik olarak sıralanan iki sütun sırası ile üç sahına ayrılmıştır. Ahşap lambrilerle oluşturulan üst örtüyü kare kesitli sütunlar taşımaktadır. Günümüzde harim beden duvarları “Müslim Gökçek” imzası taşıyan bitkisel, geometrik ve nesnel motiflerden oluşan süslemeye sahiptir.

Yapının kuzeybatı tarafındaki minaresi 1993 yılında köy derneği tarafından taş malzemeyle inşa edilmiştir.

Mihrap Özellikleri:

Kitabesi/Ustası: Bilinmiyor

Malzemesi: Ahşap

Süsleme Tekniği: Ahşap çatma ve Delikişi

Yüksekliği: 4.53

Genişliği: 2.98

Yapıdaki Yeri: Harimde güney cephe ortasında, harime çıkıntılı durumdadır (Fotoğraf 57).

Mihrap Elemanları: 4.53x 2.98 m ölçülerindeki mihrap; taç, çerçeve, alınlık, köşelik, kavsara ve niş birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 58).

Taç: Yarım daire şeklindeki taç yanlarına doğru açılmaktadır. Taç kısmı güneş kursu motifi şeklinde merkezdeki noktadan ışınal düzlemde uzanan sivri uçlu kollardan oluşmaktadır. Tacın tepesinde, sağında ve solunda kaideden yükselen üçer dilimli alemleri vardır (Fotoğraf 59).

Tepelik: Yoktur.

Çerçeve: Mihrap nişini ters “U” şeklinde dört adet çerçeve kuşatmaktadır. Her çerçeve arasında ince silmeler yer almaktadır. Dış çerçeveden nişe doğru sırasıyla baktığımızda (Fotoğraf 60);

Birinci çerçevenin dışında birer adet dikey silme yer almaktadır. Silmenin her iki kenarında karşılıklı olarak yarım daire dilimli kuşak bulunur. Dış silme ile birinci çerçeveyi delik işi tekniğinde yapılmış döngüsel hareket gösteren silme ayırmaktadır. Birinci çerçevedeki süslemede dış silmelerde olduğu gibi yarım daire dilimli kuşaklarla yapılmıştır.

İkinci çerçeveye geçişte dış bükey eğrili ince bir silme kullanılmıştır. Çerçeve içinde doğrusal hareket eden ince daldan karşılıklı “C” kıvrımı yapan dallarla, serbest açılan yapraklar yer almaktadır. Yapraklar ve “C” kıvrımı yapan dallar orta kısımdan iki yana hafif eğimli olarak silindirik satırlı yapılmışlardır. Karşılıklı olarak konumlandırılan “C” kıvrımlarından içi boş bombeli bir gövde oluşmaktadır. Bu gövdenin üstünde ise bir kökten sağa ve sola doğru iki sırada orta kısımdan iki yana hafif eğimli yapraklar açılır. Yaprakların çatal yaptığı noktada herhangi bir motif bulunmaz fakat karşılıklı “C” kıvrımları ve çift sıralı yaprak uygulaması sürekli tekrar halinde olduğundan “C” formlu kıvrım dallar bir üst sıradaki motifin taç yaprağı gibi görüntü meydana getirmektedir. Çerçevenin üst merkezinde iki adet “C” formlu kıvrım dal karşılıklı olarak konumlanmış ve uç kısımları birbirine düğüm yaparak ufak bir şablon oluşturmuştur. Şablonun içinde birbirinin zıt yönlerine açan üç yapraklı bitkisel motifler yer almaktadır.

Üçüncü çerçeveye geçişte iki farklı silme uygulanmıştır. İlk silmede iki sıra baklava dilimi görülürken, ikinci silme daha sade olup iç ve dış bükeyli yapılmıştır. Çerçeve yüzeyinde aralıksız bir şekilde “S” dalgası yapan ince kıvrım

dalın her kıvrımında ikişer ve üçer adet serbest yapraklar şeklinde kanatlar açılmaktadır. Kanatlar silindirik satırlı orta kısımdan iki yana hafif eğimli ve sivri uçlu yaprak formundadır. Çerçevenin mihrap nişine doğru tek eğrili balıksırtı uygulaması yapılmış, ardından iç ve dış bükey yapan silmeye geçilmiştir.

Dördüncü çerçevede karşılıklı olarak örgülenen iki adet “S” kıvrımlı dal yer alır. Bu kıvrım dalların her iç bükey eğrisinde, gövdesi oluklu, uçları sivri ve aşağıya doğru sarkan ikişer adet serbest yaprak açılmaktadır. “S” kıvrımı yapan dallar ve yapraklar orta kısımdan iki yana hafif eğimli, silindirik satırlıdır. Mihrap nişine geçişte delik işi tekniğinde yapılmış döngüsel hareket gösteren ince silme yer almaktadır.

Alınlık: Yatay dikdörtgen formlu alınlık mihrap nişi ve kavsarasının aksında üçüncü ile dördüncü çerçeve arasında yer almaktadır. Alınlık yüzeyi boş bırakılmış durumdadır (Fotoğraf 59).

Köşelik: Kavsara kemerinin iki yanında üçgen parçalardan meydana gelen köşelikler deliği tekniğinde yekpare parçadan yapılmıştır. Köşeliklerin köşe uç kısımlarında dilimli yapraklardan oluşan palmet motifi yer alır. Palmet motifinin bağlandığı gövdeden “S” kıvrımı yapan ince dallar açılmakta ve bu dallarda serbest açılan dilimli yapraklara sahip palmetler yer almaktadır. Kıvrım dallar ve üç yapraklı bitkisel motiflerin yaprakları orta kısımdan iki yana hafif eğimli olarak belirginleştirilmiştir (Fotoğraf 61).

Kavsara: Yarım daire formda kemere sahip kavsaranın kemer silmesinde delik işi tekniğinde yapılmış orta kısımdan iki yana hafif eğimli formda üç yapraklı bitkisel motif dizisi yer alır. Kavsara yarım kubbe şeklindedir. Kavsara kubbesi silmelerle dilimlendirilip yedi parçaya ayrılmış ve çokgen duruma dönüşmüştür (Fotoğraf 61).

Niş: Kavsaradan nişe geçişte yarım daire dilimlere sahip ince bir silme perde olarak kullanılmıştır. Niş ince silmelerle yedi parçaya ayrılmış ve çokgen görünümlüdür.

Sütunçe: Yoktur.

Oturmalık: Yoktur.

2.2.4.Ayaslar Camisi Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 62 - 66

Çizim Numarası: 12

İnceleme Tarihi: 03.06.2018

Bina Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl.

Yaptıranı: Bilinmiyor.

Mimari Özellikleri: Günümüzde beden duvarları sıva olan caminin doğu cephesinde kısım kısım sıva dökülmeleri mevcuttur. Dökülmelerden yapının inşasında kesme ve moloz taşın kullanıldığı anlaşılmaktadır. (Fotoğraf 62).

Kuzey güney doğrultuda uzanan yapının, kuzey tarafında yarım daire kemerli üçlü açıklığa sahip son cemaat yeri bulunur. Kemerler beden duvarlarına ve sütunlara oturmaktadır.

Son cemaat yerindeki yarım daire kemerli kapıdan harime girilmektedir. Harim mihraba dik olarak iki ayak sırası ile üç sahına ayrılmıştır. Üst örtüyü taşıyan ayaklar daire formdadır. Harimin kuzeyinde mahfili yer alır. Mahfilin orta sahnin kısmında yarım daire şeklinde balkonu mevcuttur. Düz damlı olan örtüsü, günümüzde kırma çatılı olarak düzenlenmiştir.

Sonradan taş malzemeyle inşa edilen minaresi kuzeybatı taraftadır.

Mihrap Özellikleri:

Kitabesi/Ustası: Bilinmiyor

Malzemesi: Taş

Süsleme Tekniği: Zemin oyma ve dolgulandırma

Yüksekliği: 3.34 m

Genişliği: 2.48 m

Yapıdaki Yeri: Güney duvarı ortasında harime çıkıntı yapmaktadır (Fotoğraf 63).

Mihrap Elemanları: 3.34x2.48 m ölçülerindeki mihrap; tepelik, çerçeve, alınlık, köşelik, kavsara, niş ve sütunçe birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 64).

Taç: Yoktur.

Tepelik: İki sıra dilimli yarım dairelerin sıralanmasıyla saçak şeklinde yapılmıştır (Fotoğraf 65).

Çerçeve: Mihrap niş ve kavsarasını ters “U” formunda kuşatan üç adet çerçeve bulunur. Çerçeveler dıştan itibaren şu şekildedir (Fotoğraf 66);

Birinci çerçevede iki adet kaval silme bulunur. Fakat içteki kaval silmesi mihrap köşeliğinin üst seviyesinde sonlanmaktadır.

İkinci çerçevede üsluplaştırılmış mukarnas dizisi yer almaktadır. Mukarnasları meydana getiren üçgen dilimler yarım daire başlıktan açılmaktadır. Çerçevenin dönüş yapan köşelerinde baklava dilimi yer almaktadır.

Üçüncü çerçevede motif oyma olarak yapılmış, ritmik düzende çerçeve boyunca sıralanan ince şeritler yer almaktadır.

Alınlık: Yoktur.

Köşelik: Kavsara etrafını çevrelemekte ve zemine kadar inmektedir. Köşeliğin üçgen yüzeylerinde ve zemine kadar inen kuşağında süsleme bulunmamaktadır(Fotoğraf 43).

Kavsara: : Üç sıra mukarnaslı kavsaranın en üst kısmında sivri bir dilime sahip kavsara tepeliği yer alır. Kavsaradaki mukarnaslar mihraptaki ikinci çerçeve gibi yarım daire başlıktan açılarak üçgen dilimlere sahip üsluplaştırılmış şekildedir (Fotoğraf 65).

Niş: Yarım daire şeklindedir.

Sütunçe: Mihrabın sağ ve sol kanat kenarlarında birer adet sütunçe yer alır. Sütunçeler kaide üzerinde silindirik gövdeye sahiptir. Sütunçe başlıklarına birer bilezikle geçilmektedir. Başlık yelpaze şeklinde genişlemekte ve yüzeyinde üç farklı yönde açılan uç kısımları volütlü ince silindirik satırlı kıvrım dallar bulunmaktadır (Fotoğraf 66).

Oturmalık: Yoktur.

2.2.5.Orta Cami Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 67 - 70

Çizim Numarası: 13

İnceleme Tarihi: 27.05.2018

Bina Yapım Tarihi: 1910 – 1915 (VGM arşivinden)

Yaptıranı: Bilinmiyor

Mimari Özellikleri: Günümüzde caminin beden duvarları sıvalı olduğundan dolayı inşa tekniği görülememektedir. Yalnız Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivlerindeki belgelerden yapının moloz taşlar ile inşa edildiği öğrenilmektedir. Üst örtü düz dam üzerine kırma çatılıdır (Fotoğraf 67).

Yapı dikdörtgen plan şemada olup kuzey-güney doğrultuda uzanmaktadır. Harime girişi sağlayan kapı batı cephenin kuzey tarafına yakın konumdadır. Harimde sütunların bulunmamasından dolayı sahnin ayrımı yoktur. Harim duvarlarında boyalı süsleme görülmektedir. Bu uygulamaların VGM arşiv bilgilerinde 1952 yılında Müslim Gökçek tarafından yapıldığı yazılmaktadır fakat Konya Kültür Envanteri kitabındaki bilgilerde Müslim Gökçek'in öğrencilerinden H.Ali Göçen tarafından 1961 yılında yapıldığı belirtilir (KARPUZ, 2009; 1722).

Yapının minaresi kuzey cephede, beden duvarının içine yerleştirilmiştir. Ahşap malzemededen yapılmış minarenin şerefesi çardak formudur.

Mihrap Özellikleri:

Kitabesi/Ustası: Bilinmiyor

Malzemesi: Ahşap.

Süsleme Tekniği: Ahşap çatma ve delişi tekniği

Yüksekliği: 2.49

Genişliği: 1.42

Yapıdaki Yeri: Güney duvarı ortasında harime çıkıntı yapmaktadır (Fotoğraf 68).

Mihrap Elemanları: 2.49x1.42 m ölçülerindeki mihrap; tepelik, çerçeve, alınlık, köşelik, kavsara ve niş birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 69).

Taç: Yoktur.

Tepelik: İnce silmelerle kademeli olarak daralma yapıp çerçevenin üst dar yüzeyinin üzerine yerleşmektedir.

Çerçeve: Niş ve kavsarasını ters “U” formunda üç adet çerçeve kuşatmaktadır. Çerçeveler en dıştan içe doğru şu şekildedir;

Birinci çerçeve iki adet silmeyle hareketlendirilmiştir. Silmenin dışta olanı çerçevenin üst dar yüzeyine dönüş yaptığı köşede dönüş yapmayıp tepelikle birleşme göstermektedir. İç kısımda yer alan çerçeve ise çerçevenin üst dar yüzeyi kısmında dönüş yapıp mihrap nişi, kavsara ve alınlık birimlerini kuşatmaktadır.

İkinci çerçevede yüzey oyma tekniği ile altı adet ince silme oluşturulmuştur. Bu uygulama ile çerçeve tamamen dilimli bir görüntü sergileyecek duruma getirilmiştir.

Üçüncü çerçeve kademeli olarak yapılmıştır. Kuşatma yapan silmenin her iki kenarı alçaltılmış ve merkez dışarıya doğru çıkarılmıştır. Bu çerçeve niş ile kavsarasını kuşatırken, dikdörtgen alınlık kısmının da dış hatlarını oluşturmaktadır (Fotoğraf 70).

Alınlık: Kavsaranın hemen üzerinde üçüncü çerçeve kuşağı sınırları içinde yatay dikdörtgen formdadır. Alınlık tablası içinde “*Küllemâ dehale aleyhâ Zekerıyyal Mihrabe*” yazılı mihrap ayeti yer almaktadır. Ayet sülüs yazıyla siyah zemin üzerine krem renkte yazılmış olup özgün değildir (Fotoğraf 70).

Köşelik: : Kavsara kemerinin iki yanında üçgen parçalardan meydana gelen köşelikler deliği tekniğinde yekpare parçadan yapılmıştır. Köşelik merkezlerinde “*Allah*” ve “*Muhammed*” yazan madalyonlar bulunur. Madalyonların heri kenarından köşeliklerin kenar uçlarına doğru serbest açılan rumi yapraklara sahip ince kıvrım dallar sarkmaktadır (Fotoğraf 70).

Kavsara: Yarım daire kubbe şeklinde yapılan kavsaranın yarım daire formda kemeri vardır. İnce bir silmeyle kemer kavisi oluşturulmuş üzerine ise delik işi tekniğinde yapılmış dalgalı motif ardışık bir şekilde yerleştirilmiştir. Kavsara kemerinin kilit noktasına sarkıt olarak yapılmış dilimli yapraklardan oluşan palmet yerleştirilmiştir (Fotoğraf 70).

Niş: Yarım daire şeklinde girintili olan niş sıva üzerine boyalı durumdadır.

Sütunçe: Yoktur.

Oturmalık: Yoktur.

2.2.6.Başköy Camisi Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 71- 76

Çizim Numarası: 14

İnceleme Tarihi: 03.06.2018

Bina Yapım Tarihi: 19-20. yüzyıl

Yaptıranı: Bilinmiyor.

Mimari Özellikleri: Cami moloz taş ve ahşap hatıllarla inşa edilmiştir. Dikdörtgen plandaki yapının doğu cephesinde eğrilik mevcuttur. Harime giriş kuzey cepheden sağlanmaktadır. Harimde üst örtüyü taşıyan ayak sırası yapının yamukluğundan dolayı düzensiz olarak yerleşmiştir. Harimde düzen 4 ayak sırasıyla 5 sahına ayrılmış durumdadır. Harimin kuzey tarafına yastık olarak kadınlar mahfili yapılmıştır. Harim duvarları 1957 yılında Müslim Gökçek tarafından bezenmiştir (Fotoğraf 71).

Yapının minaresi kuzeybatı tarafta olup sonradan taş malzemeyle inşa edilmiştir.

Mihrap Özellikleri:

Kitabesi/Ustası: Yoktur.

Malzemesi: Ahşap.

Süsleme Özellikleri: Ahşap çatma ve deliği.

Yüksekliği: 3.67 m

Genişliği: 2.74 m

Yapıdaki Yeri: Güney duvarı ortasında harime çıkıntı yapmaktadır (Fotoğraf 72).

Mihrap Elemanları: 3.67x2.74 m ölçülerindeki mihrap: taç, çerçeve, alınlık, köşelik, kavsara ve niş birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 73).

Taç: Karşılıklı olarak dalga yapan “S” formu iki ince kıvrım dal tacın sınırını belirlemektedir. Dalgalı formdaki taç, mihrabın üst kenarlarında volüt yaparak sonlanır. Tacin orta kısımdan iki yana hafif eğimli forma sahip ince kıvrım dallar ve bu dallardan serbest şekilde açılan akantus yapraklar mevcuttur. İki “S” kıvrımının arasında dikey açılan bir dal ve bundan açılan dilimli yapraklara sahip orta kısımdan

iki yana hafif eğimli yaprakları olan çiçek bulunur. Kıvrım dalların açılma ve birleşme noktaları volütlü olarak uygulanmıştır (Fotoğraf 74).

Tepelik: Yoktur.

Çerçeve: Mihrap nişini, kavsarası ve alınlık birimlerini ters “U” formunda üç yönden kuşatan kademeli üç adet çerçeve vardır. Çerçeveler birbirlerinden silmelerle ayrılmaktadır. En dıştan içe doğru şu şekildedir (Fotoğraf 76);

Birinci çerçeveyi kuşatan silme üzerinde ardışık olarak sıralanan yarım daire dilimli saçak denilebilecek uygulama bulunur. Yarım daire dilimler birbirlerine aynalı olarak konumlanmaktadır. Çerçevede zemine yeşil renkte bez serilmiş üzerine deliği tekniğinde bitkisel kompozisyon yerleştirilmiştir. Kompozisyon; çerçevenin üst merkez noktasından başlayan kıvrım dalların yayılmasıyla oluşur. Buradan açılan kıvrım dallarının kesişerek çatal yaptığı kısımlara, orta kısımdan iki yana hafif eğimli formda üç yapraklı bitkisel motifler eklenmiştir. Çerçeve yüzeyi boyunca silindirik satırlı “S” kıvrımları yapan ince daldan; oluklu yapıya sahip serbest yapraklar ve yine oluklu yapıya sahip üç yapraklı bitkisel motiflerle, üzüm salkımları açılmaktadır. Bitkisel motifler “S” dalgasının kıvrımında oluşan boşluklara düşey pozisyonda yerleştirilmiştir. Üzüm salkımı motifleri yukarıdan bakışlı olarak yapılmış, uç kısımlarına doğru üzüm taneleri azalırken gövde kısmında bolca kullanılmış ve motif bombeli bir duruma getirilerek iki adet üç yapraklı gibi yapılan çiçek arasına yerleştirilmiştir. Üzüm salkımları ince bir sapla “S” kıvrımlı dala bağlanmaktadır.

İkinci çerçeveye geçişte içe doğru kademelenen silme yer alır. Silme üzerinde yarım daire dilimli ince kuşak bulunur. Çerçevenin zeminine kırmızı renkte bez serilmiş, üzerine delik işi tekniğinde bitkisel kompozisyonlu ahşap yerleştirilmiştir. Kompozisyonda iki adet silindirik satırlı “S” kıvrımı birbirine altlı üstlü geçişler yaparak örgülenmektedir. Örgü ile oluşan elips kartuşlara dilimli yapraklara sahip çiçekler eklenmiştir. Dilimli yapraklara sahip çiçeğin çanak yaprakları volüt yaparak açılmaktadır. Çanak yaprakları üzerindeki yapraklara orta kısımdan iki yana hafif eğimli sivri uçlu formda açılmaktadır. Dilimli çiçeğin çanak yaprakları altında üç yapraklı bitkisel motifler sarkıtılmıştır. Çerçevenin üst merkez noktasında yer alan motifte dilimli yapraklar bulunmamaktadır. Burada motif iki adet volütlü yaprağa sahip çiçeğin karşılıklı konumlandırılmasından ibaret olup volütlü yaprakların

altından yine üç yapraklı bitkisel motifler sarmaktadır. Yine çerçevenin dönüş yaptığı noktalarda kompozisyon dilimli yapraklar yerine üsluplaşmış lotus motifleri şeklinde değişmiştir. Bu noktada “S” kıvrımı teke düşmüştür. Kompozisyondaki çiçekler ve yapraklar orta kısmından iki yana hafif eğimli olarak uçları sivri şekilde yapılmıştır. Kartuşların dışında oluşan üçgen kısımlara, orta kısmından iki yana hafif eğimli yapraklara sahip üç yapraklı bitkisel motif yerleştirilmiştir.

Üçüncü çerçeveye geçişte içe doğru kademelenen silme yer alır. Silme üzerinde iki adet şerit altlı üstlü geçişler yaparak örgülenmektedir. Çerçeve zeminine lacivert bez serilmiş üzerine delik işi tekniğinde bitkisel kompozisyon yerleştirilmiştir. Kompozisyon “S” kıvrımı yapan bir dalın dalgalarında oluşan boşluklara beş yapraklı çiçeklerin yerleştirilmesinden oluşur. Çiçekler orta kısmından iki yana hafif eğimli ve sivri uçludur. Çiçeklerin alt kısmındaki çanak yaprakları volütlü olarak açılır. Volütlü yaprakların iki kenarında üç yapraklı bitkisel motifler yer alır. Çerçevenin dönüş yaptığı noktalarda üsluplaştırılmış lotus yaprakları bulunur. Çerçeveyi niş, kavsara ve alınlıktan ayıran ince silme baklava dilimleri ile süslenmiştir.

Alınlık: Yatay dikdörtgen formulu alınlıkta her iki kenarı Bursa kemeri düzeninde kulaklara sahip kartuş yer almaktadır. Kartuşun zemini alınlık yüzeyinden yükseltilmiş ve üzerine sülüs yazıyla “*Küllemâ dehale aleyhâ Zekerıyyal Mihrabe*” ayeti yazılmıştır (Fotoğraf 74).

Köşelik: Kavsara kemerinin iki yanında üçgen parçalar şeklinde yer alan köşeliklerde süsleme bulunmamaktadır (Fotoğraf 75).

Kavsara: Kavsara yarım daire formulu kemere sahiptir. Kemer silmesi üzerinde delik işi tekniğinde yapılmış “VAV” harfi formunda münhani çiçekler sıralıdır. Her çiçeğin birbiri ile bağlantı yaptığı baş kısmında badem formunda taç yaprakları bulunur. Kemerin kilit noktasında sarkıt şeklinde üç yapraklı bitkisel motif yer almaktadır. Palmetin yaprakları orta kısmından iki yana hafif eğimli formda yapılmış sivri uçlu şekildedir. Kavsara yarım kubbeye sahiptir. Kubbe yüzeyi 10 adet yarım daire dilimli silmeyle 11 dilime ayrılmıştır. Kubbeden nişe geçişte bir adet silme perde görevi görmektedir. Perde yine yarım daire dilimlere sahip yatay silmeden meydana gelmektedir (Fotoğraf 75).

Niş: Yarım daire formlu niş ince çıtalarla kaplıdır. Niş yüzeyinde boya ile yapılan ve ışık-gölge oyunuyla üç boyutlu etki yaratılan perde motifi bulunur. Perdenin üst kısmından kısa ve uzun püsküller sarmaktadır (Fotoğraf 75).

Sütunçe: Yoktur.

Oturmalık: Yoktur.

2.2.7.Karaağa Camisi Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 77 - 81

Çizim Numarası: 15

İnceleme Tarihi: 27.05.2018

Bina Yapım Tarihi: 1815 – 1824

Yapıranı: Bilinmiyor

Mimari Özellikleri: Cami moloz taş ve ahşap hatıllarla inşa edilmiştir. Dikdörtgen plandaki yapı kuzey-güney doğrultuda uzanmaktadır. Harime girişi sağlayan iki adet kapı vardır. Ana giriş kapısı doğu cephenin kuzey tarafında yer alır. İkinci kapı batı cephede üst kat mahfiline açılmaktadır. Giriş kapısı özgün değildir. Harim düzeni mihraba dik uzanan iki ahşap ayak sırasıyla üç sahına ayrılmaktadır. Ayakların oturduğu üst örtü ahşap kirişlemeli düz dam olup sonradan kırma çatıyla kapatılmıştır. Harimin kuzey tarafına yaslı olarak kadınlar mahfili yapılmıştır (Fotoğraf 77).

Yapının minaresi kuzeybatı tarafta olup sonradan taş malzemeyle inşa edilmiştir.

Mihrap Özellikleri:

Kitabesi/Ustası: Bilinmiyor.

Malzemesi: Mermer

Süsleme Tekniği: Mihrap elemanları üzerine alçı sıva.

Yüksekliği: 3.67 m

Genişliği: 2.65 m.

Yapıdaki Yeri: Güney duvarı ortasında harime çıkıntı yapmaktadır (Fotoğraf 78).

Mihrap Elemanları: 4.00x2.65 m ölçülerindeki mihrap; tepelik, taç, köşelik, kavsara, niş, sütunçe ve oturtmalık birimlerinden meydana gelmektedir (Fotoğraf 79).

Taç: Özgün olmayan taç ahşap malzemedен yapılmış ve tepeliğin üzerine yerleştirilmiştir.

Tepelik: Mihrap genişliğinden daha geniş olan tepelik kademeli olarak daralma yaparak mihrabın üstüne yerleşmektedir(Fotoğraf 80).

Çerçeve: Yoktur.

Alınlık: Yarım daire formda köşelik yüzeyinden çökertilmiş olarak yapılmıştır. Alınlık kemerinin üst noktasına badem şeklinde bir niş açılarak kemer dilimli hale getirilmiştir. Alınlık yüzeyi düz olarak yapılmış olup yazılı olarak süslenmiştir (Fotoğraf 80).

Köşelik: Kavсарanın sağ ve sol yanlarında yer alan köşelikler sütunçe ile tepelik arasında kalıp, iç kenarda kavсарaya göre şekillenmiştir. Köşelik tablasının kenarlarında birer ince silme şeridi yer alır. Silmelerin birleşim yaptığı köşelerine volütlü yapraklara sahip basit palmet yerleştirilmiştir. Silmeler ve palmet motifi alçak kalan zemin yüzeyinde kabartma şeklinde yapılmıştır (Fotoğraf 80).

Kavsara: Ufak bir badem şeklindeki niş ile dilimli hale getirilen kavsara yüzeyinde boyamayla yapılmış süslemeler vardır. Kavсарada dört farklı yatay kartuş oluşturulmuştur. Kartuşların yüzeyinde çiçek motiflerinin farklı türlerde kompoze edildiği görülmektedir. Kartuşların altında ve niş yüzeyinin yan kenarlarına doğru dilimli olarak yapılmış perde motifi bulunur (Fotoğraf 80).

Niş: Yarım daire plana sahip nişin yüzeyinde farklı kompozisyonlara sahip kalemişi süslemeler vardır. Kavсарadaki kartuşların altında ve niş yüzeyinin yan kenarlarına doğru dilimli olarak yapılmış perde motifi bulunur. Üst sıra perde dilimleri arasında kısa ve uzun şekilde püsküller sarkmaktadır (Fotoğraf 81).

Sütunçe: Mihrap nişinin yan kısımlarında sütunçe oturtmalıkları üzerinde ikişer sütunçe bulunur. Sütunçeler silindirik olarak yapılmış kademeli kaidelere oturmaktadır. Sütunçelerin başlıkları da tıpkı kaideler gibi silindirik ve kademeli olarak yapılmışlardır. Sütunçelerin kaide ve başlıklarının gövde ile birleştiği yerde birer adet bilezik bulunur (Fotoğraf 81).

Oturtmalık: Mihrap nişinin yan kısımlarında sütunçelerin alt kısmında oturtmalıklar bulunur. Alçı ile sıvanmış oturtmalıkların gövdeleri dikdörtgen şemada olup yüzeyinde zemin oyma olarak yapılan kartuşlar vardır. Oturtmalıkların kademeli kaidesinde meander örgüsü yer alır (Fotoğraf 81).

2.2.8.Uncular Camisi Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 82 - 87

Çizim Numarası: 16

İnceleme Tarihi: 03.06.2018

Bina Yapım Tarihi: 20. Yüzyıl

Yaptıranı: Bilinmiyor.

Mimari Özellikleri: Günümüzde beden duvarları sıvalı olan caminin yapı malzemeleri moloz taş ve ahşaptır. Dikdörtgen planlı yapı kuzey-güney doğrultuda uzanmaktadır. Caminin kuzey cephesine sonradan kapalı bir bölüm ilave edilmiştir. Yapıya giriş bu bölümden sağlanmaktadır. Harim mihraba dik uzanan iki ahşap ayak sırasıyla üç sahına ayrılmıştır. Ayakların oturduğu üst örtü ahşap kirişlemeli düz dam olup sonradan kırma çatıyla kapatılmıştır. Harimin kuzey tarafına kadınlar mahfili yapılmıştır (Fotoğraf 82).

Yapının minaresi kuzeybatı tarafta sonradan taş malzemeyle inşa edilmiştir.

Mihrap Özellikleri:

Kitabesi/Ustası: Bilinmiyor

Malzemesi: Ahşap

Süsleme Özellikleri: Ahşap altı kadife çatma ve deliği.

Yüksekliği: 4.30

Genişliği: 3.31

Yapıdaki Yeri: Güney duvarı ortasında harime çıkıntı yapmaktadır (Fotoğraf 83).

Mihrap Elemanları:4.30x3.31 m ölçülerindeki mihrap; taç, çerçeve, alınlık, köşelik, kavsara ve niş birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 84).

Taç: Karşılıklı olarak dalga yapan “S” formlu silindirik satırlı iki ince kıvrım dal tacın sınırını belirlemektedir. Dalgalı formdaki taç, mihrabın üst kenarlarında volüt yaparak sonlanır. Tacın sınırları içinde farklı yönlerde açılan ince kıvrım dallar ve bu dallardan serbest şekilde açılan yapraklar mevcuttur. Yapraklar dilimli şekilde bağlı oldukların gövdenin sağına ve soluna doğru açılmaktadır. Kıvrım dallar ve yapraklar deliği tekniğinde yapılmış olup, ortadan iki yöne hafif eğimlidir. İki adet “S” kıvrımının arasında dikey açılan bir dal ve bunun ucundan sağ ve sola açılan

dilimli yapraklarla taç yaprağına sahip çiçek bulunur. Kıvrım dalların açılma ve birleşme noktaları volütlü olarak uygulanmıştır (Fotoğraf 85).

Tepelik: Yoktur.

Çerçeve: Mihrap nişi, kavсарası ve alınlık birimlerini ters “U” formunda üç yönden kuşatan kademeli üç adet çerçeve vardır. Çerçeveler birbirlerinden silmelerle ayrılmaktadır. Çerçeve kurgusu en dıştan içe doğru şu şekildedir (Fotoğraf 84-86);

Birinci çerçeveyi kuşatan silme üzerinde ardışık olarak sıralanan daireler bulunur. Çerçeve yüzeyinde deliğişi tekniğinde bitkisel kompozisyon yer almaktadır. Kompozisyon; çerçevenin üst merkez noktasından başlayan silindirik satırlı “S” formundaki kıvrım dal ve bundan açılan oluklu serbest yapraklar ve yine oluklu üç yapraklı bitkisel motifler ile üzüm salkımlarından oluşmaktadır. Bitkisel motifler “S” dalgasının kıvrımında oluşan boşluklara düşey pozisyonda yerleştirilmiştir. Üzüm salkımı motifleri yukarıdan bakışlımlı olarak yapılmış, uç kısımlarına doğru üzüm taneleri azalırken gövde kısmında bolca kullanılmış ve motif bombeli bir duruma getirilerek iki adet üç yapraklı bitkisel motif gibi yapılan üzüm salkımı yaprakları arasına yerleştirilmiştir. Salkımlar ince bir sapla “S” kıvrımlı dala bağlanmaktadır. Çerçevenin iç kenarında ufak dairesel inci dizili silme yer alır.

İkinci çerçeveye geçişte içe doğru kademelenen silme yer alır. Çerçeve yüzeyinde delik işi tekniğinde bitkisel kompozisyon yer almaktadır. Kompozisyon çerçevenin merkez noktasında bulunan rozet şeklindeki yıldız motifinden başlamaktadır. Yıldız motifi merkezden çıkan kolların ışınal düzlemde uzanmasıyla meydana gelmektedir. Yıldız kolları silindirik satırlı olup sivri uçlara sahiptir. Yıldız kollarından uzanan dallar yüzey boyunca “S” kıvrımı yaparak tek eksenle birbirine altlı üstlü geçişler yapıp örgülenirken, aralarında “C” formunda birbirine aynalanmış kıvrım dallar da yer alıp kompozisyonu girift hale getirmektedir. Birbirine aynalı “C” formu kıvrım dalların merkezinde, karşılıklı volütler yaparak açılan yapraklar yer almaktadır. İki volütün çatal yaptığı noktada badem formunda taç yaprağı bulunur. Çerçevenin iç kenarında ufak dairesel inci dizili silme yer alır.

Üçüncü çerçeveye geçişte içe doğru kademelenen silme bulunur. Çerçeve yüzeyinde bitkisel kompozisyon yer alır. Kompozisyonda dilimli yapraklardan açılan ve ortadaki yaprakları volütlü olarak yapıp yine dilimli yapraklarla açılmaya devam eden çiçek bulunur. Çiçeğin tüm yaprakları orta kısmından iki yana hafif eğimli

silindirik satırlı formdadır. Bu uygulama aynalanmış olarak altlı üstlü yerleştirilerek ana motif meydana getirilmiştir. Aynalanan motifler arasında karşılıklı olarak konumlandırılan yarım daireler yer alır. Çerçeveden nişe geçişte yine inci dizili silme bulunur. Bu silme mihrabın nişini, kavsarasını ve alınlık kısımlarını kuşatmaktadır

Alınlık: Yatay dikdörtgen formlu alınlıkta dikdörtgen kartuş yer almaktadır. Kartuşun olduğu zemin alınlık yüzeyinde yükseltilmiş, üzerine sülüs yazıyla “*Küllemâ de hale aleyhâ Zekerıyyal Mihrab*” ayeti yazılmıştır (Fotoğraf 87)

Köşelik: Köşelik perde gibi yerleştirilen üç parça levhadan oluşmaktadır. Köşelik yüzeyleri sade tutulmuştur. Kavsara kemeri “S-C” formunda ince kıvrım dallar şeklinde düzenlenmiştir. Dallar kavsara tablalarıyla yekpare olup zemin oyma tekniğinde yapılmıştır. Kıvrım dalların başlangıç ve bitiş kısımları volüt yapmaktadır. Karşılıklı iki kıvrım dalın ucundaki volütlerin çatal yaptığı noktaya taç yaprağı şeklinde badem yerleştirilmiştir. Kavsara kemerinin kilit noktasında sarkıt şekilde üç yapraklı bitkisel motif yer alır. Çiçeğin yaprakları orta kısmından iki yana hafif eğimli olarak yapılmıştır (Fotoğraf 87).

Kavsara: Kavsara yarım kubbe şeklinde süslemesiz olarak yapılmıştır. (Fotoğraf 87).

Niş: Yarım daire planlı niş ince çitalarla kaplanmıştır. Niş yüzeyine kırmızı, sarı ve siyah renkte boyalar kullanılarak perde, püskül ve kandil motifleri işlenmiştir (Fotoğraf 86).

Sütunçe: Yoktur.

Oturmalık: Yoktur.

2.2.9.Yenice Camisi Mihrabı

Fotoğraf Numarası: 88 - 93

Çizim Numarası: 17

İnceleme Tarihi: 27.05.2018

Bina Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl

Yaptıranı: Bilinmiyor.

Mimari Özellikleri: Günümüzde beden duvarları sıva üzerine boyalı olan caminin yapı malzemeleri moloz taş ve ahşaptır. Dikdörtgen planlı yapı kuzey-güney doğrultuda uzanmaktadır. Caminin kuzey cephesine sonradan kapalı bir mekân yapılmıştır. Yapıya giriş bu kapalı mekândan sağlanmaktadır. Harim düzeni mihraba dik uzanan iki ahşap ayak sırasıyla üç sahına ayrılmaktadır. Ayakların oturduğu üst örtü ahşap kirişlemeli düz dam olup sonradan kırma çatıyla kapatılmıştır. Harimin kuzey tarafına kadınlar mahfili yapılmıştır (Fotoğraf 88).

Yapının minaresi kuzeybatı tarafta olup kesme taşla yapılmış kare kaideden yükselmektedir. Kaideden silindirik gövdeye geçiş kademeli olarak tasarlanmıştır. Minarenin silindirik gövdesi tuğla malzemeden yapılmış ve tek şerefesi vardır.

Mihrap Özellikleri:

Kitabesi/Ustası: Bilinmiyor.

Malzemesi: Ahşap

Süsleme Tekniği: Ahşap altı kadife çatma ve deliğişi.

Yükseklği: 3.17 m

Genişliği: 2.77 m

Yapıdaki Yeri: Güney duvarı ortasında harime çıkıntı yapmaktadır (Fotoğraf 89).

Mihrap Elemanları: 3.17x2.77 m ölçülerindeki mihrap; taç, çerçeve, alınlık, köşelik, kavsara ve niş birimlerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 90).

Taç: Taç yarım daire formda deliğişi tekniğinde düz satırlı olarak yapılmıştır. Tacın yarım daire kemerinin kenarlarında ufak yaprak dizisi bulunur. Tacın yüzeyinde üç adet daire ile oluşturulmuş madalyon vardır. Ortadaki madalyon diğer iki madalyona göre daha büyük olup içinde mühr-ü Süleyman şeklinde altı kollu yıldız bulunur. Yıldızın merkezinde de altı kollu çiçek yer alır. Çiçek,

tomurcuğundan ışınsal düzlemde açılan oluklu yapıya sahip sivri uçlu altı yaprağa sahiptir. Çiçeğin yaprakları yıldızın kollarıyla aynı hizaya denk gelmektedir. Yıldızlı madalyonun iki yanında da gülbezek formlu küçük madalyonlar yer alır. Çiçekler, tomurcuğundan ışınsal düzlemde açılan oluklu yapıya sahip sivri uçlu altı yaprağa sahiptir.

Gülbezekler ile mühr-ü Süleyman motifi arasında üst kısımda palmiye şeklinde açılan dilimli yapraklar bulunur. Yapraklar sivri uçlu olup ortadan iki yana doğru hafif eğimli olarak yapılmıştır. Gülbezeklerin altında yine serbest açılan sivri uçlu orta kısmından iki yana hafif eğimli yapraklar yer almaktadır. Yarım daire tacın dar kenarlarında düz satırlı ince bir kıvrım daldan açılan palmet ve bunun altında serbest açılan sivri uçlu yaprak yer alır.

Tacın alt seviyesinde yatay dikdörtgen bir kartuş bulunur. Kartuşun sağında ve solunda kıvrım dal şeklinde bitkisel öğeler vardır. Kartuşta deliğişi tekniğinde sülüs karakterli düz satırlı “*Allah Barekallah*” ve “*La İlahe İllallah Muhammedün Resulallah*” yazılıdır (Fotoğraf 91).

Tepelik: Yoktur.

Çerçeve: Mihrap nişi, kavsarası ve alınlık birimlerini ters “U” formunda üç yönden kuşatan beş adet çerçeve vardır. Çerçeveler birbirlerinden silmelerle ayrılmaktadır. Çerçeve kurgusu en dıştan içe doğru şu şekildedir (Fotoğraf 92);

Birinci çerçeve iç ve dış bükeye sahip silmeyle kuşatılmıştır. Çerçeve yüzeyine siyah renkte bez gerilmiş ve bezin üzerine kalemişi ile sarı ve yeşil renk tonlarında çanak yaprakları aşağıya sarkan palmet, rumi üslubunda ortabağlar ve lale motifleri işlenmiştir. Bu motifler tek eksenle sürekli tekrarlanarak çerçeve yüzeyi boyunca devam etmektedir.

İkinci çerçeveye geçişte ince dış bükey eğrili silme kullanılmıştır. Çerçeve yüzeyinin her iki kenarına testere dişi şeklinde yapılmış yarım daire dilimli şeritler yerleştirilmiştir. Yarım dairelerin uç kısımlarında badem formunda motifleri bulunur.

Üçüncü çerçeveye geçişte iç ve dış bükey silme kullanılmıştır. Çerçevenin yüzeyindeki motifler deliğişi tekniğinde yapılmış silindirik satırlı ve orta kısmından iki yana hafif eğimli formdadır. Çerçevenin üst merkez noktasından başlayan kompozisyon “8” rakamı şeklinde yapılan kıvrım dallar ve bunların içindeki beş dilimli yapraklara sahip çiçekten meydana gelmektedir. Çerçevenin üst merkez

noktasında “8” formlu motif tamamlanmayıp yarı kısımları tam diğer yarı kısımları volütlü olarak açılmaktadır. Volütlü olarak açılan kısımlarda dilimli yapraklara sahip çiçek yer almamıştır. Bu motif çerçevenin dönüş yaptığı noktalarda da tamamlanamamış ve bir yarısı tam olup diğer yarısındaki kıvrım dallar vazodan açılan çiçekler tarzında görünüm sergilemiştir.

Dördüncü çerçeveye geçişte dış bükey eğrili silme kullanılmıştır. İki ince silmeyle daraltılan çerçevenin yüzeyine deliği tekniğinde, orta kısmından iki yana hafif eğimli, silindirik satırlı formda sağa ve sola dönük olarak yapılmış rumi formlu kıvrımlı dallar yerleştirilmiştir. Rumi formundaki kıvrım dalın gövde kısmına dönüş yapan ucunda lale motifini andıran iki yapraklı çiçek bulunur. Lale motifinin sağında ve solun birer adet ince yaprak serbest olarak açılmaktadır.

Beşinci çerçeveye geçişte dış bükey eğrili silme kullanılmıştır. İki ince silmeyle daraltılan çerçevenin yüzeyinde deliği tekniğinde yapılmış sap, kıvrım dallar ve tomurcuktan açan dört yapraklı çiçek bulunur. Çiçeğin yaprakları oluklu olup, merkezdeki tomurcuktan ışınal düzlemde papatya çiçeğini andıracak şekilde açılmıştır. Mihrap nişine geçişte dış bükey eğrili silme bulunur. Bu silme mihrap nişi, kavsarası ve alınlık birimlerini kuşatmaktadır.

Alınlık: Çerçeve ile kavsara arasında yatay dikdörtgen bir tabla ile oluşturulan alınlık bulunmaktadır. Alınlıkta mihrap ayeti olarak “*Fevelli Vecheke Şatral-Mescidi'l Haram*” yazılıdır. Alınlığın alt kısmı yarım daire dilimli silme ile tamamlanmıştır (Fotoğraf 93).

Köşelik: Kavsara kemerinin iki yanında üçgen formda köşelikler yer alır. Köşeliklerin yüzeyine siyah renkte bez serilmiş ve üzerine de deliği tekniğinde, silindirik satırlı bitkisel kompozisyonlar yerleştirilmiştir. Kompozisyonda “S ve C” formunda ince kıvrım dallar ve bu dalların ucundaki iki yapraklı laleler yer alır. Kıvrım dallar yüzeyde serbest şekilde kıvrılmakta ve uçlarında lalelerle birlikte serbest yapraklar açılmaktadır. Lalelerin yaprakları aşağıya doğru sarkmaktadır (Fotoğraf 93).

Kavsara: Yarım kubbe formundaki kavsaranın kemer silmesi üzerinde delik işi tekniğinde yapılmış “VAV” harfi formunda münhani çiçekler sıralıdır. Her çiçeğin birbiri ile baş kısmından çatallandığı kısmında badem formunda taç yaprakları

bulunur. Kemerin kilit noktasında sarkıt şekilde dilimli ve oluklu yapraklara sahip çiçek yer almaktadır (Fotoğraf 93).

Niş: Yarım daire planlı niş ince çıtalarla kaplanmıştır.

Sütunçe: Yoktur.

Oturmalık: Yoktur.

3.DEĞERLENDİRME

Türkler Anadolu'yu yurt edinmesinden sonra 20. yüzyılın başlarına kadar olan süreçte cami ve mescit gibi ibadet mekânları yapımını aralıksız bir şekilde sürdürmüşlerdir. Ortaya konan bu ibadet yapılarındaki mihraplar, tasarım ve süsleme özellikleri bakımından buldukları dönem ve coğrafyanın üsluplarını ortaya koyar.

Çalışmadaki ilk örneklerimiz, Akşehir'deki 13. yüzyıl yapıları olan Ulu Cami (1213) ve Taş Medrese Mescidi (1250) mihraplarıdır. Bu mihraplar Anadolu Selçuklu Devletinin klasik üslubunda biçimlendirilmiştir. Aynı dönemde inşa edilmiş olan Güdük Minare Mescidi (1226)'nin mihrabı ise sonradan yenilenmiştir.

1337 yılında Karamanoğlu beyliği döneminde inşa edilen Akşehir İplikçi Camisi'nin mihrabı özgün değildir. Bu sebeple mihrapta beylikler döneminin üslupsal geçiş farklılıklarını yakalamak mümkün değildir. Yine 15. yüzyılda Karamanoğlu Beyliği döneminde inşa edilen Doğanhisar Koçaş Camisi'nin mihrabı da sade özelliklere sahip olması sebebiyle beylikler dönemine ait özellikler göstermemektedir.

16. yüzyılda Akşehir ve Doğanhisar'da Klasik Osmanlı döneminde inşa edilen yapılar mevcuttur. Akşehir'de Hasan Paşa Camisi'nin (1510) mihrabı mermer malzemeden yapılarak Osmanlı döneminin klasik üslubunu yansıtır. Doğanhisar'daki Ulu Cami'nin (1548) mihrabı ahşap malzemeden yapılmıştır. Bu mihrap klasik Osmanlı döneminin zenginlik ve kudretinin yansımaları olarak Anadolu'nun en büyük ölçekli mihrabı durumundadır (ERDEMİR, 2002; 386).

Osmanlı sanatına Lale devriyle birlikte gelen batı sanatı üsluplarının etkisi neredeyse 20. yüzyılın ortalarına kadar sürmüştür. Geç dönemde Akşehir ve Doğanhisar'da inşa edilen yapıların mihraplarında barok, rokoko, ampir üsluplarıyla beraber, seçmeci üsluba da yer verildiği görülmektedir.

Çalışmada incelenen 17 adet mihraptan 4 tanesi Anadolu Selçuklu dönemine, 2 tanesi Beylikler dönemine, 2 tanesi Klasik Osmanlı Dönemine, 9 tanesi de Geç Osmanlı dönemine tarihlendirilmektedir.

3.1.Mihrapların Yapı İçindeki Yerleri

Akşehir ve Doğanhisar yöresindeki mihraplar kible duvarına yerleştirilmekle birlikte, camilerin mimari özelliklerine göre bazıları giriş ile aynı eksende olup, bazıları ise girişlerin farklı cephelerde yer alması sebebiyle aynı eksende değildir. Akşehir Ulu Cami(1213) harim mihrabı, İplikçi Camisi(1337), Doğanhisar Koçaş Camisi(15. yy.), Hasan Paşa Camisi (1510), Doğanhisar Ayaslar Camisi (19. yy.), Doğanhisar Başköy Camisi(19. yy.), Doğanhisar Uncular Camisi(20. yy.), Doğanhisar Yenice Camisi (19. yy.) mihrapları, harim giriş kapısı aksında, kible duvarı ortasında yer almaktadır. Akşehir Ulu Caminin dış mihrabı kuzey beden duvarına yaslı olarak dışarıda kalmaktadır. Akşehir Güdük Minare Mescidi (1226), Doğanhisar Ulu Cami (1548), Doğanhisar Karaağa Camisi (1815-1824), Doğanhisar Deştiğin Camisi (1871), Akşehir Doğrugöz Camisi (19. yy.), Akşehir Ortaköy Camisi (19. yy.) ve Doğanhisar Orta Cami(1910-1915) girişlerinin kuzeyde olmaması sebebiyle giriş ve mihrap aynı eksende değildir.

Mihrapların beden duvarından dışarıya taşan örneklerinde niş derinliği duvar kalınlığı içinde kalırken, harime doğru taşıntı yapan mihraplarda niş derinliği kısmen bu taşıntılar ile giderilmiştir. Mihrapların harim içindeki ebatları, hem yapının ölçeğine hem de üst örtü yüksekliğine göre farklılık göstermektedir.

Akşehir Ulu Camisinde (1213) iki sahnin genişliğindeki mihrap önü kubbesi, mihrap bölümünün vurgulanmasını sağlamıştır. Akşehir İplikçi Camisinde (1337) güneyde üç adet kubbe yer almaktadır. Orta kubbe yan kubbelere göre daha geniş tutularak mihrap bölümü vurgulanmıştır. Doğanhisar Ulu Cami'de (1548) kubbe bulunmamasına rağmen mihrabın vurgusu, üst örtünün mihrap önünde yer alan kısmı kalemişi süslemeleri ve tavan göbeği kurgusuyla sağlanmıştır. Hasan Paşa Camisi (1510) ve Güdük Minare Mescidinde (1226) harim doğrudan kubbeyle örtüldüğünden, mihrap vurgusu söz konusu değildir. Bu örnekler dışında ele aldığımız yapılarda mihrabın vurgusu harimdeki sahnin düzeniyle sağlanmaktadır. Mihrap aksında yer alan sahnin diğerlerinde göre daha geniş tutulmaktadır.

3.2. Malzeme

Akşehir ve Doğanhisar yöresinde yer alan mihraplarda taş-mermer, çini, tuğla, alçı ve ahşap malzemelerin kullanıldığı görülmektedir.

3.2.1. Taş – Mermer

Akşehir Ulu Caminin dış kısmında, kuzey duvara yaslı olan mihrabı, taş malzemededen yapılmıştır. Mihrap iç ve dış bükey silmeler, mukarnas dolgulu kavsara ve sütunçelere sahiptir. Konya merkezinde yer alan Ulvi Sultan Mescidi (13. yy) ve Afyon'daki Kâbe Mescidi (14.yy) mihraplarındaki mukarnaslı kavsara ve dikdörtgen planlı nişler form açısından Akşehir Ulu Cami dış mihrabıyla benzerlikler göstermektedir. Afyon Kâbe Mescidi mihrabındaki sütunçeler ve Akşehir Ulu Cami dış mihrabının sütunçeleri, zar başlık ve kaideleri, zikzak motifli gövdeleri birebir benzerlikler gösterir. Çini başlığı altında ismini saydığımız Konya merkezinde bulunan mozaik çinili mihraplardaki mukarnaslı kavsara ve sütunçeler de form açısından bu örneklerle benzerlikler göstermektedir.

Doğanhisar Koçaş Camisi mihrabı yapılış formu itibarıyla harim güney duvarının içine çökertilmiş şekildedir. Mihrapta sadece kavsara ve niş birimleri görülür. Erken bir örnek olarak Erzurum Ulu Cami (1179) mihrabı da yapının beden duvarı içine çökertilmiş formda yapılmıştır fakat burada mihrabın kavsara ve niş kısmını kuşatan süslemeli çerçeve bulunmaktadır. Konya merkezde yer alan Hacı Ferruh Mescidi (1215) mihrabı da yine harim duvarı içine çökertilmiş şekilde yapılan örnekler arasındadır.

Doğanhisar Ayaslar Camisi (19. yy.) mihrabının yarım daire planlı mihrap nişi üzerinde geç dönem etkisiyle üsluplaştırılmış mukarnaslı kavsarası bulunur. Konya merkezinde yer alan Tahtatepen Hacı Adil Camisi (1866) mihrabı da aynı formu yansımasıyla benzer örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Klasik Osmanlı Dönemi örneği olan Akşehir Hasan Paşa Camisi (1510) mihrabı mermer malzemededen yapılmış olup, taç, iç-dış bükey çerçeveler, mukarnaslı kavsarası ve çokgen nişin iki yanındaki kum saati başlıklı ve kaideli çokgen gövdeli sütunçelerden meydana gelmektedir. Konya merkezde yer alan Sultan Selim Camisi

(1558-1566) mihrabının tacı, mukarnaslı kavsarası, kabaralı köşelikleri ve çokgen nişi, merkez dışındaki Karapınar Sultan Selim Camisi (1560-1563) mihrabının iç-dış bükey çerçevesi, mukarnaslı kavsarası ve çokgen nişi ve yine merkez dışındaki Ilgın Lala Mustafa Paşa Camisi (1576) mihrabının iç-dış bükey çerçevesi, mukarnaslı kavsarası ve çokgen nişi Akşehir Hasan Paşa Camisi mihrabıyla benzer özellikler göstermektedir. Biraz daha geç tarihli yapılmış olan Konya merkezde yer alan Şerafeddin Camisi (17. yy başları) mihrabı yine iç-dış bükey çerçevesi, mukarnaslı kavsarası ve çokgen nişi Akşehir Hasan Paşa Camisi mihrabıyla benzer özellikler göstermektedir.

Akşehir İplikçi Camisi (1337), Akşehir Doğrugöz Camisi (19. yy.), Doğanhisar Karaağa Camisi (1815-1824) mihrapları mermer ve taş malzeme üzerine alçı sıvalıdır. Mihraplar genel form itibarıyla çifte sütunçeli olarak yapılmışlardır. Malzeme olarak farklılıklar gösterse de bu formda mihraplar Konya merkezinde Salih Paşa Camisi (1750), Asmalı Hatip Sultan Camisi (1822), Kosova Mescidi (1828) gibi geç dönem Osmanlı yapılarında da karşımıza çıkmaktadır. Malzeme farklı olmakla birlikte, Akşehir Ortaköy Camisi (19.yy) mihrabı da yarım daire niş ve nişin iki yanında çifte sütunçeli olarak yapılmıştır.

3.2.2.Çini

Akşehir Ulu Cami (1213) harim mihrabı ve Akşehir Taş Medrese Mescidi (1250) mihrabında mozaik çinili uygulamalar bulunmaktadır. Her iki mihrap form olarak büyük ölçüde benzerlik gösterse de bazı mihrap elemanları form açısından farklılıklara sahiptir.

Aynı dönem içerisinde yapılmış olan fakat Konya merkezinde yer alan Konya Alâeddin Cami (1220), Sırçalı Medrese (1242- 1243), Sırçalı Mescit (1258), Sadrettin Konevi Mescidi (1272), Sahip Ata Camisi (1279), Beyhekim Mescidi (1270-1280) mihrapları da çini mozaik tekniğinde yapılmıştır. Bu mihrapların dar ve geniş olarak yapılan çerçeveleri, mukarnaslı kavsaraları Akşehir Ulu Cami harim mihrabı ve Akşehir Taş Medrese Mescidi mihrabının çerçeveleri, mukarnaslı kavsaralarıyla benzer form ve süsleme özellikleri gösterir. İsmi geçen yapıların

mihraplarında sütunçeler bulunurken Akşehir Ulu Cami harim mihrabında sütunçeye yer verilmemiştir.

3.2.3.Tuğla

Akşehir Güdük Minare mescidi (1226) mihrabı günümüzde ahşap kaplamalı olsa da Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinden alınan bilgi ve fotoğraflarda ahşabın tuğla mihrap üzerine kaplandığı anlaşılmaktadır. “Akşehir Tarihi Turistik Klavuz” (KONYALI, 1945; 315) kitabında tuğla mihrabın da sonradan yapıldığı, özgün mihrabın ise çinili olduğundan bahsedilir.

3.2.4.Ahşap

Klasik Osmanlı Döneminde yapılan Doğanhisar Ulu cami mihrabı klasik dönemin kalemişi süslemeleriyle bezenmiştir. Bu zelliğ ile tüm mihrap tiplerinden ayrılarak ahşap üzerine nakışlı mihraplar tipindedir.

Doğanhisar Deştiğın Camisi (1871), Doğanhisar Başköy Camisi (19. yy), Doğanhisar Yenice Camisi (19. yy), Doğanhisar Orta Cami (1910-1915), Doğanhisar Uncular Camisi (20. Yy.) mihrapları; ters “U” formunda çerçevesi, yarım kubbe kavsaralı ve yarım daire planlı niş sahibidir. Konya merkez ilçe mahallelerinde ve merkez dışında yer alan ilçelerde de bu formda mihraplar sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan merkezde olanlarından bazıları Saksahanlar Camisi (1805), Polatlar Hatıp Camisi (1813), Hacı İvaz Camisi (1821), Babı Aksaray Camisi (1828), Ayanbey camisi (1834), Tarhana Mescidi (19. yy sonu), merkez dışında ise Başarakavak Zahide Hatun Camisi (1748), Tepeköy Camisi (1867), Sızma Büyük Camisi (19. yy), Bozkır’da Dere Kasabası Büyük Camisi (1872), Beyşehir’de Bayaşar Camisi (1800) ve Bayındır Köyü Camisi (19.yy) mihraplarıdır. Bu mihraplar ters “U” formunda çerçevesi, yarım kubbe kavsaralı ve yarım daire planlı nişleriyle Akşehir ve Doğanhisar’daki geç dönem Osmanlı camilerindeki ahşap mihraplarla form aşıından benzerlikler göstermektedir.

Akşehir Ortaköy Camisi mihrabı geç dönemde yapılan mihraplardan, yapım tekniğ aşıından farklılık gösterir. Diğer yapılardaki ahşap mihraplar, delik işi tekniğinde bezenmiş ahşap levhaların zemine yerleştirilmiş bezlerin üzerine ufak

çivilerle çakılmasıyla oluşturulmuşken, Ortaköy Camisinde süslemesiz düz tahtaların çıtalı olarak birleştirilmesiyle yapılmıştır

3.3.Mihrap Elemanları

Akşehir ve Doğanhisar camilerinde yer alan mihraplar elemanları itibarıyla; taç, tepelik, çerçeve, alınlık, köşelik, kavsara, niş, sütunçe, oturtmalık birimlerinden meydana gelmektedir. Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı döneminde görülen bu elemanların hepsi bazen bir mihrapta görülürken, bazılarında bunların bir kısmı bulunmamaktadır.

3.3.1.Taç

Akşehir ve Doğanhisar camilerinin mihraplarında taçlar üç farklı uygulama ile karşımıza çıkmaktadır. Birinci tip dilimli olarak yapılanlar, ikinci tip yarım daire şeklinde yapılan dalgalı taçlar, üçüncü tip ise “S-C” formunda yapılmış taçlardır.

Birinci tipteki taç Akşehir Hasan Paşa Camisi (1510) mihrabının tacıdır. Taç bir tam iki yarım dilimli palmetlerden oluşmaktadır.

İkinci tipteki yarım daire şeklinde yapılan dalgalı taçlar; Doğanhisar Deştiğin Camisi (1871), Doğanhisar Yenice Camisi (19.yy) mihraplarında karşımıza çıkmaktadır. Doğanhisar Deştiğin Camisi (1871) mihrabındaki tacın yarım dairesinin yüzeyinde şems motifini andıran uygulama bulunurken, Doğanhisar Yenice Camisi (19.yy) mihrap tacında yarım daire yüzeyinde delik işi tekniğinde yapılan, madalyon içindeki altı kollu yıldız ve her iki yanında madalyon içinde altı kollu çiçek yer almaktadır.

Üçüncü tipteki “S-C” kıvrımlarından oluşan taçlar; Akşehir Ortaköy Camisi (19.yy), Doğanhisar Başköy Camisi (19.yy), Doğanhisar Uncular Camisi (20.yy) mihraplarında karşımıza çıkmaktadır. Akşehir Ortaköy Camisi (19. yy) mihrap tacı karşılıklı olarak konumlandırılmış iki adet “C” kıvrımı yapan dalların ortasında bir adet gövdesi bombe yaparak yükselen yapraktan oluşmaktadır. Doğanhisar Başköy Camisi(19.yy), Doğanhisar Uncular Camisi (20.yy) mihraplarının tacı karşılıklı “S” kıvrımı yapan ince kıvrım dallar ve kıvrım dalların içinde serbest açılan yapraklardan oluşmaktadır.

3.3.2.Tepelik

Akşehir ve Doğanhisar camilerinin mihraplarında tepelikler üç farklı tasarımla karşımıza çıkmaktadır.

Birinci tip tasarım ince iç ve dış bükey silmelerin kademeli bir şekilde çerçeveye ya da köşelik elemanlarına doğru girinti yaparak yerleşmesidir. Bu tip tepelikler en sık kullanılan uygulamadır. Akşehir İplikçi Camisi (1337), Akşehir Doğrugöz Camisi (19.yy), Akşehir Ortaköy Camisi (19. yy) mihrapları birinci tipte uygulanmış tepeliklere sahiptir.

İkinci tipe tek örnek Doğanhisar Ayaşlar Camisi (19. yy) mihrabının tepelik kısmıdır. Bu mihrapta tepelik iki sıra dilimli yarım dairelerin sıralanmasıyla saçak şeklinde yapılmıştır.

Üçüncü tipe yine tek örnek Akşehir Güdük Minare Mescidi (1226) mihrabının tepelik kısmıdır. Mihrapta tepelik birbirine bakışlı olarak yerleştirilen tuğlalardan yapılmış testere dişi şeklindedir.

3.3.3.Çerçeve

Akşehir ve Doğanhisar camileri mihraplarında yer alan çerçevelerin tamamı mihrap merkezini ters “U” formunda (Doğanhisar Ulu Cami mihrap çerçevelerinden biri ters “T” formudur) kuşatmaktadır. Çerçeve yüzeylerinde bitkisel ve geometrik motiflerle, mukarnas ve silmeler yer alır.

Akşehir Ulu Cami (1213) harim mihrabında geometrik çerçeveler, dış mihrabında ise ince oluklu silmeler yer almaktadır. Akşehir Taş Medrese (1250) Mescidi mihrabındaki çerçeveler bitkisel ve geometrik süslemeli olarak iki adettir.

Doğanhisar’daki Başköy Camisi (19.yy) ve Uncular Camisi (20.yy) mihraplarında üçer adet çerçeve yer alır. Çerçevelerin yüzeyinde bez üzerine deliğişi tekniğinde uygulanmış bitkisel süslemeler görülür. Çerçeveler arasında ince iç ve dış bükey silmeler bulunur.

Doğanhisar’da Deştiğin Camisi (1871) ve Yenice Camisi (19.yy) mihraplarında dört adet çerçeve bulunur. Çerçevelerin yüzeyinde bez üzerine deliğişi tekniğinde uygulanmış bitkisel süslemeler yer alır. Çerçeveler arasında ince iç ve dış bükey silmeler bulunmaktadır.

Doğanhisar Orta Cami (1910-1915) mihrabındaki çerçeveler tamamen ince ve geniş ölçülerdeki iç ve dış bükey silmelerden oluşmaktadır.

Doğanhisar Ulu Cami (1548) mihrabının içte ters “T”, dışta ters “U” formunda iki adet çerçevesi bulunmaktadır. Çerçeveler birbirinden düz formlu silmelerle ayrılmaktadır.

Doğanhisar Ayaslar Camisi (19.yy) mihrabını kuşatan çerçeveler sırasıyla; kaval silmeli, mukarnaslı ve ritmik olarak sıralana ince yatay şeritli çerçeveden oluşmaktadır.

Akşehir Ulu Cami (1213) son cemaat yeri mihrabı ve Akşehir Hasan Paşa Camisi (1510) mihrabında bulunan çerçeveler hafif eğimli şekilde verilmiştir.

3.3.4.Alınlık

Akşehir ve Doğanhisar camileri mihraplarında yer alan alınlıklar dikdörtgen veya dilimli formludur. Alınlıkların çerçevesi mihrap çerçeveleriyle aynı özellikler gösterebilmekle beraber mihrap yüzeyinden ya taşıntılı ya da çökertilmiş olarak yapılmışlardır. Alınlıklarda ya “*Küllemâ Dehale aleyhâ Zekerıyyal Mihrab*” (KUR’AN-I KERİM; 3/37) ya da “*Fevelli Vecheke Şatral-Mescidi’l Haram*”(KUR’AN- KERİM; 2/149-150) şeklinde ayetler yer almaktadır.

Doğanhisar Ulu Cami (1548) ve Doğanhisar Deştiğin Camisi (1871) mihraplarında yer alan alınlıklarda ayet bulunmamaktadır. Akşehir Ulu Cami (1213) harim mihrabı alınlığında ise Allah’ın isimlerinden üç tanesi yazılıdır.

Akşehir İplikçi Camisi (1337), Doğanhisar Karaağa Camisi (1815-1824) ve Akşehir Doğrugöz Camisi (19.yy) mihraplarında yer alan alınlıklar çökertilmiş şekilde olup dilimli kemere sahiptir.

3.3.5.Köşelik

Akşehir ve Doğanhisar camilerinin mihraplarında yer alan köşelikler genellikle alınlık ile kavsara ya da çerçeve ile kavsara arasında kalmış şekilde karşımıza çıkmaktadır. İncelediğimiz örneklerde köşelikler; kavsarayı çevreleyip sütunçelere

oturan, kavsarayı çevreleyip zemine inen ve kavsaranın her iki yanında üçgen parçadan oluşmak üzere üç tipte karşımıza çıkmaktadır.

Kavsarayı çevreleyip sütunçelere oturan köşelik formuna sahip olanlar Akşehir Ulu Cami (1213) dış mihrabı, Akşehir Taş Medrese Mescidi (1250) ve Akşehir Hasan Paşa Camisi (1510) mihraplarıdır ve bu mihraplarda nişin her iki yanında birer adet sütunçe bulunur. Akşehir İplikçi Camisi (1337), Akşehir Doğrugöz Camisi (19. yy) ve Doğanhisar Karaağa Camisinde (1815-1824) köşelikler, mihrap nişinin her iki yanındaki çifte sütunçelere oturur.

Kavsarayı çevreleyip zemine inen köşelik örneği Akşehir Güdük Minare Mescidi (1226) ve Doğanhisar Ayaslar Camisi (19. yy) mihraplarıdır.

Kavsaranın her iki yanında üçgen parçadan oluşan köşeliğe sahip olanlar Akşehir Ulu Cami (1213), Doğanhisar Ulu Cami (1548), Doğanhisar Deştiğin Camisi (1871), Doğanhisar Yenice Camisi (19.yy), Doğanhisar Başköy Camisi(19. yy), Doğanhisar Orta Cami (1910-1915) ve Doğanhisar Uncular Camisi (20.yy), mihraplarıdır.

3.3.6.Kavsara

Akşehir ve Doğanhisar camilerindeki mihraplarında yer alan kavsaralar mukarnaslı, yarım kubbeli, dilimli ve kademeli saçaklı olmak üzere üç farklı tipte karşımıza çıkarken bu tipler de kendi içlerinde farklılıklar göstermektedir. Mukarnaslı kavsaralar mukarnas sayılarına ve mukarnas dilimlerinin tiplerine göre ayrılırken, yarım kubbeli kavsaralar çitalarla dilimlendirilenler ya da sade bırakılanlar olarak iki farklı gruba ayrılmaktadır.

Mihrabında mukarnaslı kavsarası olan yapılardan, Doğanhisar Koçaş Camisi (15. Yy.) ve Doğanhisar Ulu Cami (1548) mihraplarında badem formu üç adet, Akşehir Güdük Minare Mescidi (1226) ve Doğanhisar Ayaslar Camisi (19.yy) mihraplarında dört adet, Akşehir Ulu Cami (1213) harim ve dış mihraplarında dar ve geniş yüzeyli badem formunda beş adet, Akşehir Taş Medrese Mescidi (1250) mihrabında dar ve geniş yüzeyli badem formunda yedi adet mukarnas sıraları bulunmaktadır. Akşehir Hasan Paşa Camisi(1510) mihrabındaki mukarnaslı kavsara

dilimli, yelpaze ve badem formlu dilime sahip yedi adet mukarnas sırasından oluşmaktadır.

Mihrabında yarım kubbe kavsarası olanlar; Doğanhisar Deştiğin Camisi (1871), Doğanhisar Yenice Camisi (19.yy), Doğanhisar Orta Cami (1910-1915), Doğanhisar Uncular Camisi (20.yy) ve Doğanhisar Başköy Camisidir (19.yy).

Mihrap kavsarası dilimli olanlar ise; Akşehir İplikçi Camisi(1337), Akşehir Doğrugöz Camisi(19.yy) ve Doğanhisar Karaağa Camisidir(1815-1824).

Akşehir Ortaköy Camisi(19.yy) ahşap mihrap kavsarası kademeli ve testere dişi şeklinde yapılan tek örnektir.

3.3.7.Niş

Akşehir ve Doğanhisar camilerinin mihraplarında yer alan nişler yarım daire, dikdörtgen ve çokgen planlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çokgen planlılar beş veya yedi kenarlı olarak yapılmışlardır.

Mihrap nişi yarım daire planlı olanlar; Akşehir İplikçi Camisi (1337), Akşehir Ortaköy Camisi(19.yy), Akşehir Doğrugöz Camisi (19.yy), Doğanhisar Deştiğin Camisi(1871), Doğanhisar Karaağa Camisi(1815-1824), Doğanhisar Yenice Camisi (19.yy), Doğanhisar Başköy Camisi(19.yy), Doğanhisar Ayaslar Camisi (19.yy) Doğanhisar Orta Camisi (1910-1915) ve Doğanhisar Uncular Camisi (20.yy) mihraplarıdır.

Mihrap nişi dikdörtgen planlı olanlar; Akşehir Ulu Cami (1213) dış mihrabı, Akşehir Gündük Minare Mescidi (1226), Akşehir Taş Medrese Mescidi (1250), Doğanhisar Koçaş Camisi (15.yy) mihraplarıdır.

Mihrap nişi çokgen planlı olanlardan Akşehir Ulu Cami (1213) harim mihrabı beş kenarlı, Akşehir Hasan Paşa Camisi (1510) ve Doğanhisar Ulu Cami (1548) mihrapları ise yedi kenarlı olarak yapılmışlardır.

3.3.8.Sütunçe

Mihrap nişindeki keskinliği dağıtmak ve mihraba yeni bir hareket kazandırmak amacıyla mihraplara sütunçeler yerleştirilebilmektedir. Sütunçeler mihrap nişinin sağ ve sol kenarında olabileceği gibi çerçevelerin kenarında da bulunabilmektedir.

Akşehir ve Doğanhisar camileri mihraplarında yer alan sütunçeler gövde formları itibarıyla silindirik ve çokgendir.

Akşehir Ulu Cami (1213) dış mihrabı ve Akşehir Taş Medrese Mescidi (1250) mihrabında nişin kenarında yer alan sütunçeler çokgen gövdeli zar başlıklı ve kaideli olarak yapılmışlardır. Akşehir Hasan Paşa Camisi (1510) mihrabındaki sütunçeler çokgen gövdeli, kum saati formunda başlıklı ve kaidelidir.

Akşehir İplikçi Camisi (1337), Akşehir Doğrugöz Camisi (19.yy), Akşehir Ortaköy Camisi (19.yy) ve Doğanhisar Karaağa Camisi (1815-1824) mihraplarında nişin sağ ve sol yanında ikişerden dört adet sütunçe oturtmalıklardan itibaren yükselmektedir. Bu uygulama Osmanlı geç dönemi üslubunun yansımasıdır.

Doğanhisar Ayaşlar Camisi (19.yy) mihrabında sütunçeler çerçevelerin dışında yer alıp mihrap yüksekliğiyle aynı seviyededir.

3.3.9.Oturtmalık

Akşehir ve Doğanhisar camilerinin mihraplarında yer alan oturtmalıklar kare ve dikdörtgen formludur. Oturtmalıkların bulunduğu mihraplar geç Osmanlı dönemi üslubunu yansıtmaktadır. Bahsi geçen üsluptaki mihraplar Akşehir İplikçi Camisi (1337), Doğanhisar Karaağa Camisi(1815-1824), Akşehir Doğrugöz Camisi (19.yy) ve Akşehir Ortaköy Camisi (19.yy)'nde bulunmaktadır

3.4.Süsleme

Akşehir ve Doğanhisar camilerinin mihraplarında bitkisel, geometrik, mukarnas ve günlük kullanım eşyaları türünde (nesnel) süslemelerle karşılaşmaktadır. Mihraplardaki süslemeler malzemeye göre değerlendirildiğinde erken dönemde çini ile yapılan uygulamalarla karşılaşılırken, klasik Osmanlı dönemine doğru mermer ve taş malzemeye zemin ve motif oyma tekniği uygulamasına gidilmiştir. Geç dönem Osmanlı camilerinde bulunan mihraplara baktığımızda malzemenin alçı sıva ve ahşaba dönüştüğü görülür.

Akşehir ve Doğanhisar camileri mihraplarında kurgulanan motifler belirli bir düzen içerisinde tekrarlardan oluşmaktadır. Tek veya çok eksenli süslemeler genellikle taç, çerçeve ve köşelik birimlerinde bitkisel ile geometrik olarak

görülmektedir. Ele aldığımız yapıların mihraplarında başta bitkisel kompozisyonlar olmak üzere geometrik, yazılı, nesnel motifler ve mukarnas düzenlemeler bulunmaktadır.

3.4.1.Bitkisel Süsleme

Türk sanatının her döneminde çeşitli türlerde yer bulan bitkisel motifler Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinin süsleme programlarında da sıkça tercih konusu olmuştur. Bitkisel süslemeler doğada var oldukları gibi kullanımının yanı sıra bazen de hayali nitelikteki motiflerden yola çıkarak kullanılmışlardır (DURSUN, 2016: 391).

Akşehir ve Doğanhisar camilerinin mihraplarında bitkisel süslemeler rumi, palmet, gülbezek-madalyon-kabara, hatayi grubu, akantus, üç yaprakları bitkisel motifler, laleler ve bitkisel örgülü motiflerden oluşmaktadır.

Rumi:

Türk süsleme sanatlarının her döneminde sıkça kullanılan bir motif olan rumiler hakkında bitkisel ya da zoomorfik kökenli olduğuna dair tartışmalar bulunmaktadır (MÜLAYİM, 1997; 177). İncelediğimiz mihraplarda rumiler yer yer stilizasyona uğramakla beraber palmet, hatayi grubu ve bitkisel örgülerle de beraber kullanıldığı görülmektedir.

Akşehir Ulu Camisinde (1213) dıştaki mihrabın mukarnaslı kavsarasının badem formlu dilimleri yüzeyinde zemin oyma olarak yapılmış girift durumda rumiler bulunmaktadır. Yine erken örnek olan Akşehir Taş Medrese Mescidi (1250) mihrabının dış bordür yüzeyinde patlıcan moru renkte çini mozaik ile “S” kıvrımı formunda ince dalların iki ucunda rumi yapraklar görülmektedir.

Klasik Osmanlı dönemi yapısı olan Akşehir Hasan Paşa Camisi (1510) mihrabının taç ve köşelik kabarıları yüzeyinde zemin oyma tekniği ile düz satırlı olarak ortaya çıkarılmış rumiler yer almaktadır.

Geç Osmanlı dönemi yapılarında yer alan rumi yapraklar, Doğanhisar Deştiğin Camisi(1871) mihrap çerçevesi ve köşeliklerinde, Doğanhisar Yenice Camisi(19.yy)

mihrabının en dış çerçevesinde ortabağ şeklinde rumiler, köşelikler ve taç kısmında, Doğanhisar Uncular Camisi(20.yy) mihrap kavsarasında, Doğanhisar Orta Cami(1910-1915) mihrap köşeliklerinde, Akşehir Ortaköy Camisi(19.yy) mihrap tacında görülmektedir. Bahsedilen bölümlerde oluşturulan rumi yapraklar erken ve klasik dönemde yapılanlardan farklı olarak stilizasyona uğramış, bazen kompozisyonda serbest açılan yapraklar gibi bazen de iki ve üç yapraktan oluşarak kanatlı halde yapılmıştır.

Palmet:

Mimarideki süslemelerde yoğun olarak kullanılan palmetler, her dönemin örneklerinde daha farklı stilizasyona uğrayarak değişimler göstermektedir (MÜLAYİM,1976; 145). Birçok parçadan oluşabilen palmet motifi karşımıza farklı tiplerde de çıkmaktadır. İncelediğimiz mihraplarda palmetler bazen tek başına kullanılmakla beraber bazen de rumi ve bitkisel örgü gruplarıyla kullanılmıştır.

Ele aldığımız mihraplarda bulunan palmetler çoğunlukla geç dönem örneklerinde ahşap malzemede deliği tekniği ile oluşturulmuş şekilde karşımıza çıkarken, erken dönemden tek örnek olarak Akşehir Taş Medrese (1250) Mescidi mihrabının sütunçelerinde görülür.

Klasik Osmanlı döneminde Akşehir Hasan Paşa Camisi (1510) mihrabı tacı palmet formlarında yapılırken, tacın yüzeyinde ve köşelik kibaralarında zemin oyma tekniğinde ortaya çıkarılan düz satırlı palmetler yer alır.

Geç Osmanlı döneminde ahşap mihraplarda karşılaştığımız üç yapraklı bitkisel motifler daha çok palmet motiflerine benzerlikleri ile dikkat çekmektedir. Palmet motifi kurgu itibarı ile iki çanak ve bir taç yapraktan oluşurken, çanak yaprakları aşağıya doğru sarkma yapmaktadır. Üç yapraklı bitkisel motifler de kurgu itibarıyla iki çanak ve bir taç yapraktan oluşmaktadır fakat buradaki çanak yapraklar her zaman aşağıya doğru sarkma yapmamakla birlikte, motifteki tüm yapraklarda sık sık yüzeydeki boşluğa göre şekillenmektedir. Yani üç yapraklı bitkisel motifler yüzeyde serbest açılan yapraklar tarzında görülebilmektedir. Üç yapraklı bitkisel motifler

kıvrım dalların uçlarında açılabilirdi gibi aynı zamanda kıvrım dalların gövdesinden de açılmaktadır.

İncelediğimiz Akşehir ve Doğanhisar mihraplarında üç yapraklı bitkisel motifler daha çok geç Osmanlı dönemi örneklerinde ahşap mihraplarda karşımıza çıkmaktadır. Üç yapraklı bitkisel motifler buralarda daha çok deliği tekniğinde orta kısmından iki yana hafif eğimli olarak uygulanmıştır. Bunlar Doğanhisar Deştiğin Camisi (1887) mihrabının çerçevelerinde, Doğanhisar Başköy (19.yy) mihrabının taç ve çerçevelerinde, Doğanhisar Yenice Camisi (19.yy) mihrabının taç, çerçeve ve köşeliklerinde, Doğanhisar Uncular Camisi (20.yy) mihrabının taç, çerçeve ve köşeliklerinde görülebilmektedir.

Doğanhisar Başköy Camisi ve Doğanhisar Uncular Camisi mihrap çerçevelerinde üzüm salkımları arasında kullanılan oluklu gövdeye sahip üç yapraklı bitkisel motifler üzüm yaprağı şeklinde kullanılmıştır.

Gülbezek – Kabara - Madalyon :

Erken örnek olarak Anadolu Selçuklu döneminde yapılmış olan Akşehir Ulu Cami (1213)nin dış mihrabının köşeliklerinde birer adet dilimli yapraklardan oluşan katmerli gülbezek bulunmaktadır. Yine mukarnaslı kavsarasının en alt sırasında daire formunda kazıma ile oluşturulmuş gülçeler bulunmaktadır.

Tek örnek olarak karşımıza çıkan kabara Akşehir Hasan Paşa Camisi (1510) mihrabının köşeliklerinde bulunmaktadır. Kabara yüzeyi zemin oyma ile ortaya çıkarılan rumi ve palmetlerle dolgulandırılmıştır.

Geç örnek olarak Doğanhisar Yenice Camisi (19.yy) mihrabının taç kısmında gülbezeler yer alır. Mihrap tacının merkezdeki altı kollu yıldızın içinde ve bu yıldızın iki kenarında merkezden ışınal düzlemde açılan altı kollu oluklu yapıya sahip çiçekler bulunmaktadır.

Hatayi:

Hatayi bir çiçeğin dikine kesitinin kendi hali ya da üsluplaştırılmış şeklidir (BİROL-DERMAN, 2007; 65). Hatayi grubunda yer alan gül, lale, penç ve karanfil örneklerini Doğanhisar Ulu Cami (1458) mihrabının çerçeve silmeleri, mihrap köşelikleri, alınlık ve kavsara ve niş arasındaki perdede, Doğanhisar Yenice Camisi (19.yy) mihrabının da dış çerçevesinde görmekteyiz. Bu örneklerde hatayi grubu süslemeler rumi yapraklarla beraber kalemişi tekniğinde uygulanmıştır.

Doğanhisar Yenice Camisi mihrabının en iç çerçevesinde dikey kesitli olarak yapılmış dört yapraklı çiçek uygulaması görülmektedir. Bu çiçekler yapılış formu ve geç Osmanlı döneminin üsluplaştırma çabaları göz önüne alınarak stilize edilmiş basit hatayi örneği olarak değerlendirilebilir.

Akantus :

Akantus bitkisinin Türkçe karşılığı “ayı pençesi, kenger” anlamına gelmektedir (DEMİRİZ, 1984; 19). Akantuslar süslemede kullanılırken doğal olmakla beraber stilize edilmiş şekilde de kullanılabilir (BOZKURT, 2007, 247). Akantus grupları Akşehir ve Doğanhisar camilerinin mihraplarında farklı tip ve kompozisyonlar içerisinde kullanılmıştır.

Ele aldığımız mihraplardan klasik Osmanlı dönemi yapısı olan Doğanhisar Ulu Caminin (1548) ahşap mihrabında bulunan silmeler, köşelik ve alınlık yüzeyinde kalemişi tekniğinde yapılmış sivri uçlu dilimlere sahip akantus yapraklar yer almaktadır.

Akantuslar çoğunlukla geç dönem örneklerinde ahşap malzemede deliğişi tekniği ya da alçı ile oluşturulmuş şekilde karşımıza çıkmaktadır. Akşehir İplikçi Camisi (1337) mihrabının tepelik, alınlık ve köşeliklerinde yer alan akantus yaprakları alçı ile yapılmıştır. Doğanhisar Deştiğin Camisi (1887) mihrabının çerçevelerinde, Doğanhisar Başköy Camisi (19.yy) mihrabının taç ve çerçevelerinde, Doğanhisar Yenice Camisi (19.yy) mihrabının taç, çerçeve ve köşeliklerinde,

Doğanhisar Uncular Camisi (20.yy) mihrabının taç, çerçeve ve köşeliklerinde ahşap malzemeden delikişi tekniğinde yapılan akantus motifleri görülmektedir.

Doğanhisar Ayaşlar Camisi (19.yy) sütunçe başlıklarında bulunan, uç kısımları volütlü akantus yaprakları zemin oyma tekniğinde yapılmıştır.

Lale:

Geç Osmanlı döneminde ahşap mihraplarda karşılaştığımız lale motifleri oluşum itibarıyla kanatlı rumi yapraklarına benzemektedir. Kanatlı rumilerde bir saptan çıkan iki adet yaprak farklı yönlere açılırken, lale motifi kıvrım dal veya sapın hareketi doğrultusunda uzanan iki yaprak şeklinde açılmaktadır.

İncelediğimiz örnekler içerisinde lale motifi sadece Doğanhisar Yenice Camisi (19.yy) mihrabının en iç ve en dış çerçevelerinde görülmektedir. En dıştaki çerçevede kalemişi ile yapılmış nakış tarzında ince bir sap ve iki yaprakla oluşturulmuş laleler görülmektedir. En içteki çerçevede ise delikişi tekniğinde silindirik satırlı olarak rumi motifi şeklinde yapılmış kıvrım dalların ucunda iki adet yaprak şeklinde açılmış laleler görülmektedir.

Üzüm Salkımı:

Geç Osmanlı döneminde ahşap mihraplarda karşılaştığımız üzüm salkımı motifleri oluşum itibarıyla kıvrım daldan bir sapla ayrılarak buldukları yüzeyde sarkacak şekildedir. Doğanhisar Başköy Camisi (19.yy) ve Doğanhisar Uncular Camisi (20.yy) mihraplarının çerçevesinde karşımıza çıkan üzüm salkımları delik işi tekniğinde, silindirik satırlı olarak yapılmışlardır. Üzüm salkımları kompozisyonda tek başına değil üzüm yaprağını andıran üç yaprakla beraber kullanılmıştır.

Bitkisel Örgüler:

Geç dönem camilerin mihraplarında sıkça karşımıza çıkan bitkisel örgüler, mihrapların çerçeveleri, köşelikleri ve taç kısımlarında görülebilmektedir. Bitkisel örgüler genellikle delikişi tekniğinde, silindirik satırlı olarak "S-C" kıvrımları formunda yapılmışlardır. Kıvrım dalların uçlarından ve gövdelerinden yer yer

palmet, rumi, akantus, üç yapraklı bitkisel motifler ve laleler açıldığı görülebilmektedir.

Doğanhisar Deştiğin Camisi(1871) mihrabının çerçevelerinde, Doğanhisar Başköy Camisi (19.yy) mihrabının taç ve çerçevelerinde, Doğanhisar Yenice Camisi (20.yy) mihrabının köşeliklerinde, Doğanhisar Uncular Camisi (20.yy) mihrabının taç ve çerçevelerinde kıvrım dallardan meydana gelen bitkisel örgüler görülmektedir.

3.4.2.Geometrik Süsleme

İslam sanatına has bir gelişimi bulunan geometrik süsleme (MÜLAYİM,1982; 15), İslami dönemin her safhasında bulunan süsleme programlarında ayrıcalıklı bir yer tutmaktadır.

Akşehir ve Doğanhisar camilerinin mihraplarında geometrik süslemeler; şeritler, çokgenler ile çemberlerin geçmesiyle veya birleşmesiyle meydana gelen geometrik kompozisyonlar, zikzak, sarmal ve daire sıralarından, bir merkezden gelişim gösterenlerden ve iç-dış bükey eğrili silmeli geometrik gruplardan oluşmaktadır.

Şeritler, Çokgenler ile Çemberlerin Geçmesiyle veya Birleşimleriyle Meydana Gelen Geometrik Kompozisyonlar

Şeritler, çokgenler ile çemberlerin geçmesiyle veya birleşimleriyle meydana gelen geometrik kompozisyonlar, genellikle dar bir şekilde sınırlandırılmış alanlarda simetrik olgusu içinde sonsuzluk düşüncesiyle uygulanmıştır. Kompozisyonlarda sıkça karşılaşılan birim kırık çizgilerken, çokgenler ve çemberlere daha az rastlanılmaktadır. Söz konusu olan birimler tek başlarına kompozisyon oluşturabilirken, bir arada da kullanılarak kompozisyon oluşturabilmektedirler. Genellikle birbirlerine geçmelerle örgü sistemi oluşturan şeritler; düz hareket edebildiği gibi kırılmalar yaparak ya da yaylar çizerek hareket edebilmektedir. Çokgenler ve çemberler genellikle şerit kalınlılıklarıyla aynı olan kapalı formlardır (DURSUN, 2016;371).

Erken örneklerde Akşehir Ulu Cami (1213) harim mihrabının geniş yüzeyli çerçevesinde birbirine geçiş yapan kırık çizgiler, yarım sekizgenler ve onikigenler bulunmaktadır. Aynı mihrabın dar çerçevesinde kufi karakterli geometrik düzenlemeler yapıp, bu düzenlemelere girift girişik olarak yarım ongenler, kırılma yaparak ve düz bir şekilde hareket eden şeritler yerleştirilmiştir. Yine erken örnek olan Akşehir Taş Medrese (1250) Mescidi mihrabının çerçeve ve köşeliklerine altıgenler yerleştirilmiş ve aralardaki üçgen boşluklar zıt renkte boyanarak altı kollu yıldız görünümü kazandırılmıştır. Mihrabın nişinde ise kırık çizgiler yüzey boyunca kırılmalı hareket göstererek geçişler yapmış, hareketler sonucundaysa altıgenler ve altı kollu yıldızlar meydana gelmiştir.

Klasik Osmanlı dönemi yapısı olan Doğanhisar Ulu Cami (1548) mihrabının çerçevesinde yatay ve çapraz olarak yerleştirilen çıtalarla altıgenler oluşturulmuş, aralarda kalan üçgen boşluklar zıt renkte boyanarak altı kollu yıldız görünümü kazandırılmıştır.

Zikzak, Sarmal ve Daire Sıralarından Oluşan Geometrik Kompozisyonlar

Akşehir ve Doğanhisar camileri mihraplarında zikzak, sarmal ve daire sıralarından oluşan geometrik kompozisyonlar daha çok sütunçelerde ve silindirik formda yapılmış silmelerde kullanılmıştır.

Erken dönem örneği olarak Akşehir Ulu Cami (1213) dış mihrabının sütunçelerinde zikzaklar balıksırtı motifi şeklinde kullanılmışlardır. Daha geç dönemde ise Doğanhisar Yenice Camisi (19.yy) mihrabının çerçevesinde testere dişi şeklinde zikzak uygulama görülmektedir. Doğanhisar Deştiğin Camisi (1871) mihrabının çerçeve silmesi deliği tekniğinde sarmal olarak yapılmıştır. Doğanhisar Başköy Camisi (19.yy) mihrabının çerçeve silmeleri yüzeyinde iki adet zikzak şeklindeki şerit, baklava dilimlerini oluşturmaktadır. Doğanhisar Uncular Camisi(20.yy) mihrabının çerçeve silmelerinde ise içi boş olarak yapılmış daire sıraları bulunmaktadır.

Bir Merkezden Gelişim Gösterenler Geometrik Kompozisyonlar

Bu tarzda süslemelerde merkezde bir nokta yer alır ve bu noktadan ışınsal olarak uzanan kolların sıralanmasıyla yıldız veya şems motifleri oluşmaktadır. İncelediğimiz örneklerden sadece Doğanhisar Deştiğin Camisi (1871) mihrabının taç kısmında, merkezdeki noktadan ışınsal olarak uzanan kollar yer alır.

3.4.3.Yazılı Süsleme

İslam mimarisinde dini konular hakkında toplumu bilinçlendirmenin başka bir yolu olan yazılı süsleme mihraplarda sıkça kullanılabilir (Alıntılayan: BOZKURT, 2007; 254).

Erken dönem örneği olarak Akşehir Ulu Cami (1213) harim mihrabının kavsara ile nişi arasındaki perde kısmında sülüs yazı karakterinde “Allah-Allah-u Ekber” yazılı uygulama bulunmaktadır. Aynı mihrabın köşeliklerinde kufi yazı karakterinde çarkıfelek motifi şeklinde stilize edilmiş “Ali” ismi yazılıdır.

Geç dönemde ise Doğanhisar Yenice Camisi(19.yy) mihrabının taç kısmının hemen altında bulunan kartuş içinde “Allah Barekallah – La İlahe İllallah Muhammedün Resulallah” yazılıdır. Yine geç dönem örneği olan Doğanhisar Orta Camisi (1910-1915) mihrap köşeliklerinden sağda taraftakinde “Allah”, sol taraftakinde “Muhammed” yazılıdır. Yazılar Arap alfabesiyle sülüs formda, deliğişi tekniğiyle yazılmıştır.

3.4.4.Nesnel Süsleme

Akşehir ve Doğanhisar camileri mihraplarında kullanılan nesnel süsleme öğeleri kandil ve perde motifleridir. Kandiller “*Nur*” suresindeki “Allah göklerin ve yerin nurudur. O’nun nuru, içinde misbah (lamba) bulunan kandil (ışık saçan bir kaynak) gibidir”(KURAN-ı KERİM; 24/35) ayetinden yola çıkarak mihrap nişlerinde uygulanarak vurgulanmıştır. Perdeler ise geç Osmanlı dönemindeki batılılaşma sürecinde mihraplara konulmaya başlanmıştır.

Erken örnek olarak Akşehir Ulu Cami (1213) dış mihrabının nişinde motif oyma olarak oluşturulan kandil görülmektedir. Geç dönem örneklerindeyse kandil ve

perdeler kalemişi olarak yapılmıştır. Bunlar; Doğanhisar Karağa Camisi (1815-1820) Akşehir Doğrugöz Camisi (19.yy) ve Doğanhisar Uncular Camisi (20.yy) mihrap nişinde perde ve kandil, Doğanhisar Başköy Camisi(19.yy) mihrap nişinde ise perde şeklindedir.

3.4.5.Mukarnas

İslam mimarlığına özgü süsleme olan mukarnas Anadolu Türk mimarisinde yaygın bir biçimde kullanılmıştır (ÖDEKAN, 1988; 475). Petekler halinde istiflenmiş bir görüntü oluşturan mukarnaslar iç ve dış bükey yapıya uygun olarak genişletilip daraltılabilmekle beraber, hem taşıyıcı hem de süsleyici role sahiptir (MÜLAYİM, 2006; 126). Mukarnaslar buldukları yere göre kavsara dolgusu, çerçeve dolgusu, sütun ve sütunçe başlıkları olmakla beraber birçok yerde geçiş unsuru olarak ta kullanılmaktadır.

Akşehir ve Doğanhisar camileri mihraplarında kullanılan mukarnaslar genellikle kavsara dolgusu olarak görülürken, bir örnekte de çerçeve dolgusu olarak kullanılmıştır.

Erken dönem örneği olan Akşehir Ulu Cami (1213) harim mihrabının kavsarasında dilimli, dar ve geniş badem formu dilimlerden oluşan 5 adet, dış mihrabın kavsarasında ise dar ve geniş badem formu dilimlerden oluşan yine 5 adet mukarnas sırası bulunur. Yine erken örnek olarak Akşehir Taş Medrese Mescidi (1250) mihrabının kavsarasında dar ve geniş badem formu dilimlere sahip 7 adet mukarnas sırası bulunmaktadır.

Beylikler dönemi örneği olan Doğanhisar Koçaş Cami (15.yy) mihrabının kavsarasında dar ve geniş badem formu dilimlerden oluşan 3 adet mukarnas sırası yer alır.

Klasik Osmanlı dönemi örneklerinden olan Akşehir Hasan Paşa Camisi (1510) mihrabının kavsarasında dilimli, yelpaze ve badem formunda 7 adet mukarnas sırası bulunurken, bir başka klasik dönem yapısı Doğanhisar Ulu Cami (1548) mihrabının kavsarasında badem formundaki dilimlerden oluşan 3 adet mukarnas sıralıdır.

Geç Osmanlı dönemi örneği olan Doğanhisar Ayaslar Camisi (19.yy) mihrabının kavsarası 4 adet mukarnas sıralı olup, kavsarayı kuşatan çerçevede de

aynı formda mukarnas dolgulara yer verilmiştir. Mukarnaslar geç dönemin etkisiyle üsluplaştırılmış olup yarım daire başlığın altından üçgen dilimleri şeklinde açılmaktadır.

4. SONUÇ

Tez konusu Akşehir ve Doğanhisar’da bulunan tarihi değere sahip mihrapların incelenmesi ve tanıtılmasıdır. İncelenen örneklerin çoğu ait olduğu yapıyla özgün değerlerini korurken, Akşehir Güdük Minare Mescidi mihrabıyla Akşehir İplikçi Cami mihrabı daha sonraki dönemlerde yenilenmiştir.

Akşehir ve Doğanhisar ilçelerinde ele aldığımız mihraplar 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar geniş bir zaman dilimi içerisine aittir. Bu mihraplardan 7 tanesi ahşap, 3 tanesi mermer üzerine alçı sıva, 3 tanesi taş, 2 tanesi ini mozaik, 1 tanesi de tuğla malzemeden yapılmıştır. İncelediğimiz bu 17 mihraptan sadece Akşehir Ulu Caminin son cemaat yerinde bulunanı harim dışında olup geriye kalanları harim içinde yer alır.

Mihraplarda ta kullanımı daha çok geç dönemdeki ahşap malzemeyle yapılmış olanlarda karşımıza çıkmaktadır. Talardaki kompozisyonlar mihrap elemanlarındaki kurguya uyacak şekilde yapılmıştır. Tepelikler ise kademeli olarak alçalmaktadır.

Mihrapların ereve kurgusunda niş ve kavsaranın ‘‘U’’ formunda çevrelendiği görülürken, ereve sayıları farklılık göstermektedir. Bünyesinde ifte stne bulunduran mihraplarda ereve uygulamasına yer verilmemiştir.

Mihrapların bazılarında alınlık kullanırken, bazı örneklere alınlığa yer verilmemiştir. Alınlıklar ereve ile kavsara arasına dikdörtgen olarak yerleştirilmiştir. Alınlık birimine sahip olan mihrapların bazılarında yazı sonradan kaldırılmış ya da eklenmiştir. Alınlığında yazı olanlarda mihrap ayeti görülürken, Akşehir Ulu cami mihrabının alınlığına Allah’ın isimlerinden üç tanesi yazılmıştır.

Köşelik birimine sahip mihraplarda bu kısım kavsaraya göre şekillenmiş ve yüzeyleri mihrabın yapı malzemesi ve dönemine göre süslenmiştir. Mihrap nişinin üzerini örten kavsaralar ise mukarnaslı, yarım kubbe ve dilimli olarak uygulanmıştır. Mukarnaslar taş, mermer, tuğla ve alçı-ini mozaik malzemeli mihraplarda görülürken, tek ahşap mukarnas rneği Doğanhisar Ulu Cami mihrabında görülür.

Mermer – Alçı mihraplarda ise dilimli kavsaraların kullanıldığı dikkat çekmektedir. Yarım kubbeli kavsaralar ise ahşap malzemenin kullanıldığı örneklerde görülür. Yarım kubbeler bazı örneklerde dilimlenmiş, bazı örneklerde ise sade tutulmuştur.

Mihraplardaki niş uygulamaları dikdörtgen, poligonal ve yarım daire şeklinde uygulanmıştır. Nişlerde erken dönem örneklerinde çini mozaik uygulamalar görülürken, klasik dönemde sadeleşme olur. Geç dönemde barok, rokoko, ampir ve seçmeci üslupların etkisiyle niş yüzeylerinde kalemişi ile yapılmış perdeler ve kandiller yer alır. Akşehir ve Doğanhisar mihraplarında istisnai bir durum olarak 14 veya 15 yüzyıllara tarihlendirilen Akşehir Ulu Cami dış mihrabının niş yüzeyinde de bir kandil motifi yer almaktadır.

Akşehir ve Doğanhisar’da incelediğimiz mihrapların en erken örnekleri Anadolu Selçuklu döneminde yapılmış olup, 20.yy başlarına kadar bu yapım sürecini yörede izleme imkânımız bulunmaktadır. Bunlardan bazıları özgün durumlarını muhafaza ederken, bazıları ya yenilenmiş ya da restore edilmiştir. Özellikle yöredeki ahşap mihrapların bir kısmı Konya ve çevresinde geç dönemde gördüğümüz, bez üzerine deliği tekniğinde ahşap elemanların çakılmasıyla yapılan mihraplarla benzerlik içerisinde olması açısından önemlidir.

Akşehir ve Doğanhisar camilerindeki mihrapların çoğunun özgün özellikler göstermesi sebebiyle, bunların korunması ve özellikle de onarım süreçlerinde bu özelliklerinin bozulmaması yönünde gereken özenin gösterilmesi gerekmektedir

KAYNAKÇA

- ALTIN, Y. (2009). Konya'daki Geç Dönem Osmanlı Camileri, Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Konya.
- ABAK, Ş. (2016). Türkiye Ulu Camileri – Albüm. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- AKAR, A., KESKİNER, C. (1978). Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif. İstanbul: Sanat ve Kültür Yayınları.
- AKGÜL, F. (1992). Ankara Arslanhane ve Ahi Elvan Camilerinin Mihrap Süslemeleri. Yüksek Lisans Tezi., Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Resim Bölümü. Ankara.
- ALP, S. (1995). Ahşap ve Alçı Süslemeciliğinde Çelebi Mehmed Dönemi Süsleme Repertuarı. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- ARSLAN, C., PINAR, M. (2015). Nevşehir Cami ve Mescit Mihraplarında Bezeme Anlayışı, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 38. 83 – 108.
- AYAN, D. (2012). Selçuklu Mimarisi Üzerine Orhan Cezmi Tuncer ile Söyleşi. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- BAKIRER, Ö. (2000). Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mirapları. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- BAŞ, A. (1993). Orduda İki Mihrap. *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkez, Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı*. 267-278.
- BAŞ, A. (2003). Osmanlı Döneminde Konya Camileri. *Osmanlı Döneminde Konya*. 251-276.
- BAYAR, M. (2013). Anadolu'da Bir Selçuklu Şehri Akşehir. Akşehir
- BİÇİCİ, K.H. (2012). İznik Müzesindeki Kandil ve Şamdan Motifli Mezar Taşları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Sayı: 7/3. 637-661.

- BOZKURT, T. (2005). 19. Yüzyıl Osmanlı Seçmeciliğine Bir Örnek: Konya Aziziye Cami Mihrabı (Editör: Haşim Karpuz-Osman Eravşar) *Konya Kitabı* 8. Konya. 401-410.
- BOZKURT, T. (2007). Osmanlı Selatin Cami Mihrapları. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- BOZKURT, T. (2008). Erken Dönem Osmanlı Selatin Cami Mihrapları. İstem. Sayı: 11. 203 – 248.
- BOZKURT, T. (2014). İslam Mimarisinde Mihrap Sembolizmi. *Sanat Tarihi Araştırmaları (Selçuk Mülayim Armağanı)*. İstanbul. 185 – 206.
- BOZKURT, T. (2014). Osmanlı Mihrap Çerçevelerinin Gelişimi. *The Central Asiatic Roots of Ottoman Culture*. İstanbul. 657 – 669.
- BİROL, İ., DERMAN, Ç. (2017). Türk Tezyini Sanatlarında Motifler. İstanbul.
- BURCKHARDT, T. (2013). İslam Sanatı. İstanbul.
- BUTASIM, N. (2016). Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Osmanlı Dönemi Mihrapları (1515-1915). Yüzüncü yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Van.
- ÇANTAY, T. (1991). Asma Kandil. *TDVİAM*. Cilt: 3. 497-498.
- ÇAYCI, A. (2017). İslam Mimarisinde Anlam ve Sembol. Konya: Palet Yayınları.
- ÇOK, B. (2018). Anadolu Selçuklu Dönemi Çinili Mihraplarda Tezyinat. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı. Isparta.
- DEMİRALP, Y. (1996). Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları. Ankara.
- DEMİRALP, Y. (1990). Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı. İzmir.

DEMİRİZ, Y. (1984). Acanthus: Türkiye'nin Arkeoloji ve Sanat Tarihi Terminolojisine Yanlış Adla Girmiş Bir Bitki Motifi. *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi* 3. İzmir. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: 19-24.

DEMİRİZ, Y.(2004). İslam Sanatında Geometrik Süsleme. İstanbul.

DOĞAN, Ş.N, YAZAR, T. (2013). Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mimari Süslemesinde Küre, Küre ve Koni Kesitli/Kabara, Rozet. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Sayı:19. Ankara. 221-244.

DURAN, R. (1988). Konya – Sarayönü'nde Üç Ahşap Cami. *Vakıflar Dergisi*. Sayı: 20. 47 – 62.

DURAN, R. (2006). Konya'daki Geç Dönem Osmanlı Yapıları. *Konya Kitabı IX*. Konya. 235 – 264.

DURSUN, Ş. (2016). Anadolu Selçuklu Kervansaraylarında Süsleme. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Konya.

DİŞÖREN, E. (1993). İstanbul'daki Ahşap Cami, Mescit ve Tekkeler. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

ERDEMİR, Y. (2002). Nakışlı Ahşap Camilerimizin Klasik Dönemdeki Zengin Bir Temsilcisi: Doğanhisar Ulu Cami. (Editör: M. Denктаş, Y.Özbek) *VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu*. Kayseri.

ERTAŞ, Ş. (2017). Konya Akşehir Taş Medresenin Taş Eserler Müzesine Dönüşümü. *Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık ve Uygulamaları Dergisi*. Sayı: 2/2. 1-17.

ERTÜRK, V. (2007). 16. Yüzyılda Akşehir Sancağı(Tahrir Defterlerine Göre). Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı. Ankara.

ERZİNCAN, T. (2005). Mihrap. *TDVİA*. Cilt: 30. İstanbul. 30 - 37.

ESKİCİ, B. (2001). Ankara ve Mihrapları. Ankara.

KARAAĞAÇ, A. (2002). Beylikler Devri Mimarisinde Alçı Süslemeler. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı. Konya.

KARADAŞ, Ş. (2011). Anadolu Selçuklu Dönemi Mimarisinde Bitkisel Bezeme Unsurları. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Erzurum.

KARAMAĞARALI, N. (2006). Anadolu Selçuklu Mimarisinde Hz. Ali İkonografisi. *Sanatta Anadolu Asya İlişkileri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları. 297-314.

KARPUZ, H. (2009). Türk Kültür Varlıkları Envanteri Konya. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

KONYALI, İ.H. (1945). Akşehir Tarihi Turistik Klavuz. İstanbul: Nümune Yayınevi

KONYALI, İ.H. (2007). Konya Tarihi. Konya.

MÜLAYİM, S. (1976). Palmet Motifinin Tipolojisi. *Anadolu Anatolia*. Sayı: 20. 149-152.

MÜLAYİM, S. (2006). Mukarnas. *TDVİAM*. Cilt: 31. 126-128.

MÜLAYİM, S. (2014). Rumi Motifinin Zoomorfik Kökeni Hakkında. *Türk Sanatında İkonografik Dönüşümler Değişimin Tanıkları*. İstanbul. 167-180.

ÖDEKAN, A. (1988). Mukarnas Bezeme. *Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri*. Sayı: 1. 475-478.

ÖNEY, G. (1987). İslam Mimarisinde Çini. İstanbul.

ÖNGE, Y. (1984). 19. – 20. Yüzyıllarda Konya ve Çevresinde Görülen Değişik Bir Ahşap Süsleme, Konya Kitabı, 127 – 132.

PARLAK, B. (2011). Antalya Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Kayseri.

PINAR, M. (2011). Nevşehir Mihrapları. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Sanat Tarihi Bilim Dalı. Kayseri.

SAMUR, T. (1990). Akşehirde Türk Mimari Eseleri. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat tarihi Anabilim Dalı.

SAMUR, T. (1994). Akşehir’de Güdük Minareli Mescid. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 3. 285- 296.

SOYSALDI, A (2010). 19. Yüzyıl Sonunda Friderich Sarre’nin Akşehir İzlenimleri (Editör: Yusuf Kkdağ – Mustafa ıpan) *I. Uluslararası Selçuklu’dan Günümüze Akşehir Kongresi ve Sanat Etkinlikleri*. Konya. 221-226

SZEN, M., TANYELİ, U. (1986). Sanat Kavram ve Terimler Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.

ŞAHAN, H. (2009). Karamanoğulları Dönemi Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Kayseri.

ŞANLI, S. (2015). Anadolu Selçuklu Dönemi ini Mihrapları ve Seramik Yüzeyle Yorumlanması. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Ana Sanat Dalı. Malatya.

ŞİMŞİR, Z. (2005). Akşehir’deki Selçuklu Yapılarında inili Süsleme (Editör: Ahmet Aytaç) *I. Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Sempozyumu(Bilgi Şöleni) Bildirileri*. Akşehir. 182-193.

ŞİMŞİR, Z. (2002). Konya’daki Selçuklu Mimarisinde Rumi Motifi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Konya.

TAY, L.(2010). Ortaçağ Taş işçiliğinde Palmet Motifi Kayseri rneğ. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*. Cilt: 2/3. 279-291.

TOKTAŞ, G. (2016). Konya’daki Klasik Dönem Osmanlı Camileri. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Konya.

TURANİ, A. (1975). Sanat Terimleri Sözlüğü. Ankara: Toplum Yayınları.

TUŞ, M., PEKER, K., TARI, Y. (2013). I. Uluslararası Doğanhisar ve Çevresi Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu. Konya: Aybil Yayınevi.

TÜRELİ, İ. (2011). Türk Sanatında Altı Köşeli Yıldız – Mühr-i Süleyman-. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Türk El Sanatları (1969). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

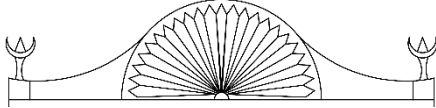
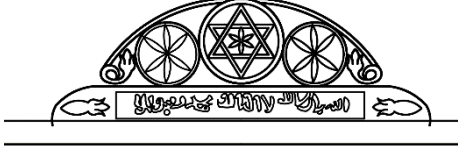

YASA, A.A. (2016). Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Konya Yapılarında Malzeme Kullanımı ve Yapım Teknikleri. *Vakıflar Dergisi*. Sayı: 45. 143-176.

YURDAKUL, E. (2007). Kayseri Mihrablari. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Kayseri.

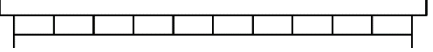

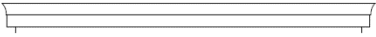

TABLolar

AKŞEHİR ve DOĞANHİSAR MİHRAP ELEMANLARI FORM TABLOSU

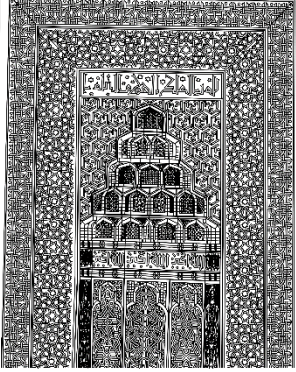
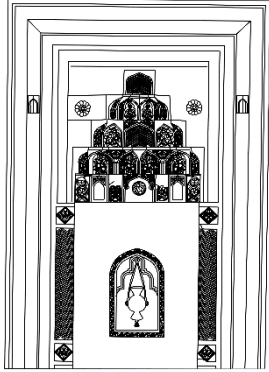
AKŞEHİR ve DOĞANHİSAR MİHRAPLARINDA TAÇLAR

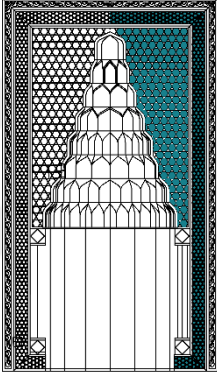
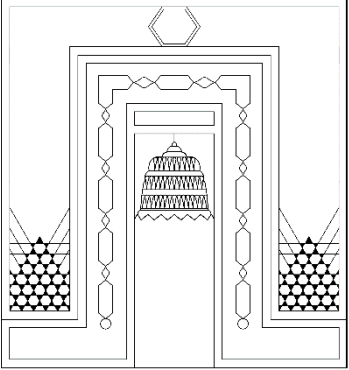
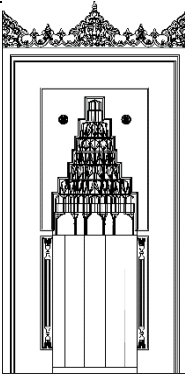
	Dilimli Olarak Yapılanlar	Yarım Daire Şeklinde veya Dalgalı Olarak Yapılanlar	“S – C” Kıvrımı Formunda ve Dalgalı Yapılanlar
Akşehir Hasan Paşa Cami			
Doğanhisar Deştiğin Cami			
Doğanhisar Yenice Cami			
Akşehir Ortaköy Cami			
Doğanhisar Başköy Cami			
Doğanhisar Uncular Cami			

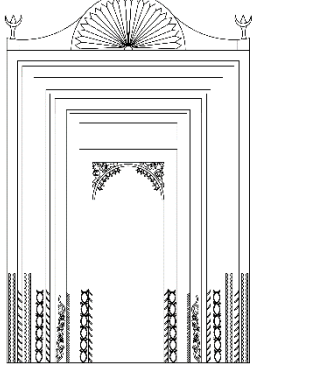
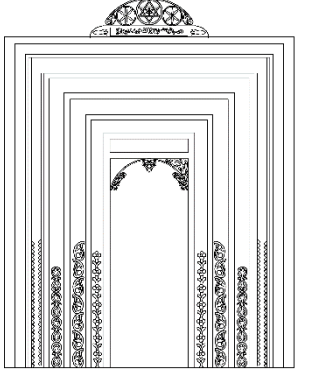
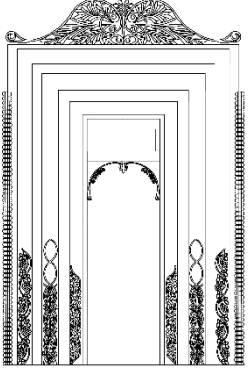
AKŞEHİR ve DOĞANHİSAR MİHRAPLARINDA TEPELİKLER

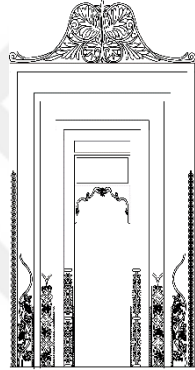
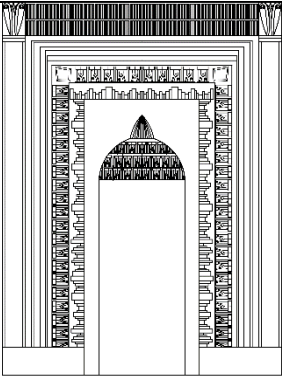
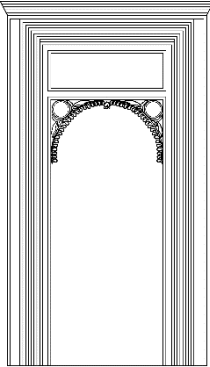
	İç ve Dış Bükey Silmelerin Kademeli Olarak Kullanıldığı	Saçak Şeklinde Yapılan	Testere Dişi Şeklinde Yapılan
Akşehir Güdük Minare Mescidi			
Akşehir İplikçi Cami			
Akşehir Doğrugöz Cami			
Akşehir Ortaköy Cami			
Doğanhisar Ayaslar Cami			

AKŞEHİR ve DOĞANHİSAR MİHRAPLARINDA ÇERÇEVELER

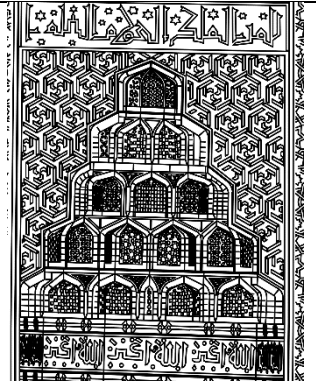
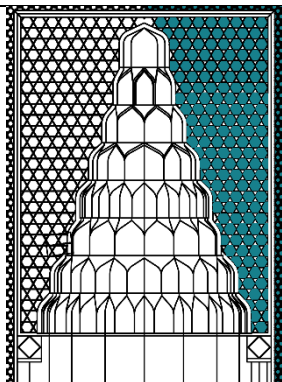
	Ters “U” Formlu İki Adet Çerçeveden ve Silmeden Oluşan	Ters “U” Formlu Üç Adet Çerçeveden ve Silmeden Oluşan	Ters “U” Formlu Dört Adet Çerçeveden ve Silmeden Oluşan	Ters “T” ve Ters “U” Formlu Çerçeveler
Akşehir Ulu Cami Harim Mihrabı				
Akşehir Ulu Cami Dış Mihrap				

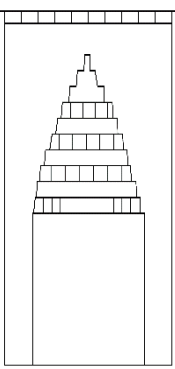
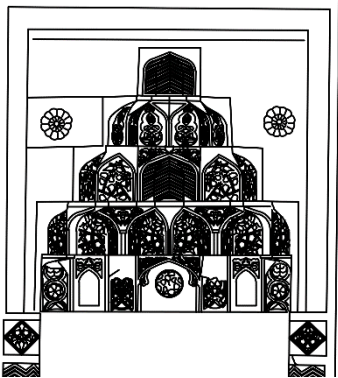
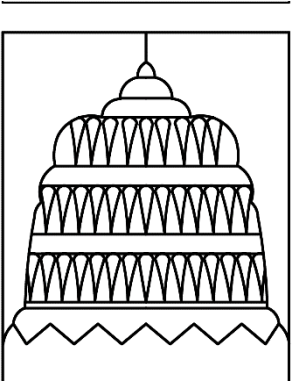
<p>Akşehir Taş Medrese Mescidi</p>				
<p>Doğanhisar Ulu Cami</p>				
<p>Akşehir Hasan Paşa Cami</p>				

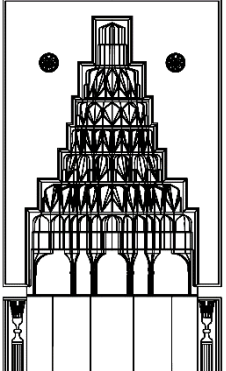

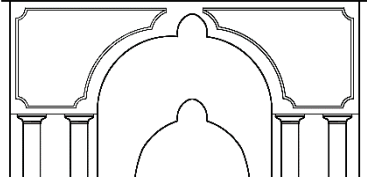
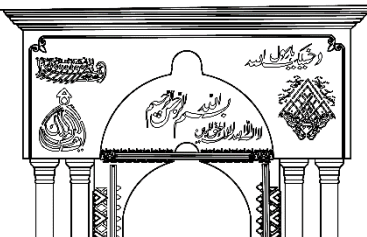
<p>Doğanhisar Deştiğin Cami</p>				
<p>Doğanhisar Yenice Cami</p>				
<p>Doğanhisar Başköy Cami</p>				

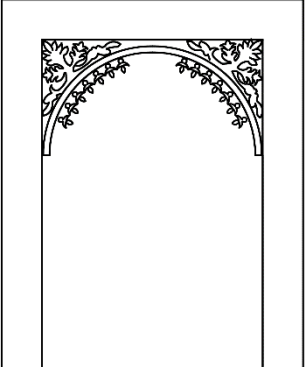
<p>Doğanhisar Uncular Cami</p>				
<p>Doğanhisar Ayaslar Cami</p>				
<p>Doğanhisar Orta Cami</p>				

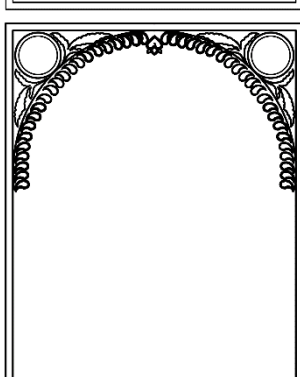
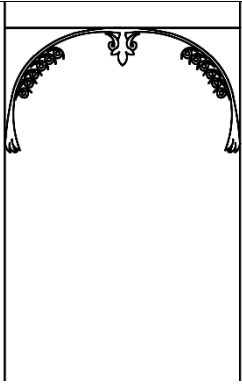
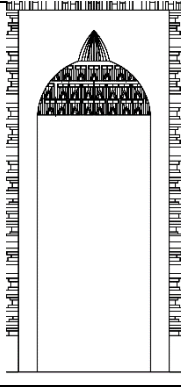
AKŞEHİR ve DOĞANHİSAR MİHRAPLARINDA KÖŞELİKLER

	Kavsarayı Çevreleyip Sütunçeye Oturanlar	Kavsarayı Çevreleyip Çifte Sütunçeye Oturanlar	Kavsarayı Çevreleyip Zemine Kadar İnenler	Kavsaranın İki Yanında Üçgen Parça Şeklinde Olanlar
Akşehir Ulu Cami Harim Mihrabı				
Akşehir Taş Medrese Mescidi				

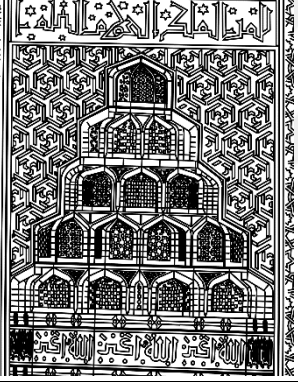
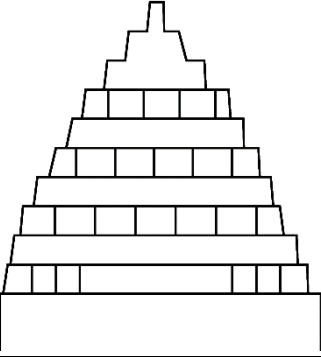
<p>Akşehir Gdk Minareli Mescit</p>				
<p>Akşehir Ulu Cami Dış Miihrap</p>				
<p>Doğanhisar Ulu Cami</p>				

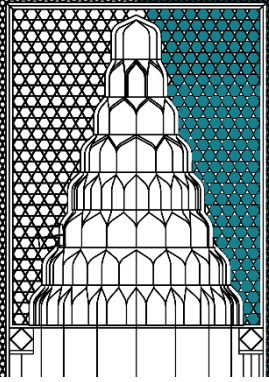
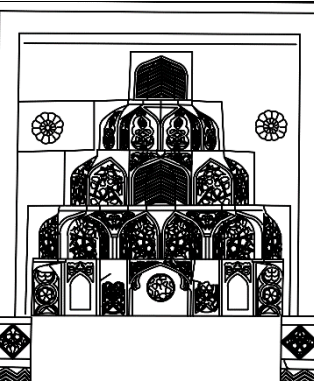
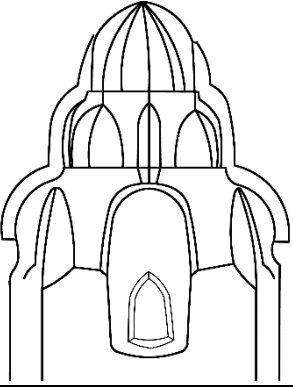
<p>Akşehir Hasan Paşa Cami</p>				
<p>Akşehir İplikçi Cami</p>				
<p>Akşehir Doğrugöz Cami</p>				
<p>Doğanhisar Karaağa Cami</p>				

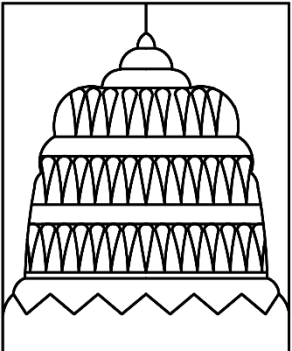
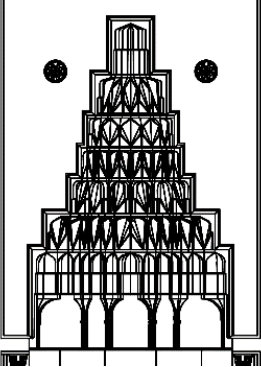
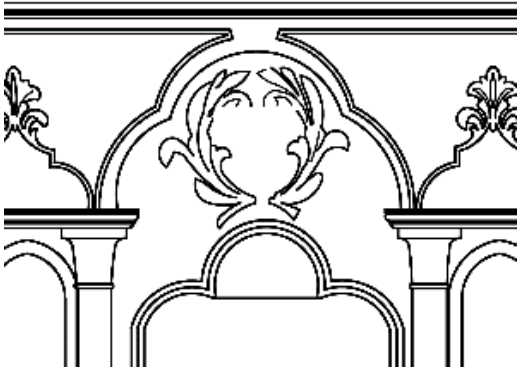
<p>Doğanhisar Deştiğin Cami</p>				
<p>Doğanhisar Yenice Cami</p>				
<p>Doğanhisar Uncular Cami</p>				 <p>3</p>

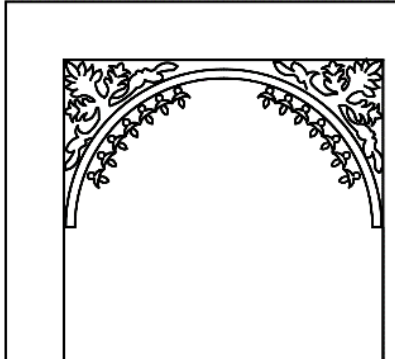
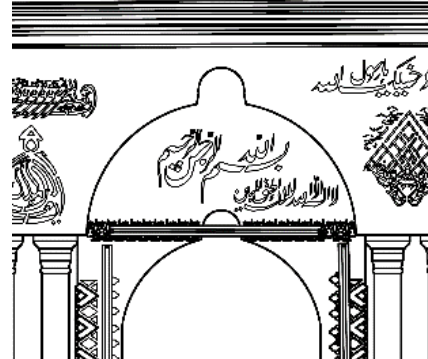
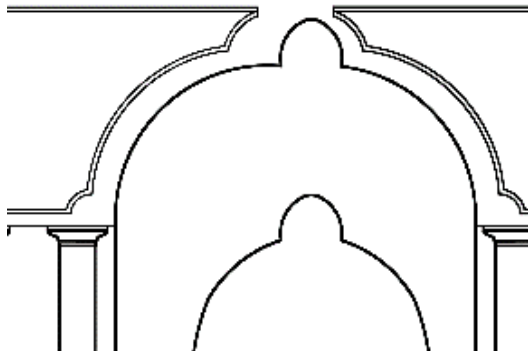
<p>Doğanhisar Orta Cami</p>				
<p>Doğanhisar Başköy Cami</p>				
<p>Doğanhisar Ayaslar Cami</p>				

AKŞEHİR ve DOĞANHİSAR MİHRAPLARINDA KAVSARALAR

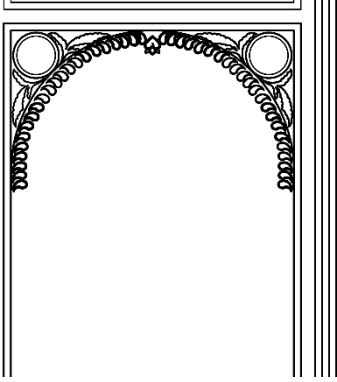
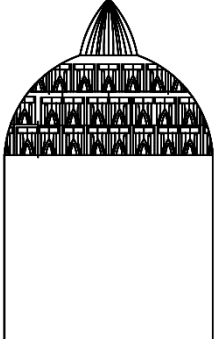
	Mukarnashlı Kavsaralar	Yarım Kubbe Kavsaralar	Kademeli Testere Dişi Şeklinde Olanlar	Dilimli Şekilde Olanlar
Akşehir Ulu Cami Harim Mihrabı				
Akşehir Güdük Minareli Mescit				

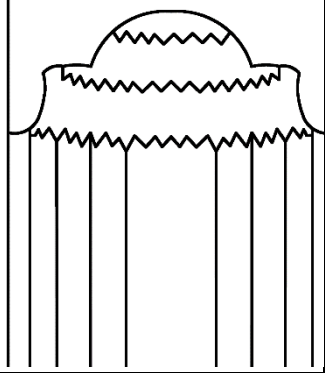
<p>Akşehir Taş Medrese Mescidi</p>				
<p>Akşehir Ulu Cami Dış Mihrap</p>				
<p>Doğanhis ar Koçaş Cami</p>				

<p>Doğanhisar Ulu Cami</p>				
<p>Doğanhisar Hasan Paşa Cami</p>				
<p>Akşehir İplikçi Cami</p>				

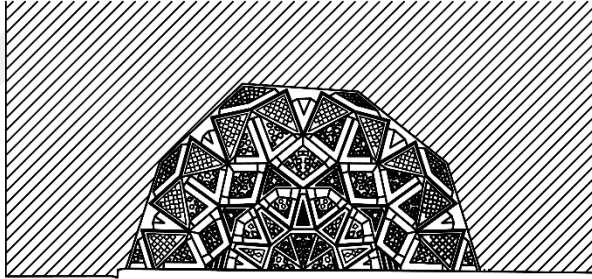
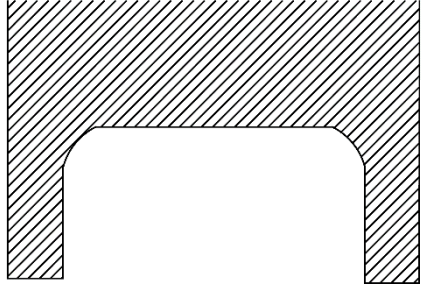
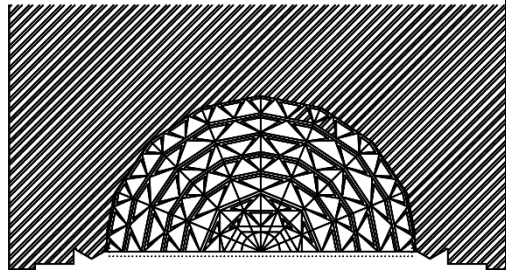
<p>Doğanhis ar Deştiğin Cami</p>				
<p>Doğanhis ar Karaağa Cami</p>				
<p>Akşehir Doğrugöz Cami</p>				

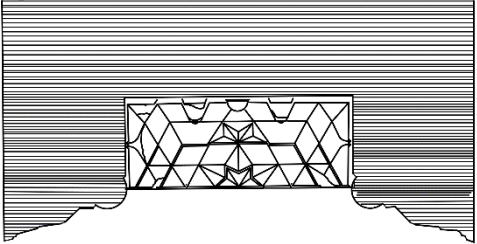
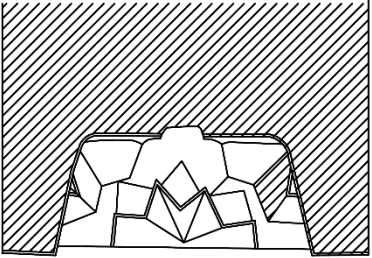
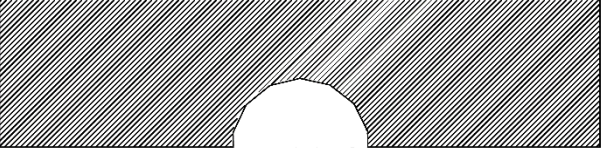
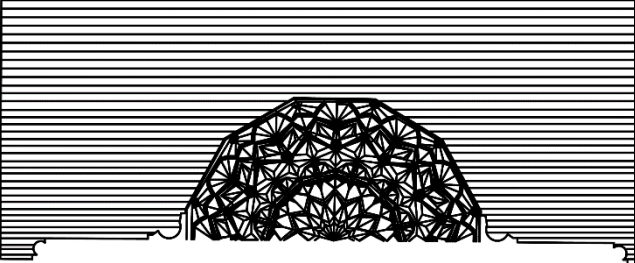
Doğanhis ar Yenice Cami					
Doğanhis ar Uncular Cami					
Doğanhis ar Başky Cami					

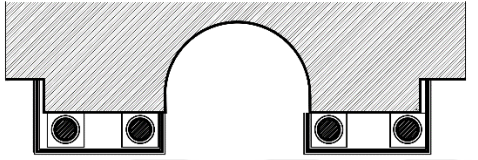
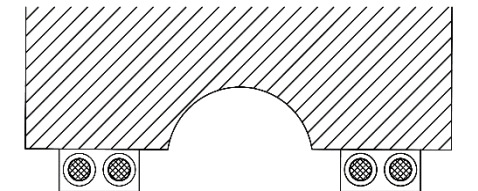
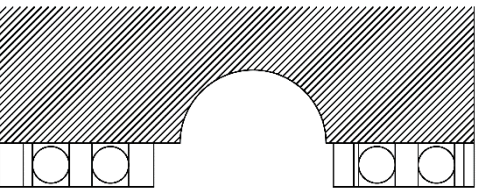
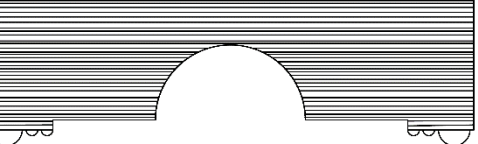
Doğanhis ar Orta Cami				
Doğanhis ar Ayaslar Cami				

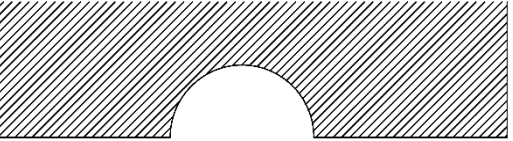
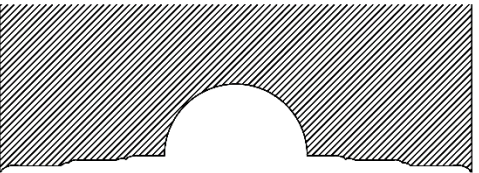
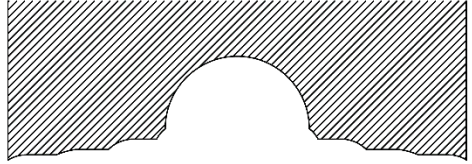
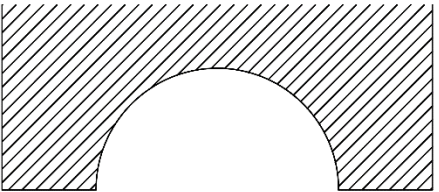
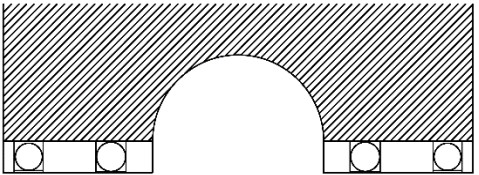
<p>Akşehir Ortaköy Cami</p>				
-------------------------------------	--	--	---	--

AKŞEHİR ve DOĞANHİSAR MİHRAPLARINDA NİŞLER

	Yarım Daire Planlı Nişler	Poligonal Planlı Nişler	Dikdörtgen Planlı Nişler
Akşehir Ulu Cami Harim Mihrabı			
Akşehir Güçük Minareli Mescit			
Akşehir Taş Medrese Mescidi			

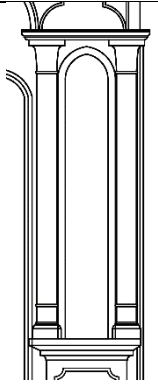
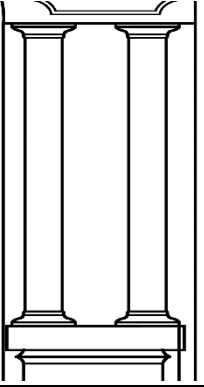
<p>Akşehir Ulu Cami Dış Mihrap</p>			
<p>Doğanhis ar Koçaş Cami</p>			
<p>Doğanhis ar Ulu Cami</p>			
<p>Doğanhis ar Hasan Paşa Cami</p>			

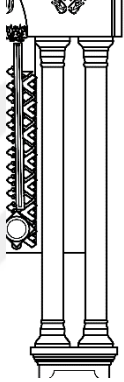

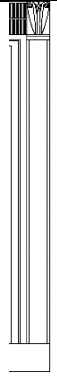
Akşehir İplikçi Cami			
Doğanhisar Deştiğin Cami			
Doğanhisar Karaağa Cami			
Akşehir Doğrugöz Cami			
Doğanhisar Ayaslar Cami			

Doğanhis ar Yenice Cami			
Doğanhis ar Uncular Cami			
Doğanhis ar Başköy Cami			
Doğanhis ar Orta Cami			
Akşehir Ortaköy Cami			

AKŞEHİR ve DOĞANHISAR MİHRAPLARINDA SÜTUNÇELER

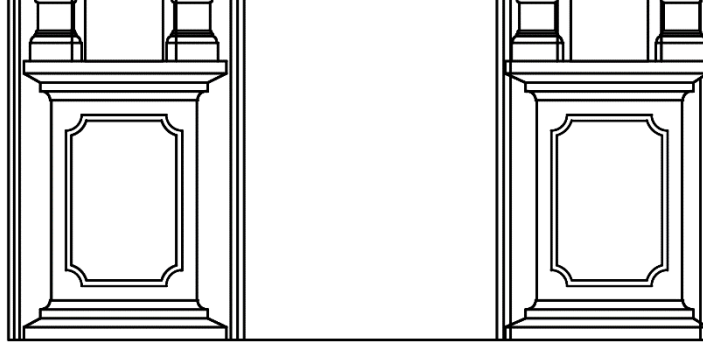
	Silindirik Şemada Olanlar	Silindirik Şemada Olup Mihrap Çerçevesi Dışında Yer Alan	Poligonal Gövde, Zar Başlık ve Kaide	Poligonal Gövde Kum Saati Formlu Başlık ve Kaide
Akşehir Taş Medrese Mescidi				
Akşehir Ulu Cami Dış Mihrap				

Akşehir Hasan Paşa Cami				
Akşehir İplikçi Cami				
Akşehir Doğrugöz Cami				

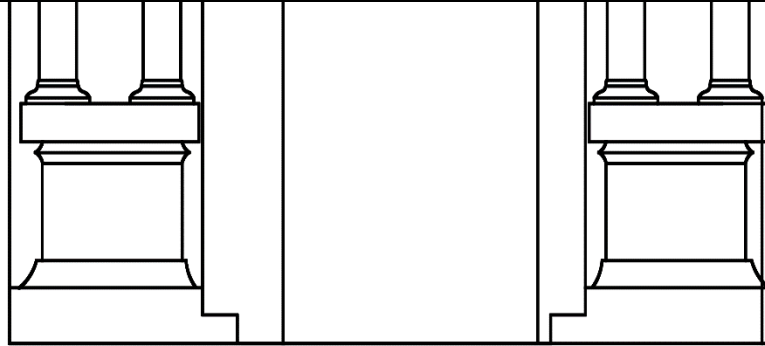
<p>Doğanhisar Karaağa Cami</p>				
<p>Akşehir Ortaköy Cami</p>				
<p>Doğanhisar Ayaslar Cami</p>				

AKŞEHİR ve DOĞANHİSAR MİHRAPLARINDA OTURTMALIKLAR

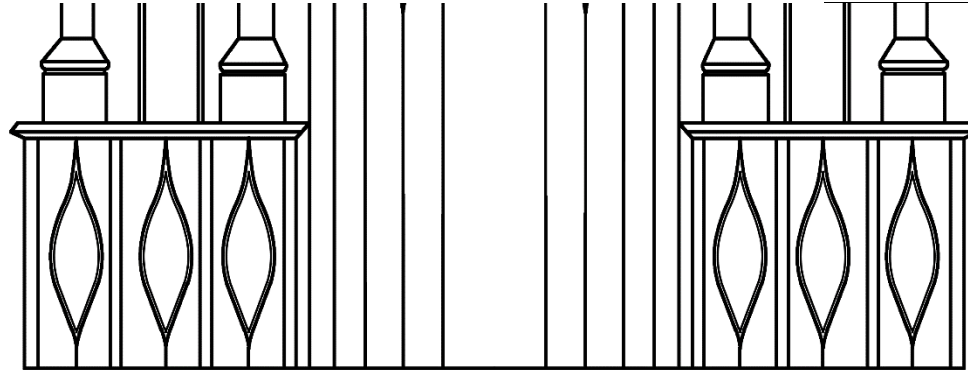
Akşehir İplikçi Cami

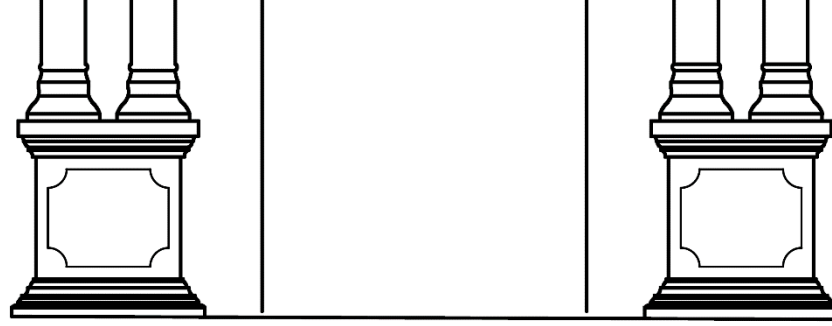
Akşehir Doğrugöz Cami

Akşehir Ortaköy Cami

Doğanhisar Karaağa Cami

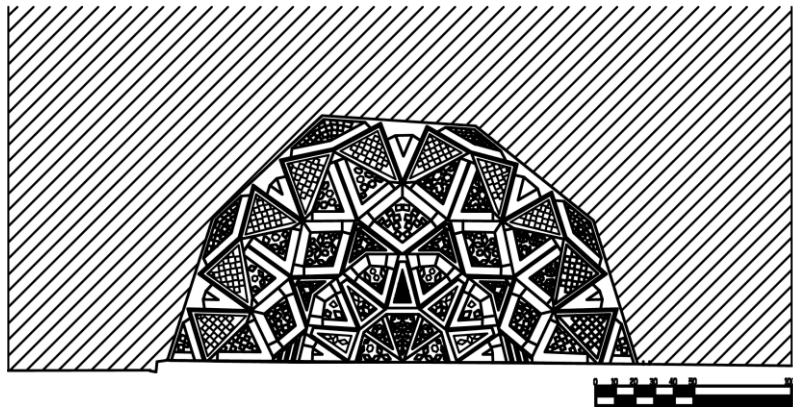
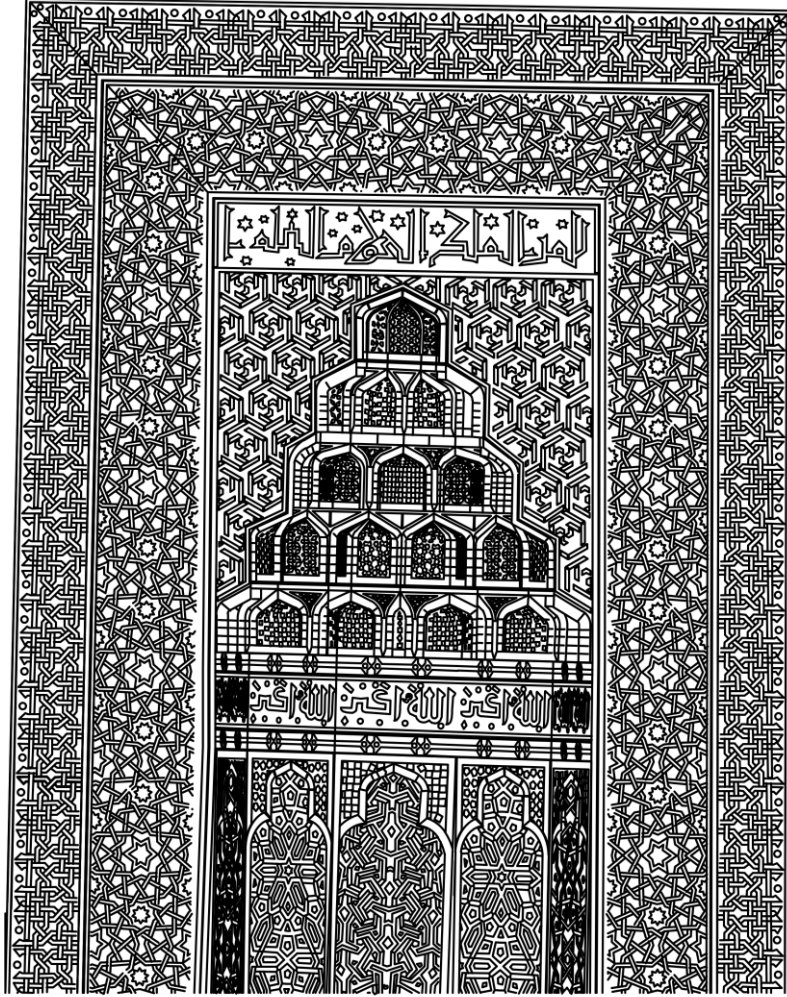
AKŞEHİR ve DOĞANHISAR CAMİ MİHRAPLARINDAKİ BİTKİSEL SÜSLEME TABLOSU

	Rumi	Palmet (X) - Üç Yapraklı (XÜ)	Gülbezek - Madalyon- Rozet	Hatayi	Akantus	Lale	Üzüm Salkımı	Bitkisel Örgüler
Akşehir Ulu Cami Harim Mihrabı								-
Akşehir Ulu Cami Dış Mihrap	X		X					-
Güdük Minare Mescidi Mihrabı								-
Akşehir Taş Med. Mescit Mihrabı	X	X						-
Akşehir İplikçi Camisi Mihrabı					X			-
Hasan Paşa Camisi Mihrabı	X	X	X					-
Doğrugöz Camisi Mihrabı	-							-
Ortaköy Camisi Mihrabı	X							-
Koçaş Camisi Mihrabı								-
Doğanhisar Ulu Camisi Mihrabı				X	X			-
Deştiğin Camisi Mihrabı	X	XÜ			X			<u>X</u>
Ayaslar Camisi Mihrabı					X			-
Orta Camisi Mihrabı								-
Başköy Camisi Mihrabı		XÜ			X		X	<u>X</u>
Karaağa Camisi Mihrabı								-
Uncular Camisi Mihrabı	X	XÜ			X		X	<u>X</u>
Yenice Camisi Mihrabı	X	X - XÜ	X	X	X	X		<u>X</u>

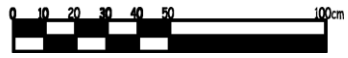
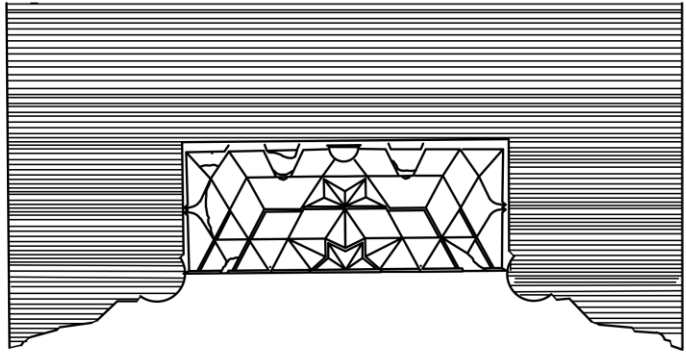
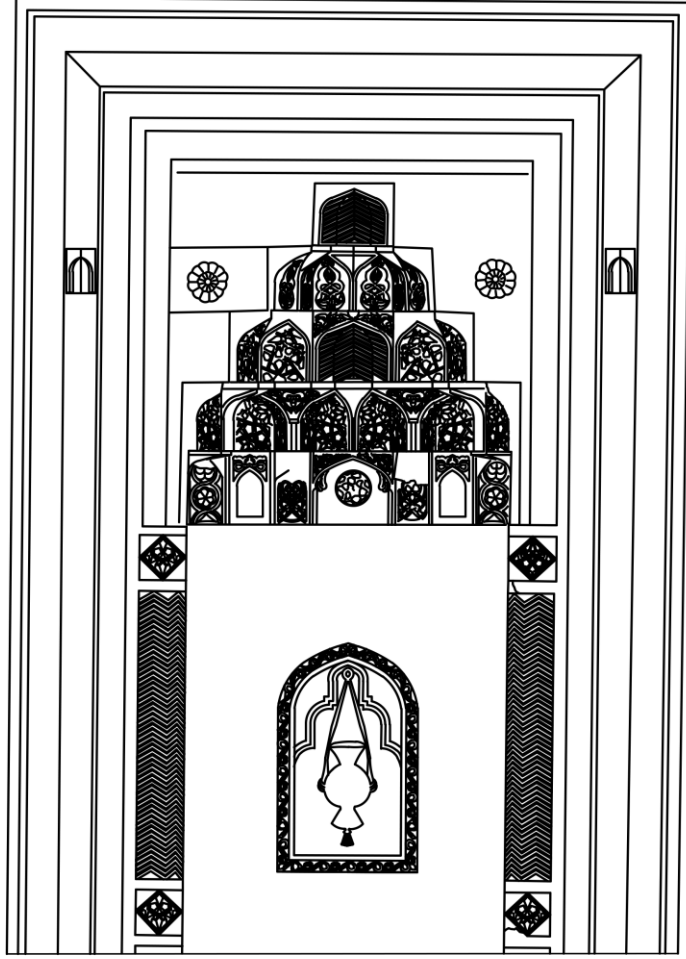
AKŞEHİR ve DOĞANHİSAR CAMİ MİHRAPLARINDAKİ GEOMETRİK SÜSLEME TABLOSU

	Şeritler, Çokgenler, Çemberlerin Geçmesiyle veya Birleşmesiyle Meyfana Gelen Geometrik Kompozisyonlar	Zikzak, Sarmal, Daire Sıralarından Oluşan Geometrik Kompozisyonlar	Bir Merkezden Gelişim Gösteren Geometrik Kompozisyonlar
Akşehir Ulu Cami Harim Mihrabı	X		
Akşehir Ulu Cami Dış Mihrap		X	
Güçük Minare Mescidi Mihrabı			
Akşehir Taş Med. Mescit Mihrabı	X		
Akşehir İplikçi Camisi Mihrabı			
Hasan Paşa Camisi Mihrabı			
Doğrugöz Camisi Mihrabı			
Ortaköy Camisi Mihrabı			
Koçaş Camisi Mihrabı			
Doğanhisar Ulu Camisi Mihrabı	X		
Deştiğin Camisi Mihrabı		X	X
Ayaslar Camisi Mihrabı			
Orta Camisi Mihrabı			
Başköy Camisi Mihrabı		X	
Karaağa Camisi Mihrabı			
Uncular Camisi Mihrabı		X	
Yenice Camisi Mihrabı		X	

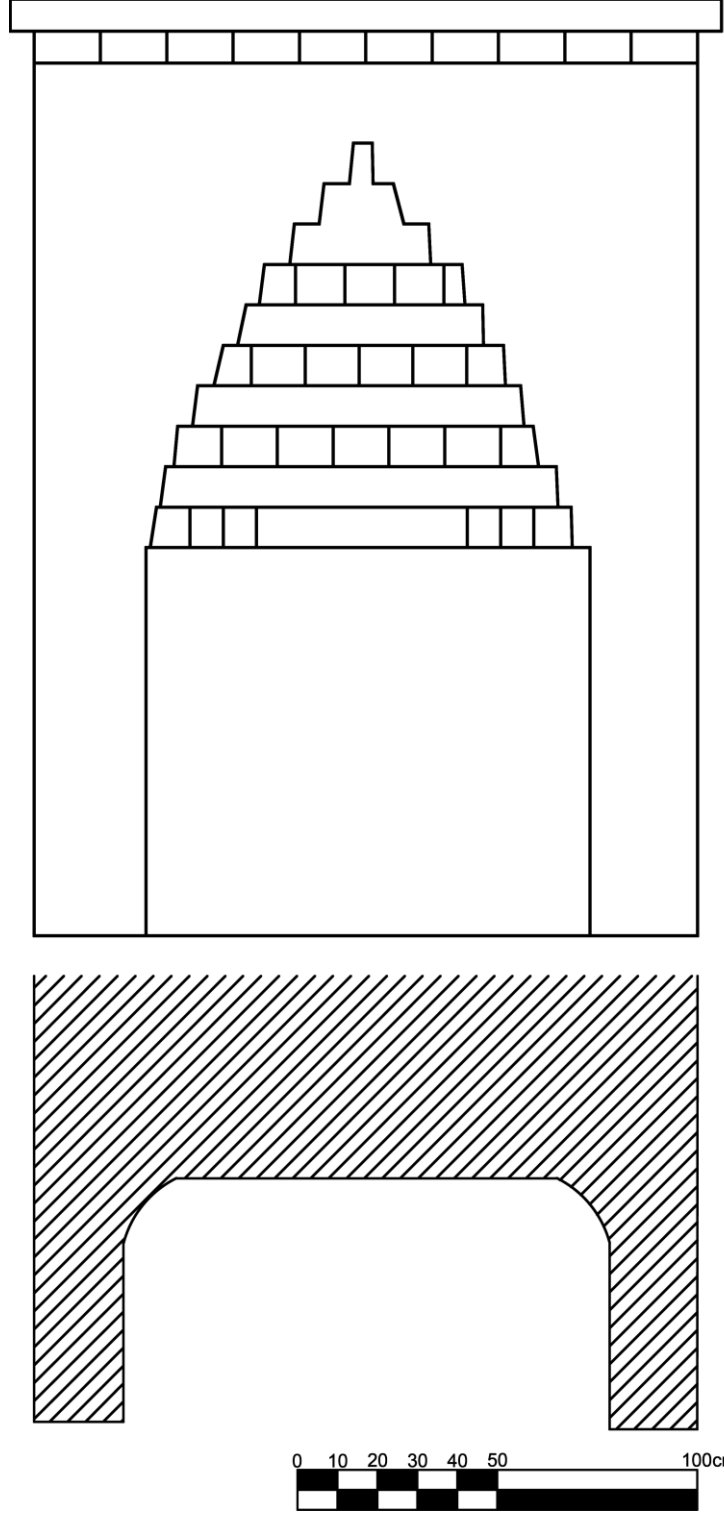
ÇİZİMLER

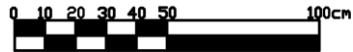
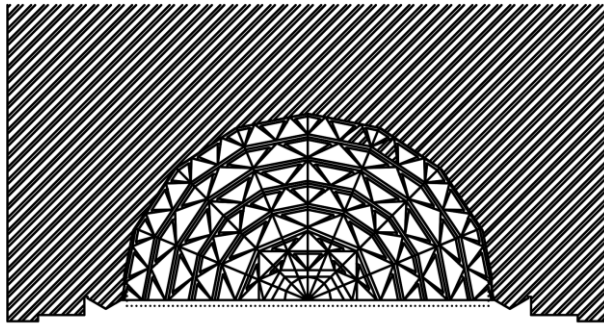
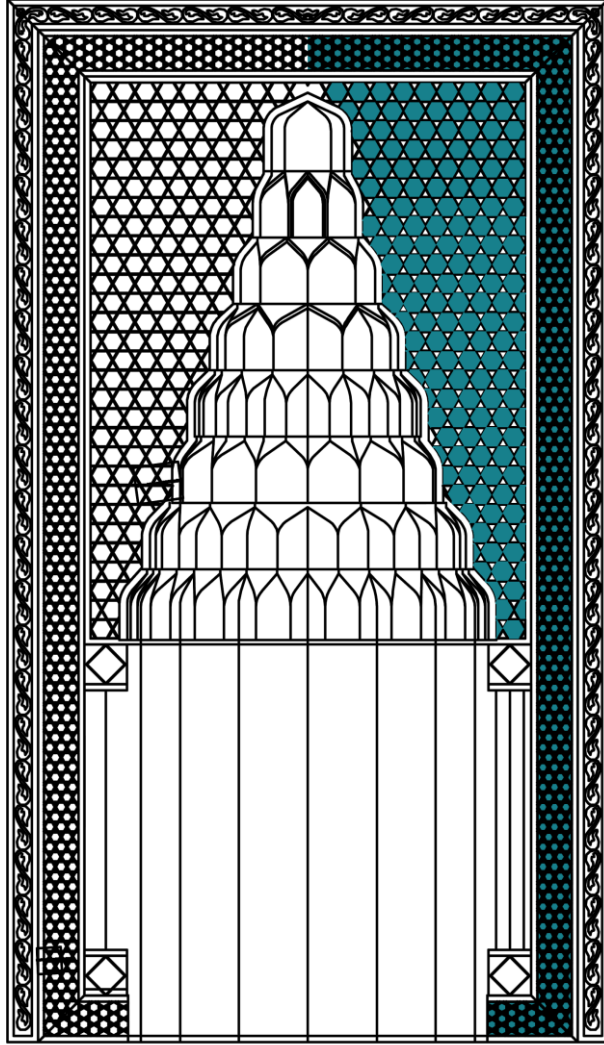
Çizim 1: Akşehir Ulu Cami Harim Mihrabı (VGM arşivinden)

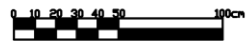
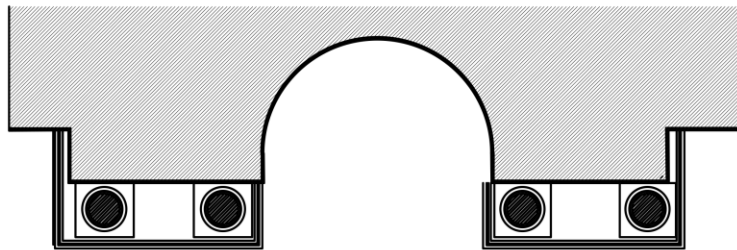
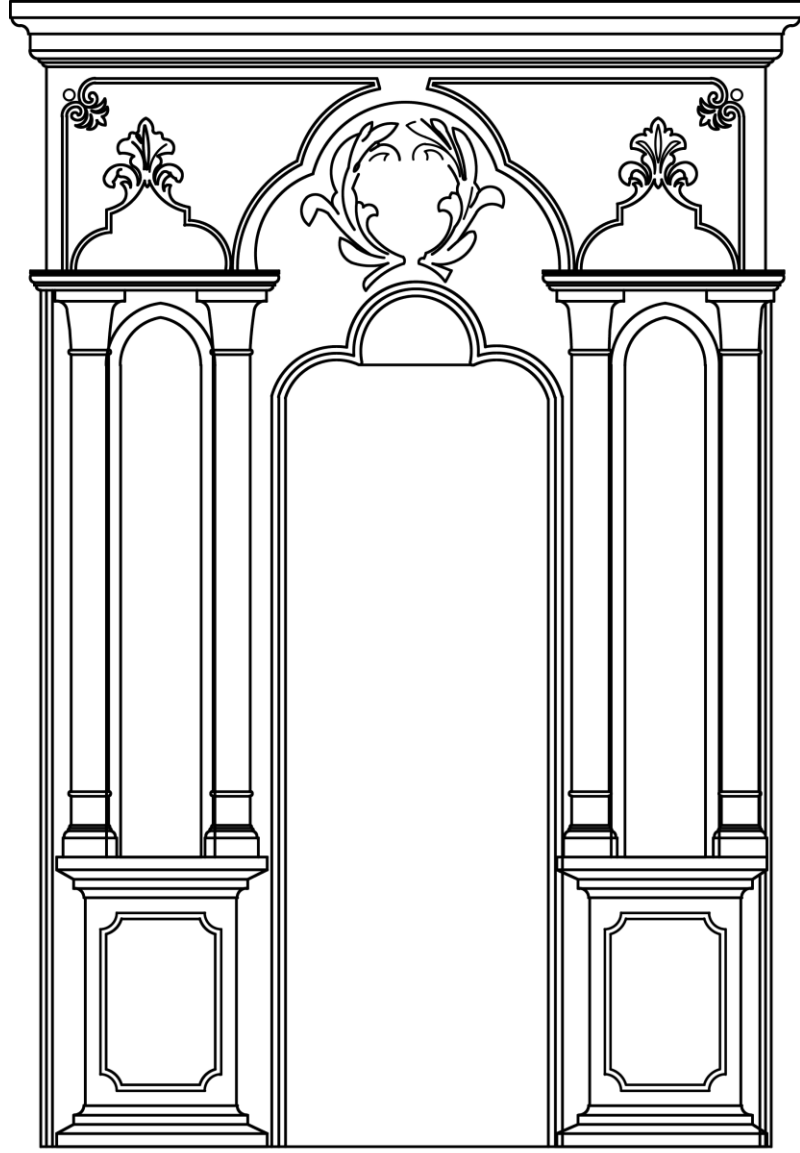
Çizim 2: Akşehir Ulu Cami Dış Mihrap (VGM arşivinden)

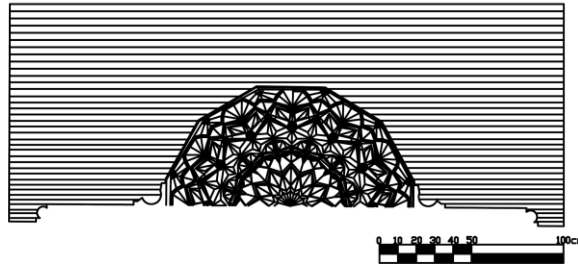
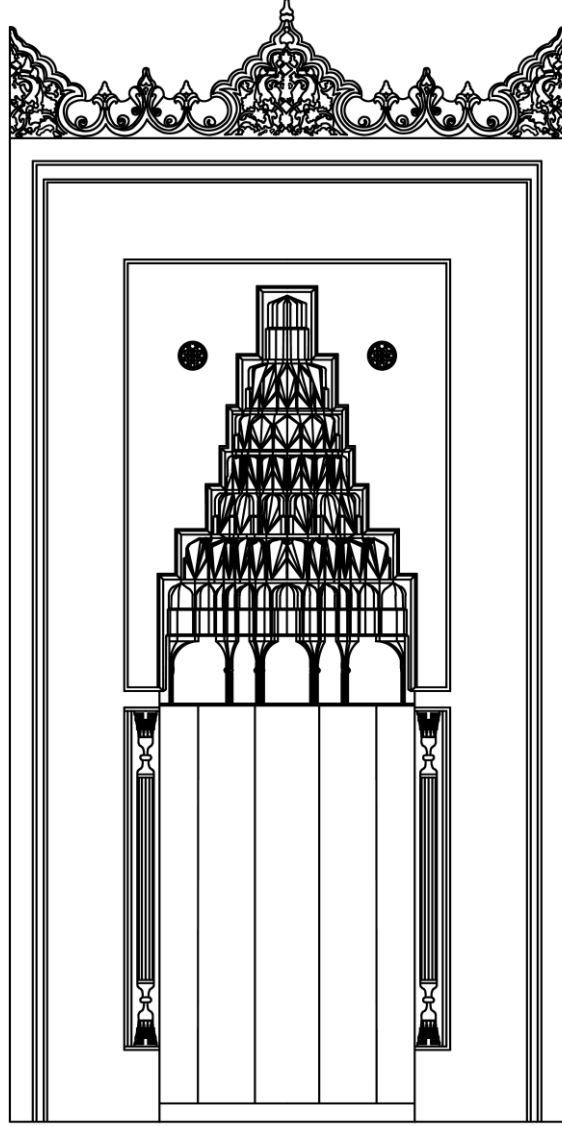
Çizim 3: Akşehir Gdk Minare Mescidi Mihrabı (VGM arşivinden)

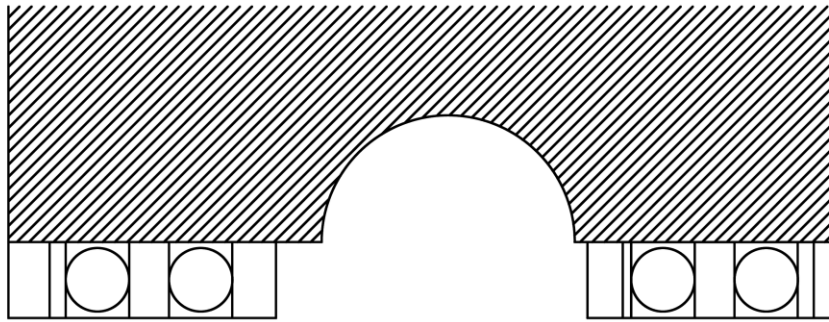
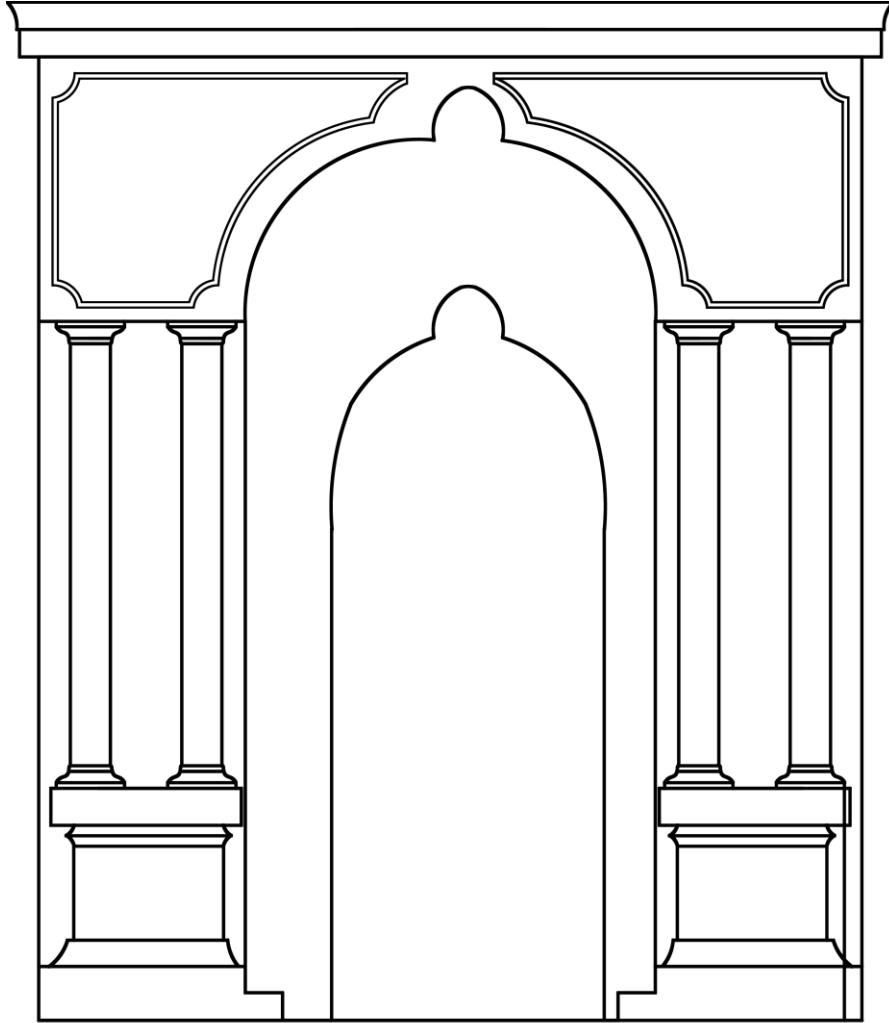
Çizim 4: Akşehir Taş Medrese Mescidi Mihrabı
(VGM arşivinden)

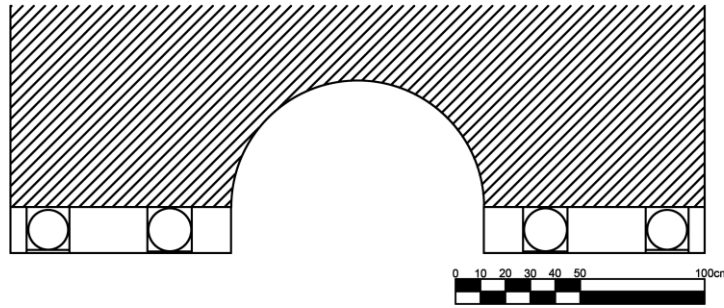
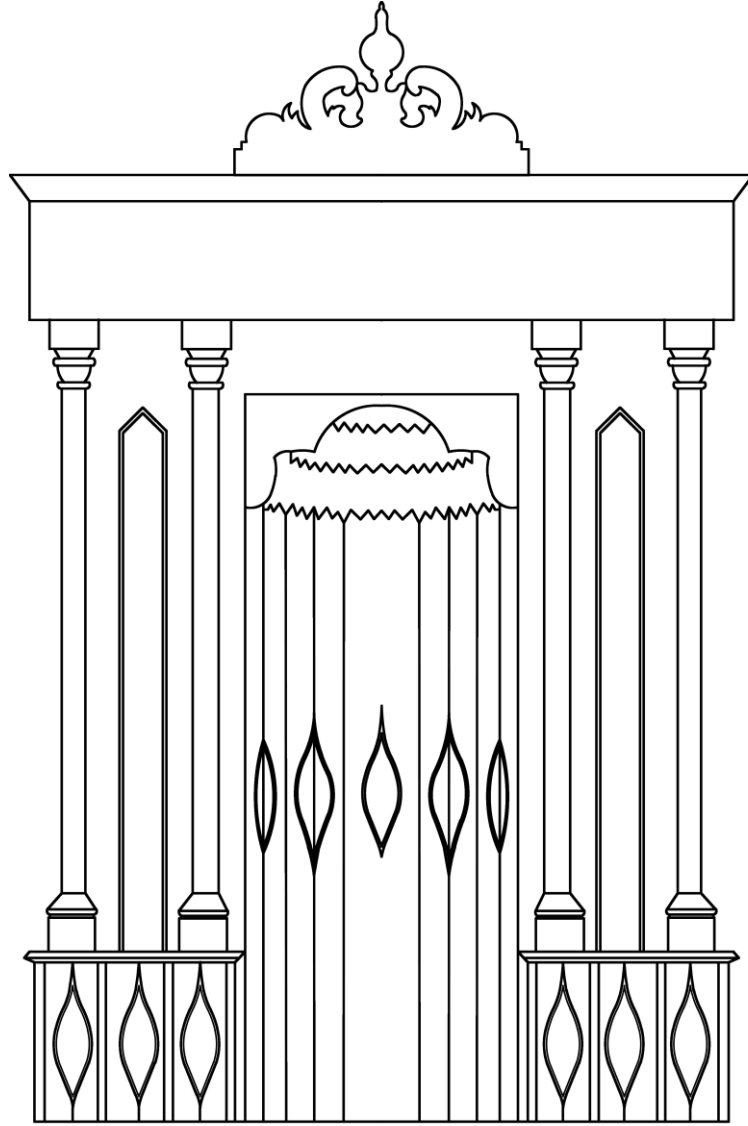
Çizim 5: Akşehir İplikçi Cami Mihrabı (VGM arşivinden)

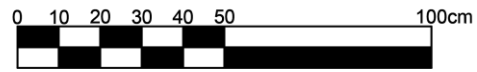
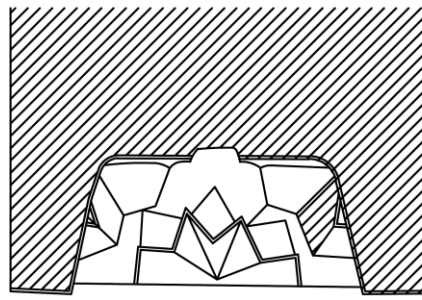
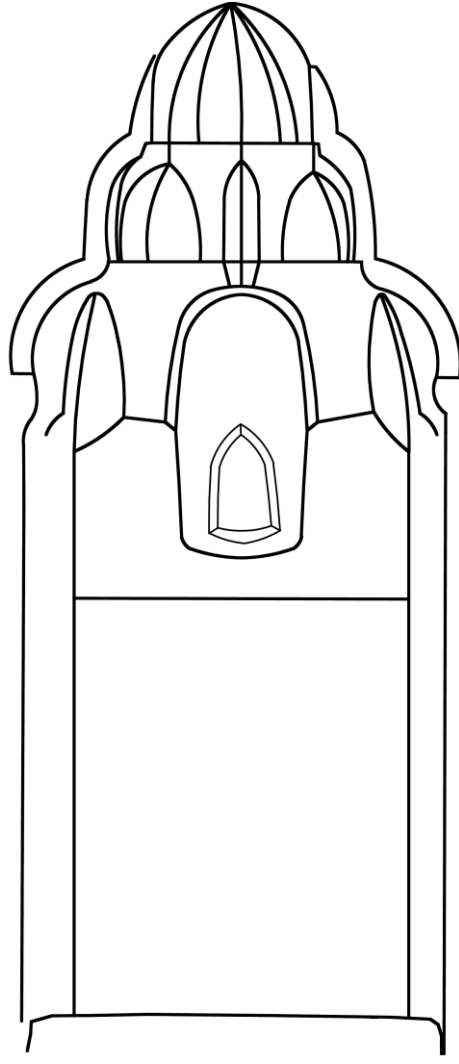
Çizim 6: Akşehir Hasan Paşa İmaret Cami Mihrabı
(VGM arşivinden)

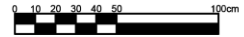
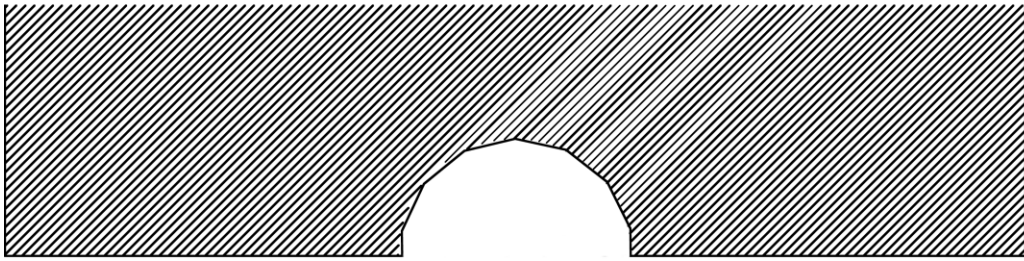
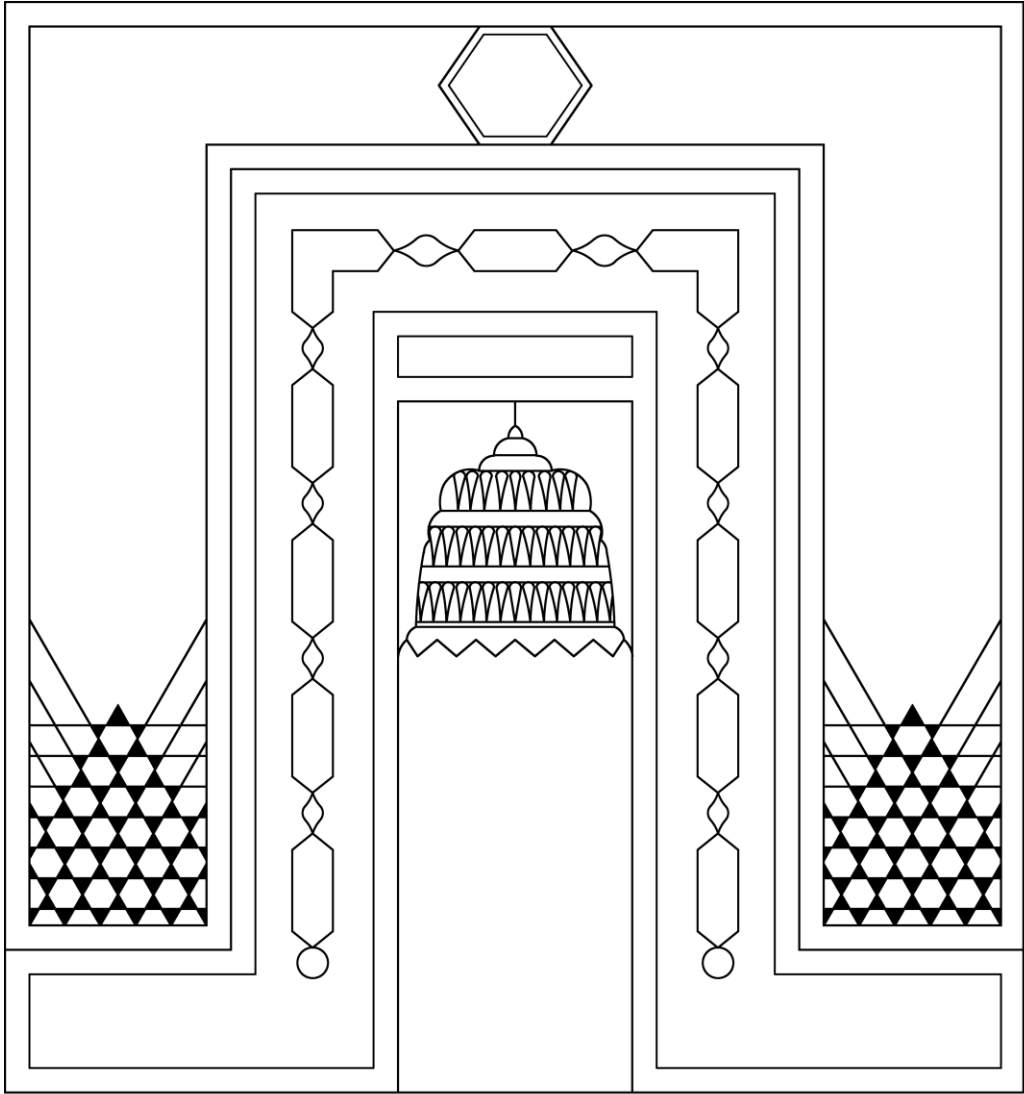
Çizim 7: Akşehir Doğrugöz Cami Mihrabı

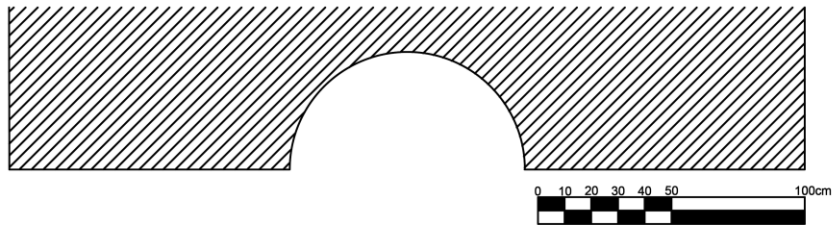
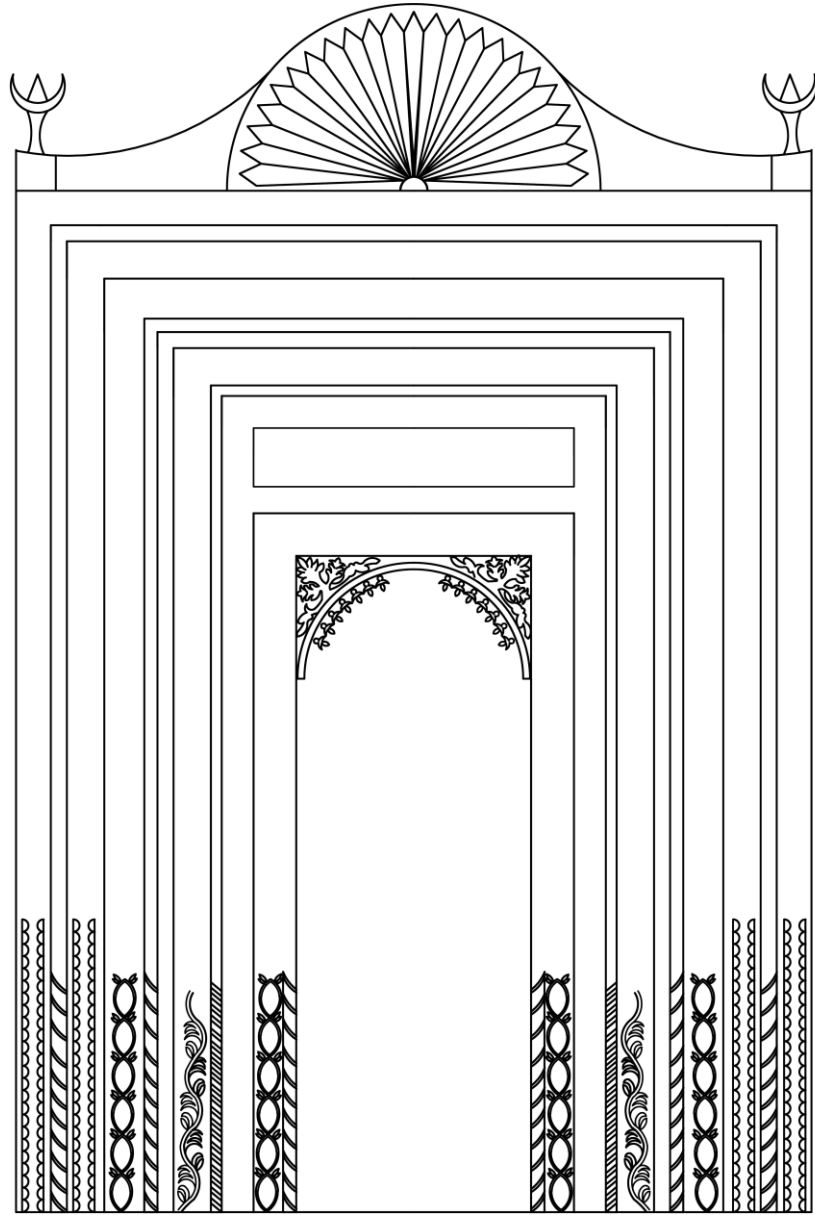
Çizim 8: Akşehir Ortaköy Cami Mihrabı

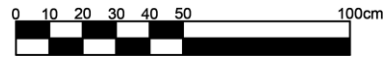
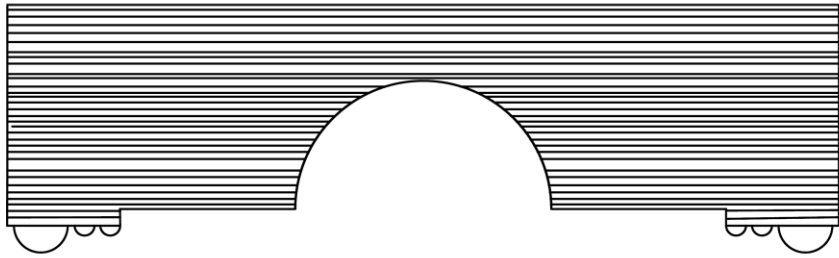
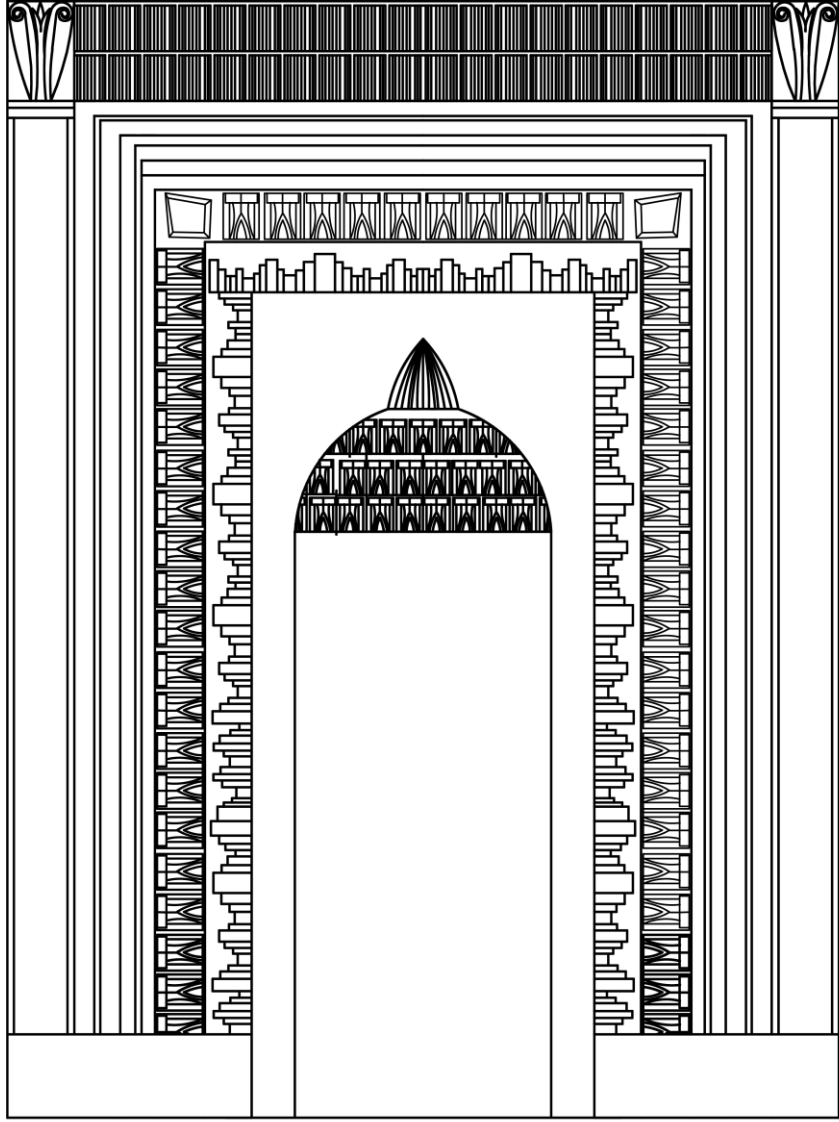
Çizim 9: Doğanhisar Koçaş Cami Mihrabı (VGM arşivinden)

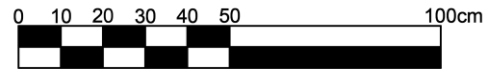
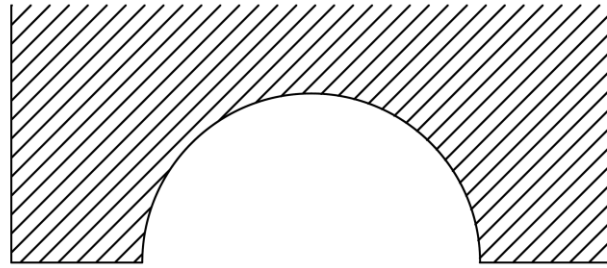
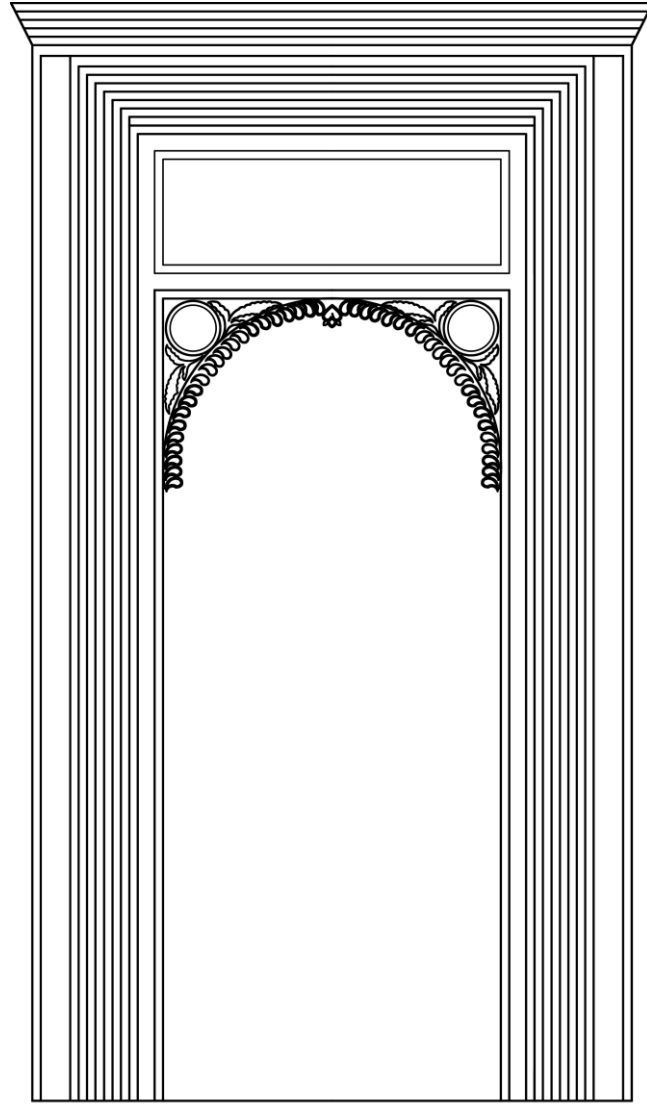
Çizim 10: Doğanhisar Ulu Cami Mihrabı

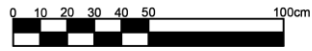
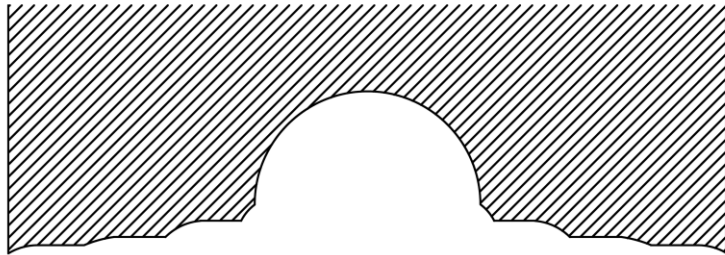
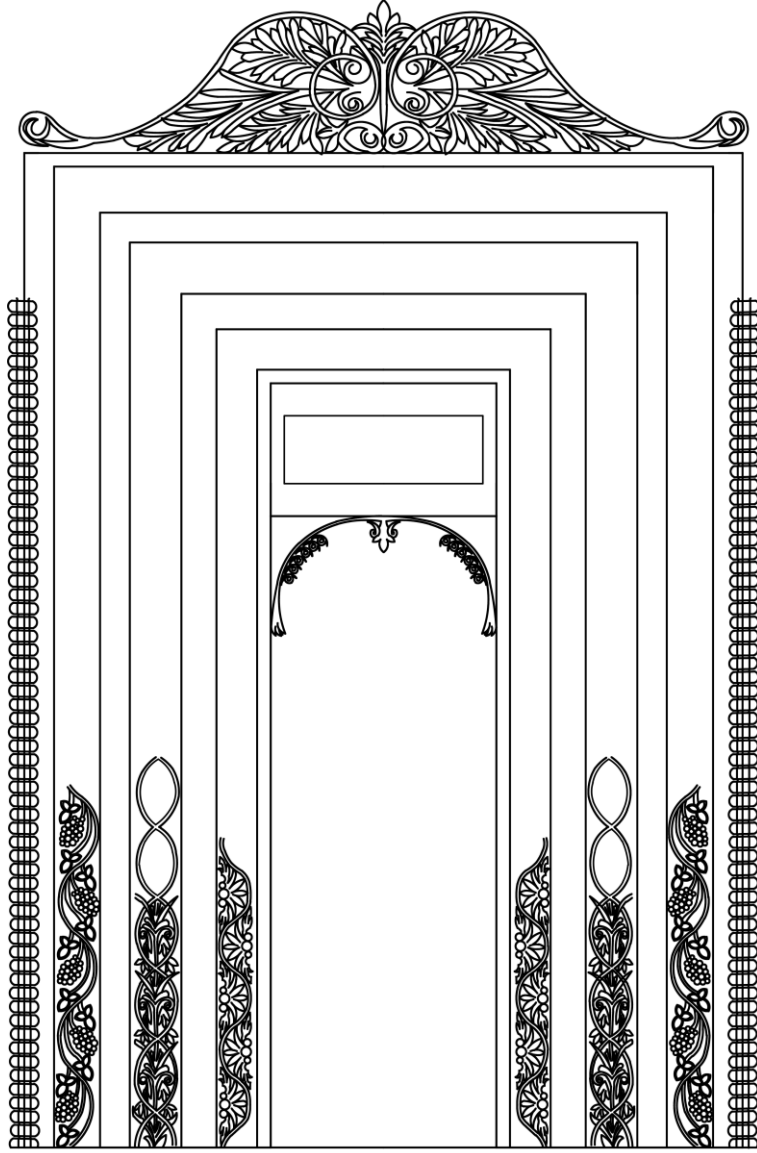
Çizim 11: Doğanhisar Deştigin Cami Mihrabı

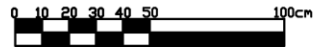
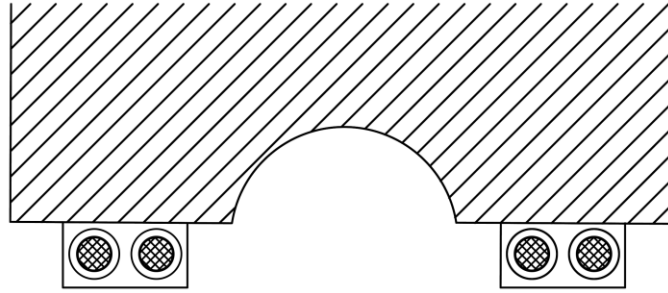
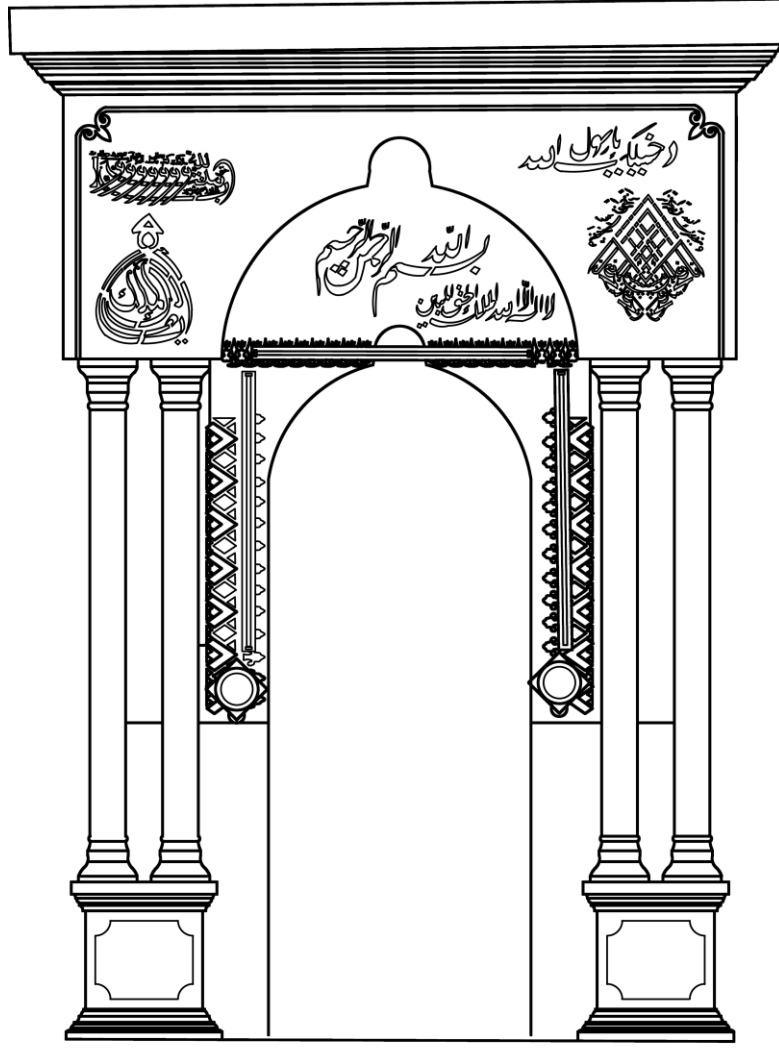
Çizim 12: Doğanhisar Ayaslar Cami Mihrabı

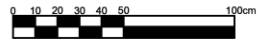
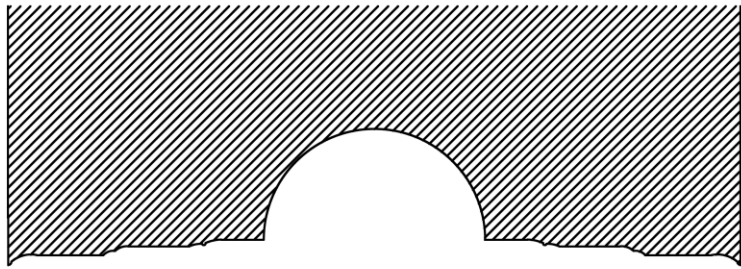
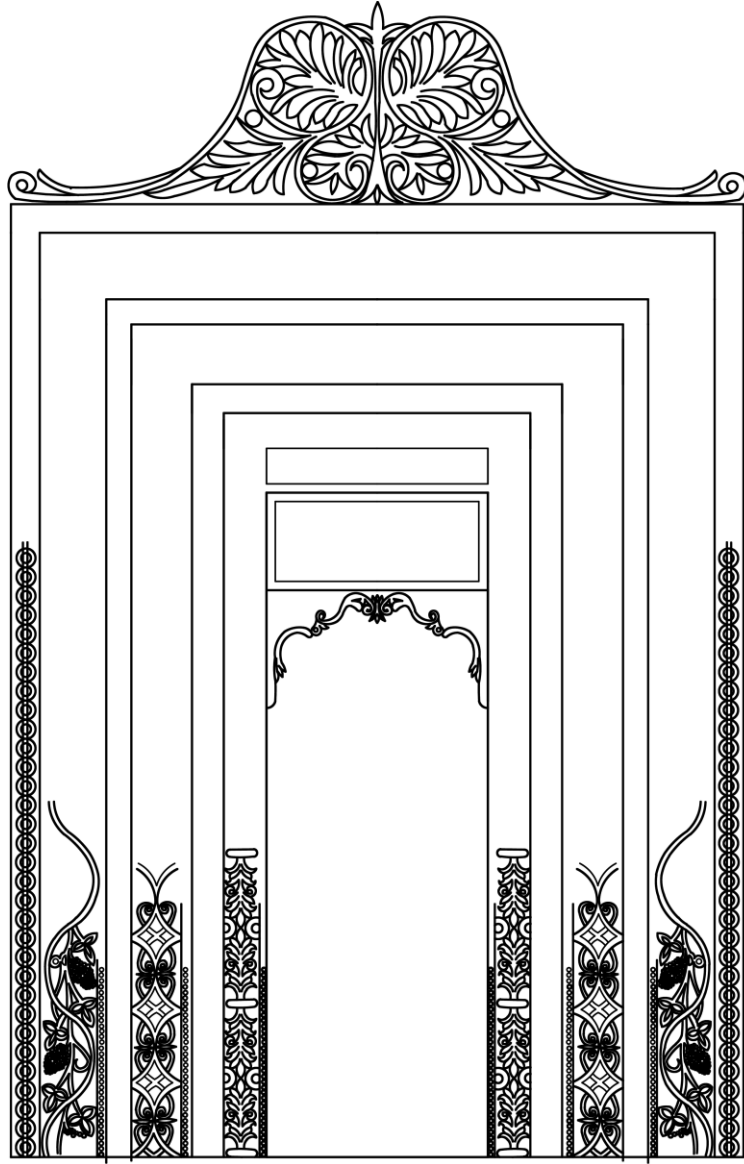
Çizim 13: Doğanhisar Orta Cami Mihrabı

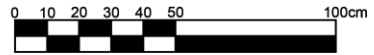
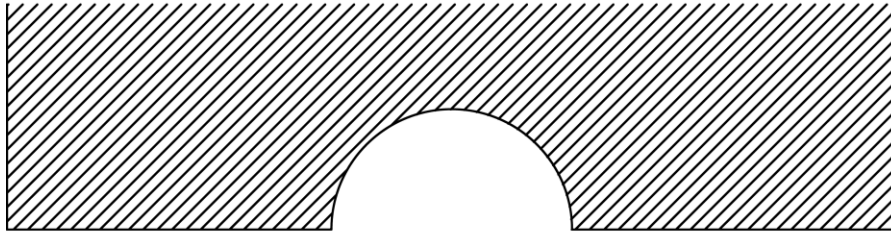
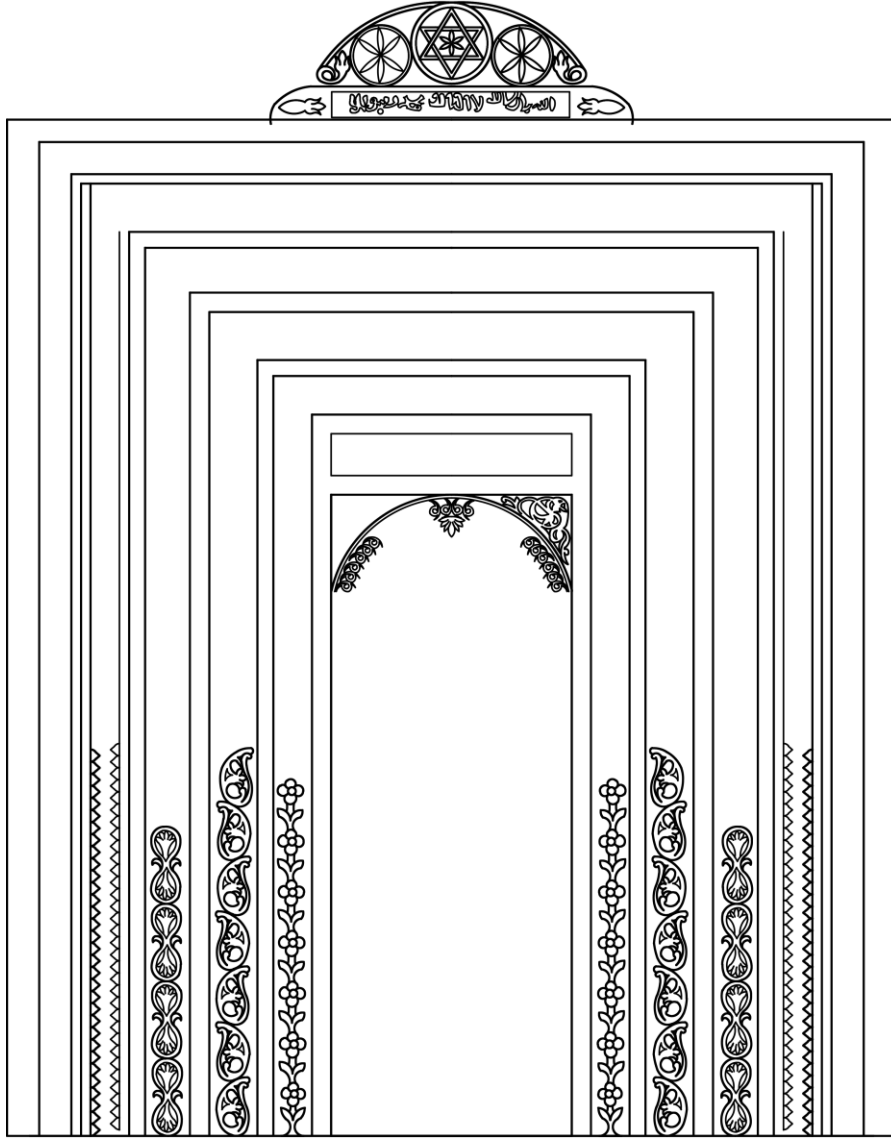
Çizim 14: Doğanhisar Başköy Cami Mihrabı

Çizim 15: Doğanhisar Karaağa Cami Mihrabı (VGM arşivinden)

Çizim 16: Doğanhisar Uncular Cami Mihrabı

Çizim 17: Doğanhisar Yenice Cami Mihrabı

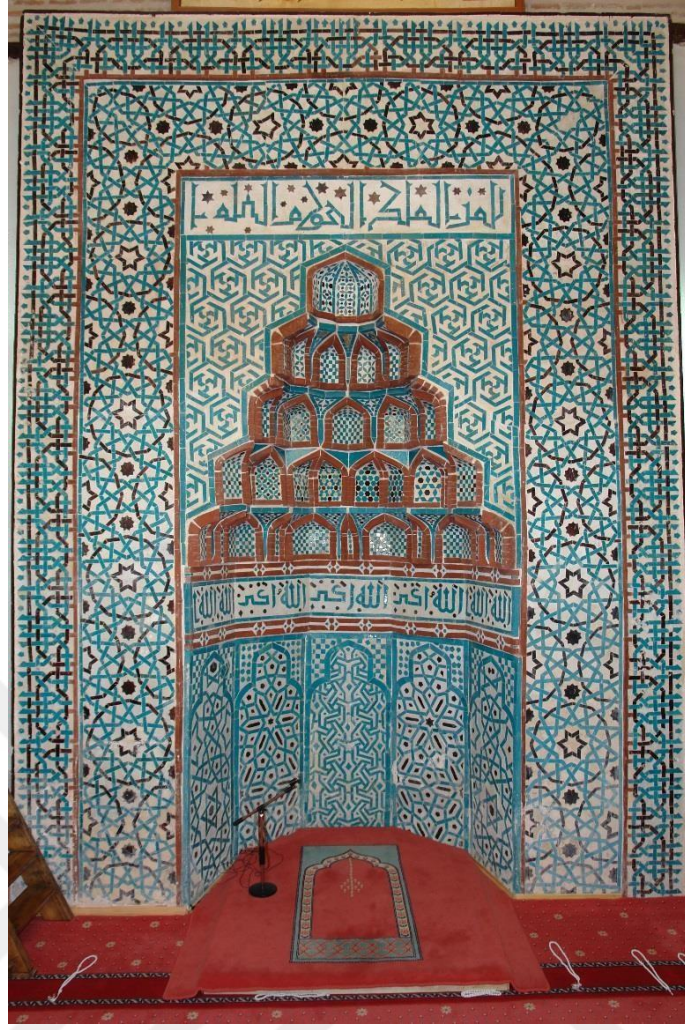
FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1 Akşehir Ulu Camii

Fotoğraf 2: Akşehir Ulu Camii Harim ve Mihrabın Konumu

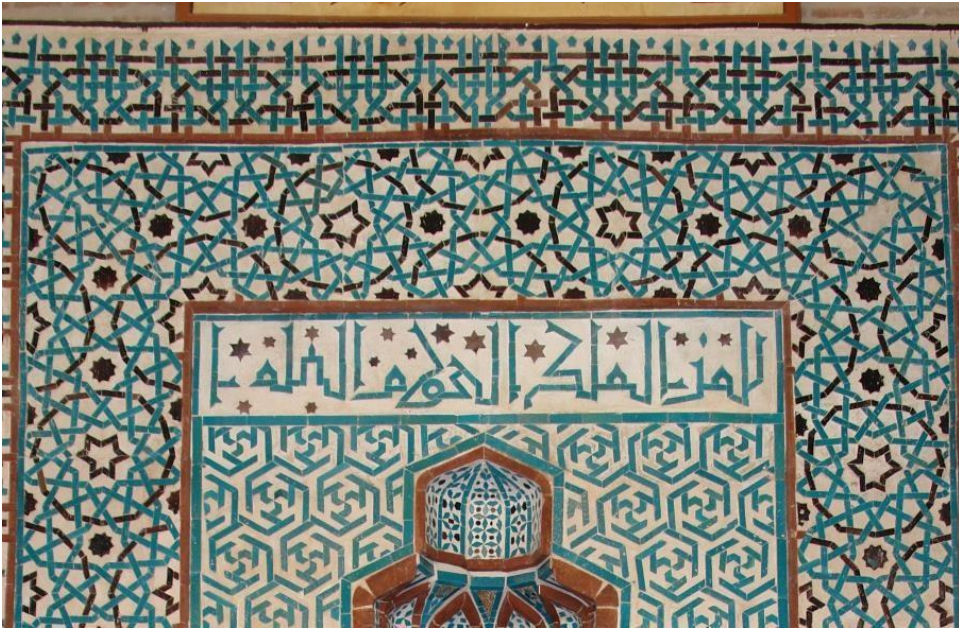
Fotoğraf 3: Akşehir Ulu Cami Harim Mihrabı(VGM Arşivi)

Fotoğraf 4: Akşehir Ulu Cami Harim Mihrap Köşelik ve Kavsarası(VGM Arşivi)

Fotoğraf 5: Akşehir Ulu Cami Harim Mihrap Çerçevesi (VGM Arşivi)

Fotoğraf 6: Akşehir Ulu Cami Harim Mihrap Alınlığı(VGM Arşivi)

Fotoğraf 7: Akşehir Ulu Cami Harim Mihrap Nişi (VGM Arşivi)

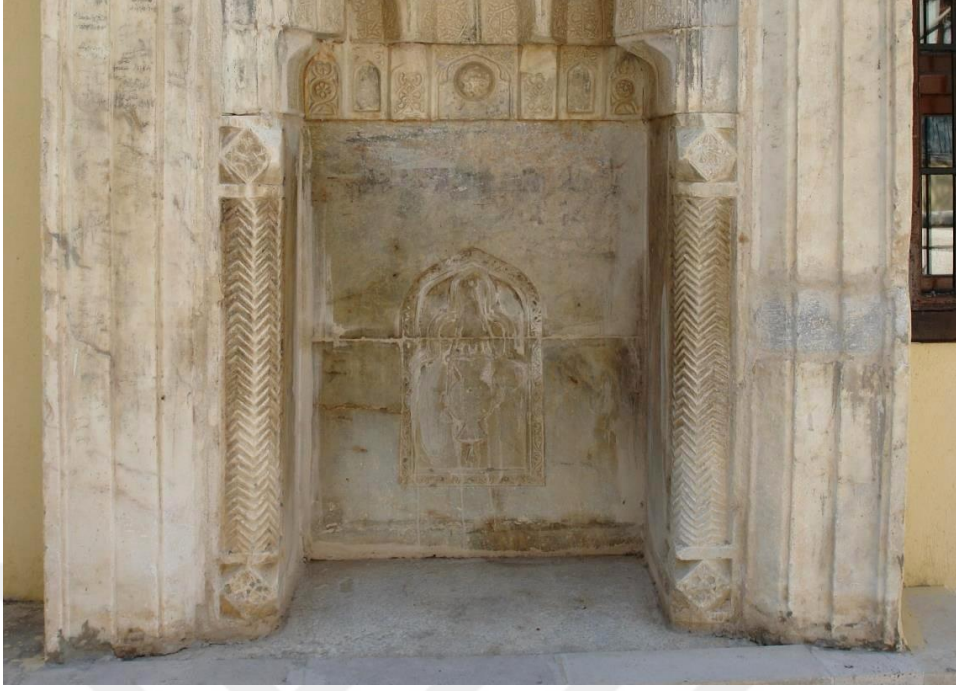
Fotoğraf 8: Akşehir Ulu cami Avlu Mihrabı

Fotoğraf 9: Akşehir Ulu Cami Avlu Mihrabı (VGM Arşivi)

Fotoğraf 10: Akşehir Ulu Cami Avlu Mihrabı Köşelik ve Kavsara

Fotoğraf 11: Akşehir Ulu Cami Avlu Mihrabı Niş ve Sütunceler

Fotoğraf 12: Akşehir Ulu Cami Avlu Mihrabı Niş Yüzeyi Detayı

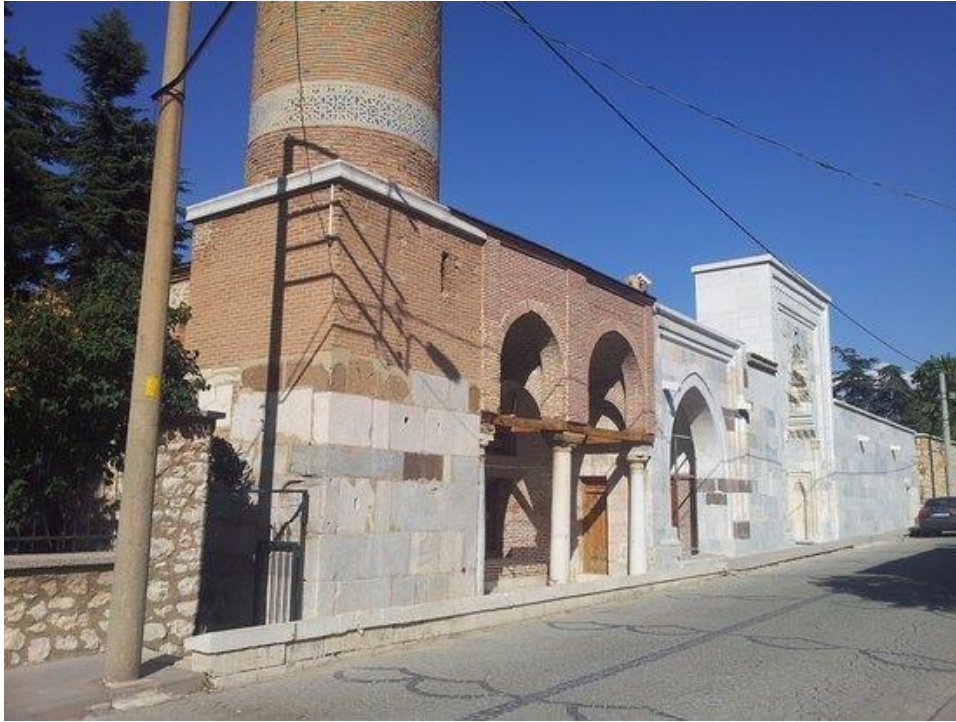
Fotoğraf 13: Akşehir Güdük Minare Mescidi

Fotoğraf 14: Akşehir Güdük Minare Mescidi Lambri Mihrap

Fotoğraf 15: Akşehir Güdük Minare Mescidi Tuğla Mihrap

Fotoğraf 16: Akşehir Taş Medrese ve Mescit

Fotoğraf 17: Akşehir Taş Medrese Mescit Mihrabı Konumu

Fotoğraf 18: Akşehir Taş Medrese Mescit Mihrabı

Fotoğraf 19: Akşehir Taş Medrese Mescit Mihrabı Çerçeve Detayı

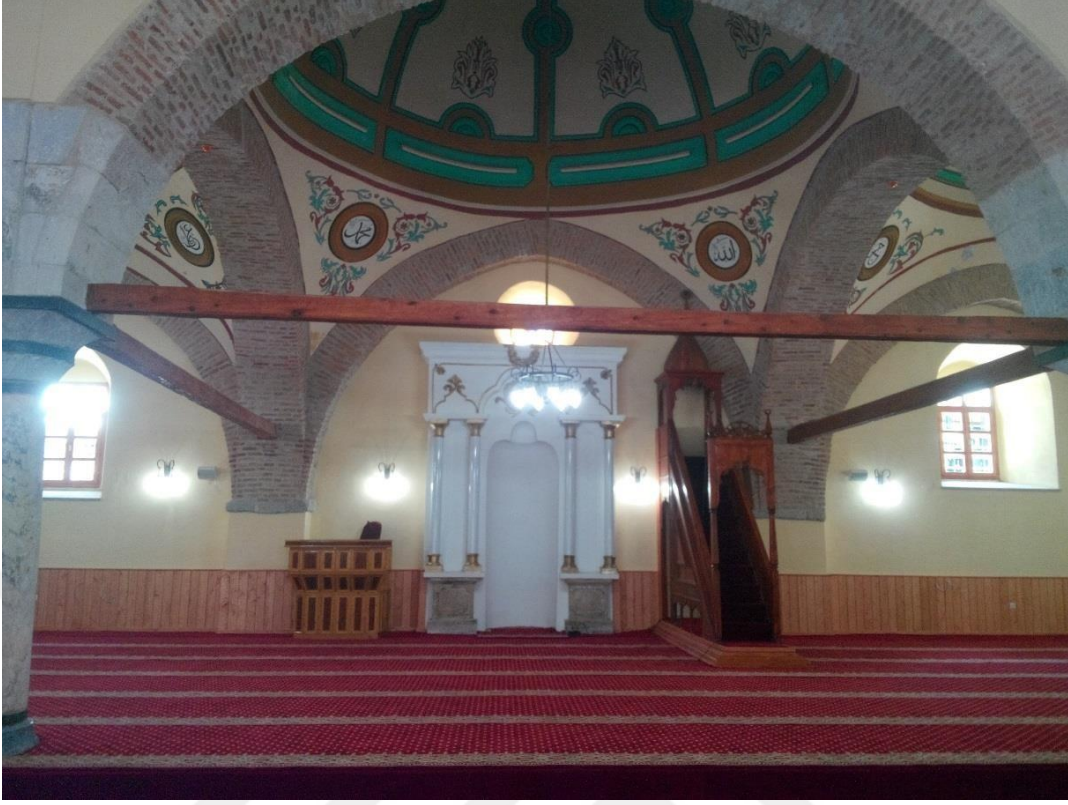
Fotoğraf 20: Akşehir Taş Medrese Mescit Mihrabı Köşelik ve Kavsara

Fotoğraf 21: Akşehir Taş Medrese Mescit Mihrabı Niş ve Sütunce

Fotoğraf 22: Akşehir İplikçi Cami (www.pusulahaber.com / Erş. Tarihi 2018)

Fotoğraf 23: Akşehir İplikçi Cami Mihrabın Harimdeki Yeri

Fotoğraf 24: Akşehir İplikçi Cami Mihrabı

Fotoğraf 25: Akşehir İplikçi Cami Mihrap Tepeliği ve Köşelikleri

Fotoğraf 26: Akşehir İplikçi Cami Mihrap Alınlığı

Fotoğraf 27: Akşehir İplikçi Cami Mihrap Kavsarası, Niş ve Sütunceleri

Fotoğraf 28: Akşehir İplikçi Cami Mihrap Oturtmalıkları

Fotoğraf 29: Akşehir Hasan Paşa İmaret Cami

Fotoğraf 30: Akşehir Hasan Paşa İmaret Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 31: Akşehir Hasan Paşa İmaret Cami Mihrabı

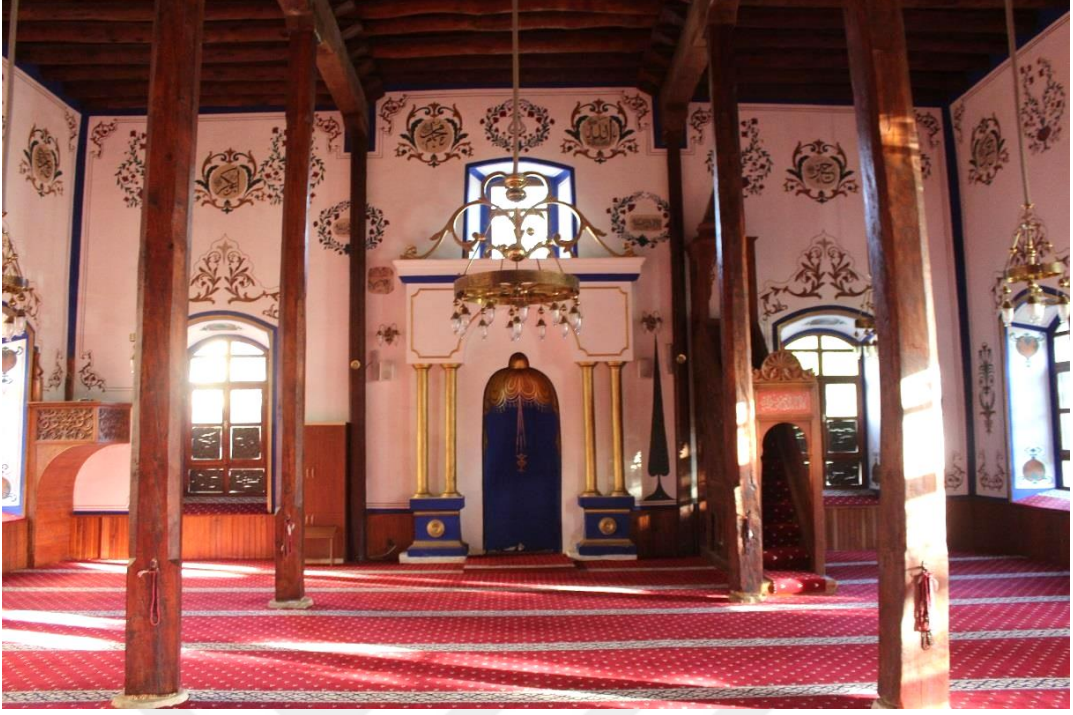
Fotoğraf 32: Akşehir Hasan Paşa İmaret Cami Kavsara-Köşelik ve Taç

Fotoğraf 33: Akşehir Hasan Paşa İmaret Cami Mihrap Sütuncesi

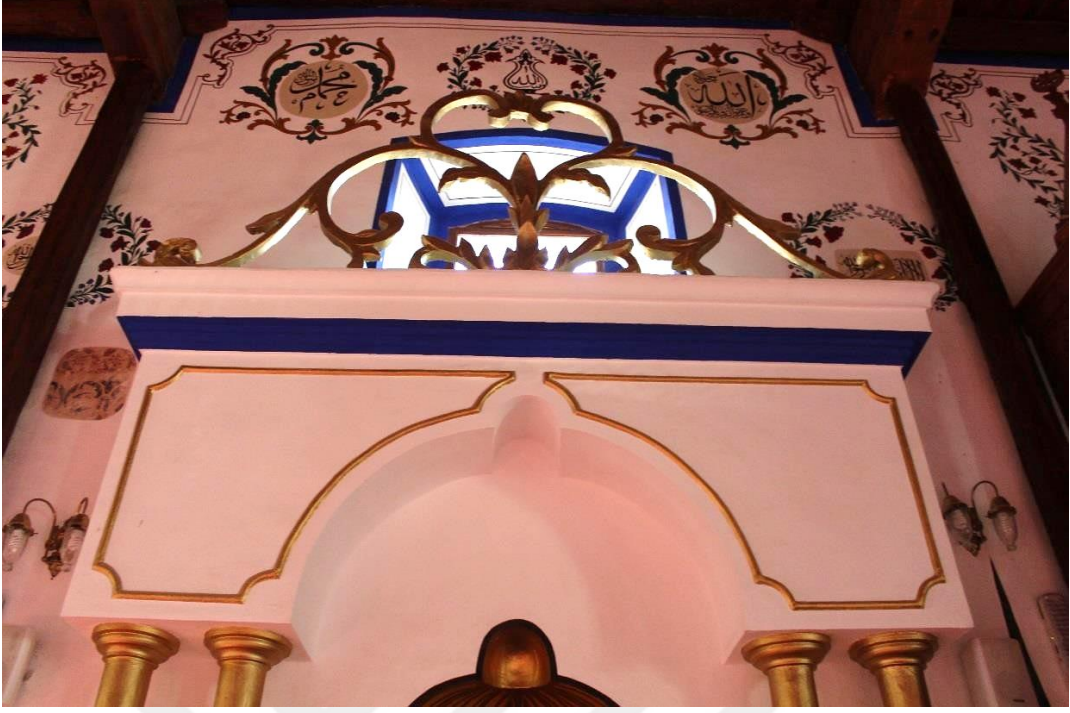
Fotoğraf 34: Akşehir Doğrugöz Cami

Fotoğraf 35: Akşehir Doğrugöz Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 36: Akşehir Doğrugöz Cami Mihrabı

Fotoğraf 37: Doğrugöz Cami Mihrabı Taç, Köşelik ve Alınlık

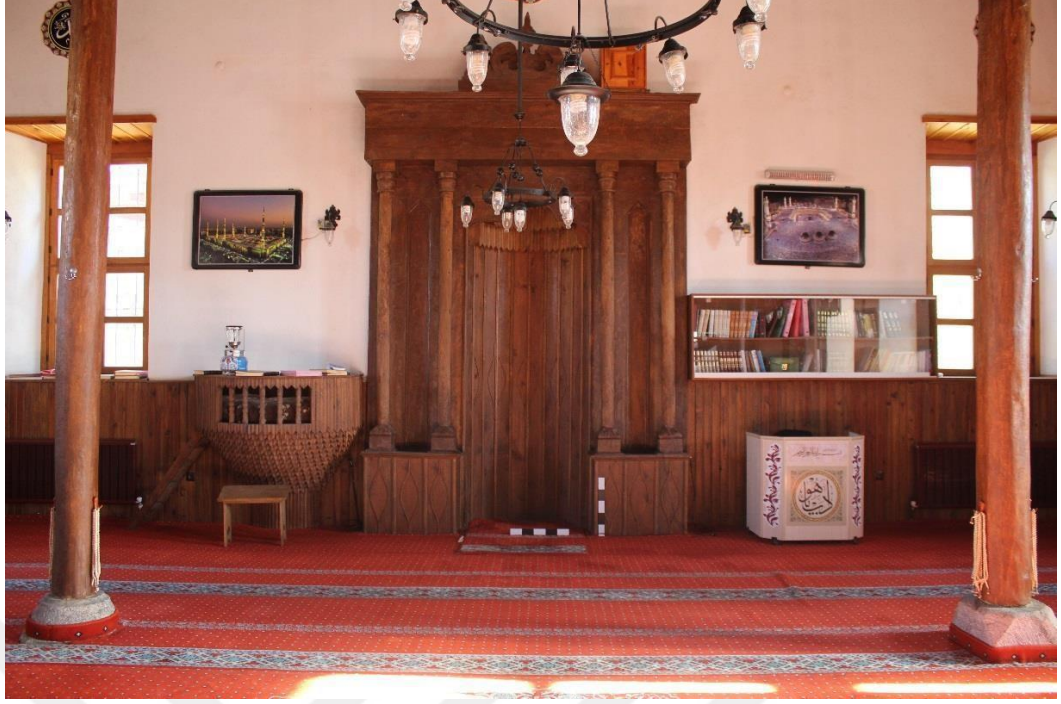
Fotoğraf 38: Doğrugöz Cami Mihrabı Kavsara Niş, Sütunce ve Oturtmalıklar

Fotoğraf 39: Akşehir Ortaköy Cami (VGM Arşivi)

Fotoğraf 40: Akşehir Ortaköy Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 41: Akşehir Ortaköy Cami Mihrabı

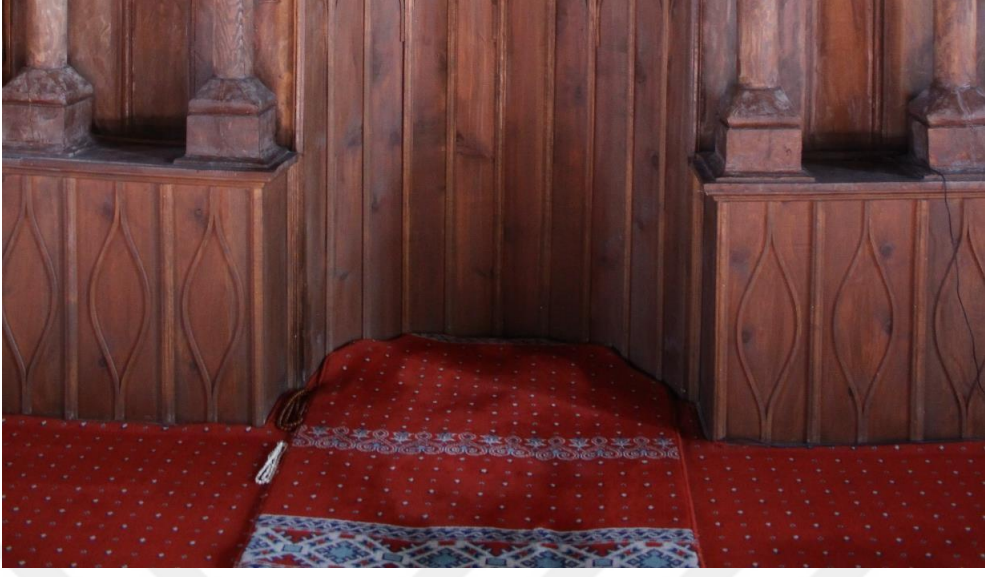
Fotoğraf 42: Akşehir Ortaköy Cami Mihrabı Taç - Tepelik ve Alınlık

Fotoğraf 43: Akşehir Ortaköy Cami Mihrap Kavsarası

Fotoğraf 44: Akşehir Ortaköy Cami Mihrap Nişi ve Sütunceler

Fotoğraf 45: Akşehir Ortaköy Cami Mihrap Oturtmalıkları

Fotoğraf 46: Doğanhisar Koçaş Cami

Fotoğraf 47: Doğanhisar Koçaş Cami Mihrabın Konumu

Fotoğraf 48: Koçaş Cami Mihrabı

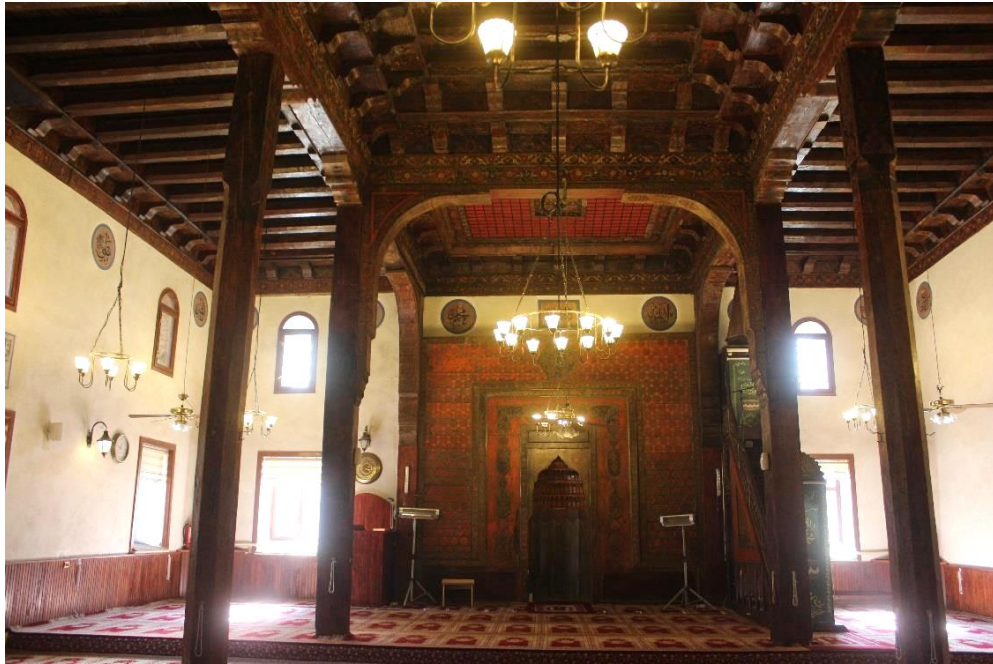
Fotoğraf 49: Koçaş Cami Mihrap Kavsarası

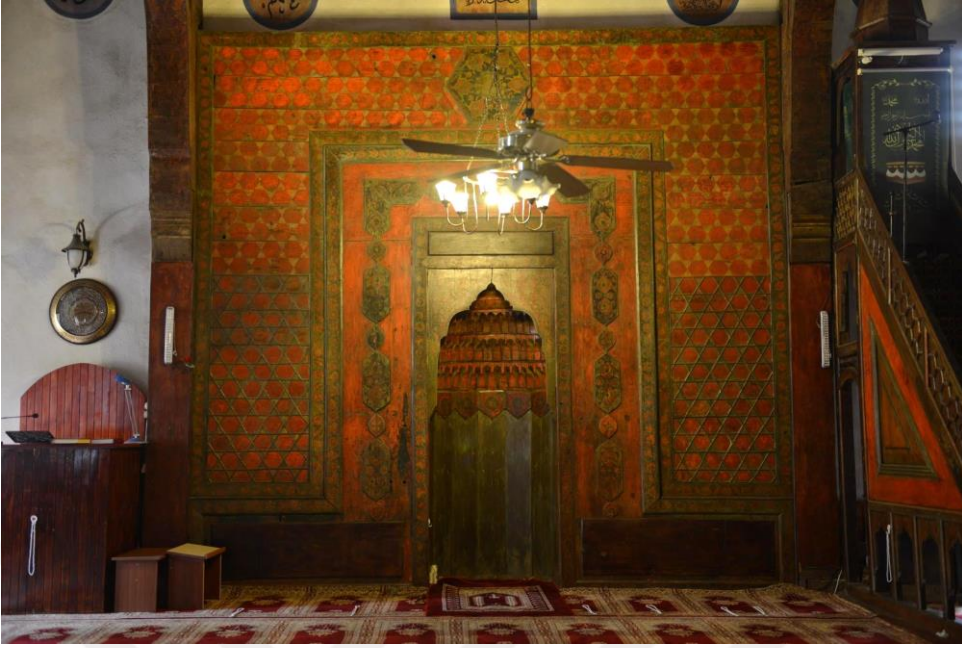
Fotoğraf 50: Koçaş Cami Mihrap Nişi

Fotoğraf 51: Doğanhisar Ulu Cami

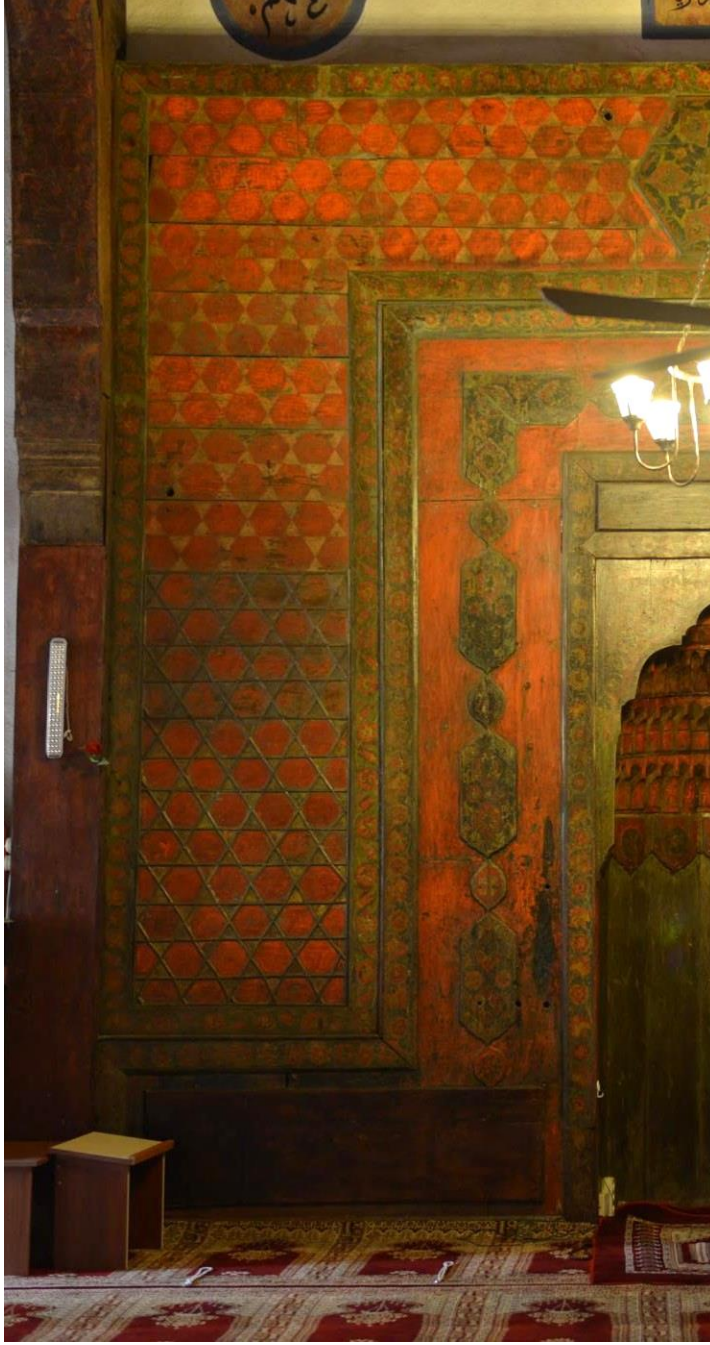
Fotoğraf 52: Doğanhisar Ulu Cami Mihrabı Harimdeki Konumu

Fotoğraf 53: Doğanhisar Ulu Cami Mihrabı

Fotoğraf 54: Doğanhisar Ulu Cami Kavsara – Köşelik

Fotoğraf 55: Doğanhisar Ulu Cami
Mihrap Çerçevesi

Fotoğraf 56: Doğanhisar Deştiğin Cami

Fotoğraf 57: Doğanhisar Deştiğin Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 58: Doğanhisar Deştiğin Cami Mihrabı

Fotoğraf 59: Doğanhisar Deştiğin Cami Mihrabı Taç ve Alınlık

Fotoğraf 60: Doğanhisar
Deştiğin Cami Mihrap
Çerçevesi

Fotoğraf 61: Doğanhisar Deştigin Cami Mihrap Kavsara ve Köşeliği

Fotoğraf 62: Doğanhisar Ayaslar Cami

Fotoğraf 63: Doğanhisar Ayaslar Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 64: Doğanhisar Ayaslar Cami Mihrabı

Fotoğraf 65: Doğanhisar Ayaslar Cami Mihrap Tepeliği ve Kavсарası

Fotoğraf 66: Doğanhisar Ayaslar Cami Mihrap Çerçevesi ve Sütunce

Fotoğraf 67: Doğanhisar Orta Cami

Fotoğraf 68: Doğanhisar Orta Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 69: Doğanhisar Orta Cami Mihrabı

Fotoğraf 70: Doğanhisar Orta Cami Mihrabı Alınlık – Kavsara –Köşelik

Fotoğraf 71: Doğanhisar Başköy Cami

Fotoğraf 72: Doğanhisar Başköy Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 73: Doğanhisar Başköy Cami Mihrabı

Fotoğraf 74: Doğanhisar Başköy Mihrap Taç ve Alınlık

Fotoğraf 75: Doğanhisar Başköy Cami Mihrap Kavsarası ve Niş

Fotoğraf 76: Doğanhisar Başköy Cami Mihrap Çerçevesi

Fotoğraf 77: Doğanhisar Karaağa Cami

Fotoğraf 78: Doğanhisar Karaağa Cami Mihrabı Harimdeki Konumu

Fotoğraf 79: Doğanhisar Karaağa Cami Mihrabı

Fotoğraf 80: Doğanhisar Karaağa Cami Mihrap Tepeliği – Köşeliği ve Alınlığı

Fotoğraf 81: Doğanhisar Karaağa Cami Mihrap Kavsarası, Nişi, Sütunce ve Oturtmalıklar

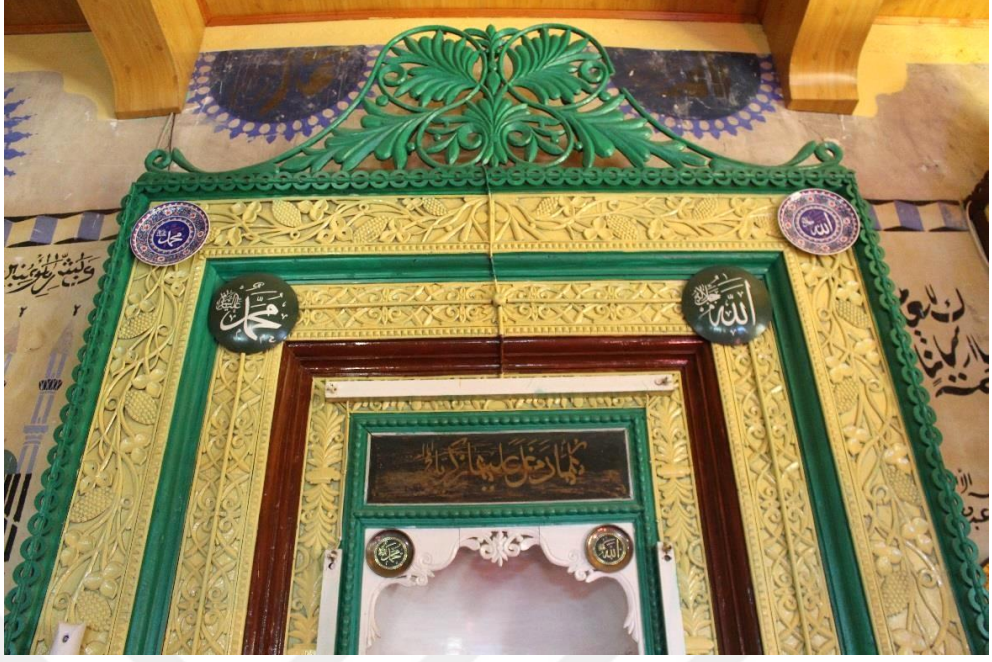
Fotoğraf 82: Doğanhisar Uncular Cami

Fotoğraf 83: Doğanhisar Uncular Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

Fotoğraf 84: Doğanhisar Uncular Cami Mihrabı

Fotoğraf 85: Doğanhisar Uncular Cami Mihrap Tacı

Fotoğraf 86: Doğanhisar Uncular Cami Mihrap Nişi ve Çerçevesi

Fotoğraf 87: Doğanhisar Uncular Cami Mihrap Alınlığı, Kavsarası ve Köşelikler

Fotoğraf 88: Doğanhisar Yenice Cami

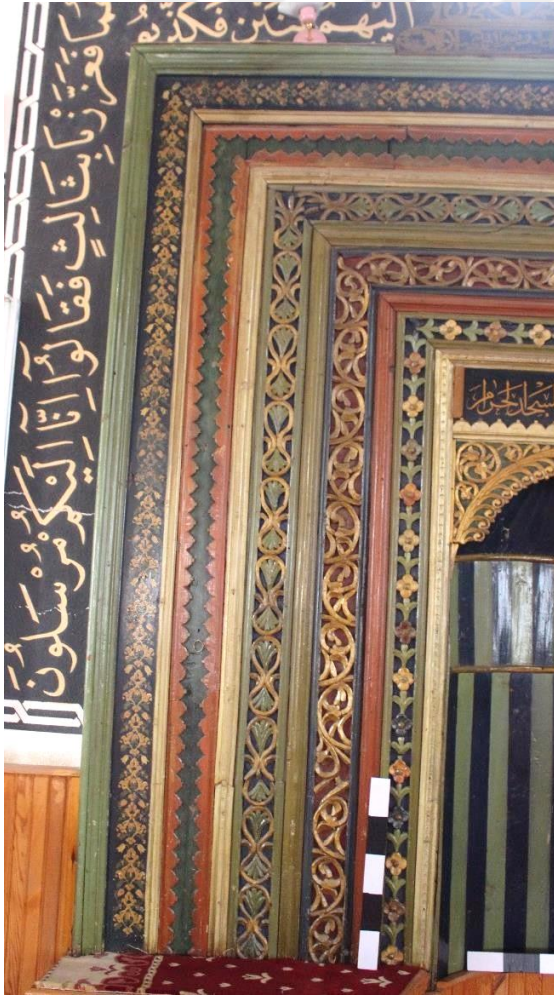
Fotoğraf 89: Doğanhisar Yenice Cami Mihrabın Harimdeki Konumu

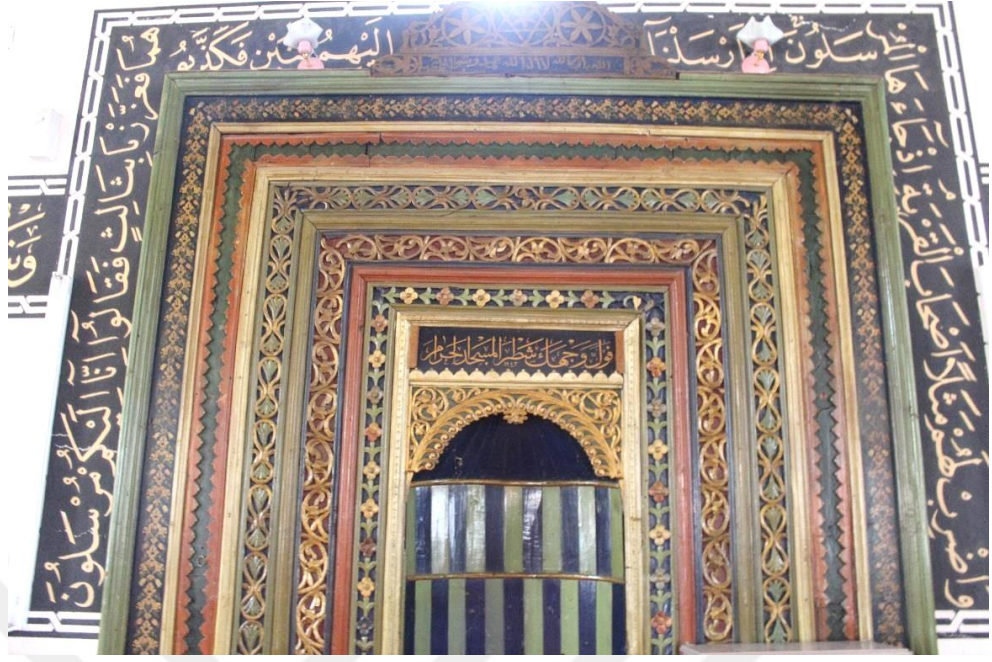
Fotoğraf 90: Doğanhisar Yenice Cami Mihrabı

Fotoğraf 91: Doğanhisar Yenice Cami Mihrap Tacı

Fotoğraf 92: Doğanhisar Yenice Cami Mihrap Çerçevesi

Fotoğraf 93: Doğanhisar Yenice Cami Mihrap Alınlık-Kavsara ve Köşeliği